

Sosyal Bilimler
Enstitüsü

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TÜRKİYE’DE İSLAMCILIK DÜŞÜNCESİNİN
YENİDEVİR GAZETESİ’NDEKİ TEMSİLİ**

Yüksek Lisans Tezi

TALHA KOLCU

İstanbul, 2025

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TÜRKİYE'DE İSLAMCILIK DÜŞÜNCESİNİN
YENİDEVİR GAZETESİ'NDEKİ TEMSİLİ**

Yüksek Lisans Tezi

TALHA KOLCU

Tez Savunma Jürisi

- Tez Danışmanı: Doç. Dr. Süheyla Nil MUSTAFA
- Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mesut BOSTAN
- Üye: Dr. Öğr. Üyesi Esra OĞUZHAN

İstanbul, 2025

ÖZET

TÜRKİYE’DE İSLAMCILIK DÜŞÜNCESİNİN YENİDEVİR GAZETESİ’NDEKİ TEMSİLİ

Siyasi tarihimizin önemli fikir akımlarından birisi olan İslamcılık, Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde devleti içinde bulunduğu durumdan kurtarmak isteyen bazı aydınların İslam’ı temel alan çözüm arayışları sonucunda doğmuştur. 19. yüzyılın ortalarında ortaya çıkan bu akım, döneminin güçlü akımları arasında yer almıştır. Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte, konjonktürel olarak sessizliğe bürünse de, çok partili hayat ile birlikte yeniden görünür olmaya başlamış, 1969 yılına gelindiğinde ise, özellikle siyasal anlamda, Millî Görüş Hareketi ile Türk siyasal hayatında önemli bir aktör olarak yeniden ortaya çıkmıştır.

Yenidevir Gazetesi de, bu önemli fikir akımının bir nevi temsilcisi ve Türk siyasal hayatında önemli bir yere sahip olan Millî Görüş Hareketi’nin bir gazetesi olarak yayın hayatına başlamıştır. Gazete bir düşünce gazetesidir. İsmet Özel, Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Akif İnan, Nabi Avcı gibi İslamcı camianın önemli isimlerinin yazıları gazete yayınlanmıştır.

Tez kapsamında Yenidevir Gazetesi niteliksel içerik analizi yöntemi kullanılarak bir incelemeye tabi tutulmuştur. Yine gazetede köşe yazıları üzerinden gazetede İslamcı düşüncenin temsili üzerine çalışılmış ve gazetenin gerek ilk dönem İslamcıları gerekse de Millî Görüş Hareketi ile çoğu zaman uyumlu ancak zaman zaman da farklılıkları olan bir çizgi tutturduğu gözlemlenmiştir.

Yenidevir’de temsil edilen İslamcılık, bireyden başlayarak medeniyet değerlerine kadar her alanda İslam’ı temel alan, batı ve batının ürünü olan sistemlere muhalefet eden, İslam Birliği’ni savunan, kültür sanata önem veren sistem içi bir muhalefet olarak şekillenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslamcılık, Yenidevir Gazetesi, Millî Gazete, Millî Görüş

ABSTRACT

THE REPRESENTATION OF ISLAMIST THOUGHT IN TURKEY THROUGH YENİDEVİR NEWSPAPER

Islamism, one of the significant ideological currents in our political history, emerged in the late Ottoman period as a result of the efforts of certain intellectuals who sought solutions based on Islam to rescue the state from its predicament. Emerging in the mid-19th century, this movement became one of the prominent currents of its time. Following the proclamation of the Republic, it temporarily receded into silence due to conjunctural factors. However, with the advent of multi-party politics, it began to regain visibility, and by 1969, it re-emerged as a significant actor in Turkish political life, particularly through the National Vision Movement.

Yenidevir Newspaper began its publication as a representative of this significant ideological current and as a newspaper affiliated with the National Vision Movement, which holds an important place in Turkish political life. The newspaper is characterized as an intellectual publication. Articles of prominent figures of the Islamist community, such as İsmet Özel, Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Akif İnan, and Nabi Avcı, were published in the newspaper.

Within the scope of the thesis, Yenidevir Newspaper was subjected to examination using the qualitative content analysis method. The representation of Islamist thought in the newspaper was analyzed through its column articles, revealing that the newspaper generally aligned with both early Islamists and the National Vision Movement, while occasionally displaying differences.

The Islamism represented in Yenidevir is shaped as an authentic opposition from within the Movement that takes Islam as its foundation in every sphere, from the individual to civilizational values, opposes the West and its systems, advocates for Islamic unity, and emphasizes the importance of culture and art.

Keywords: Islamism, Yenidevir Newspaper, Millî Gazete, National Vision

ÖNSÖZ

Yenidevir Gazetesi, Cumhuriyet Dönemi'nin ilk İslamcı düşünce gazetesidir. Gazete aynı zamanda Türk siyasal hayatında önemli etkileri olmuş Millî Görüş Hareketi'ni de temsil etmektedir. Bununla birlikte bugün İslamcı camianın (kimi vefat etmiş olsa da) önde gelen pek çok önemli ismi bu gazetede yazılarını yayınlamıştır. Böylesi bir gazetenin bugüne kadar herhangi bir akademik çalışmaya doğrudan konu edilmemiş olması şaşırtıcıdır. Bu sebeple Yenidevir Gazetesi üzerine bir inceleme yapılmış ve gazetede temsil edilen İslamcılık düşüncesi ortaya konulmaya çalışılarak literatüre bir katkı sunulmak istenmiştir.

Tez kapsamında, sürecin her aşamasında ilgi ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Süheyla Nil Mustafa'ya ile engin anlayışıyla sürecin tamamlanmasına büyük katkı sunan eşime ve aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Talha KOLCU

İstanbul, 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
KISALTMALAR.....	vii
TABLolar	viii
RESİM LİSTESİ	ix
GİRİŞ.....	1
1. Tezin Konusu ve Amacı	1
2. Kaynakların Değerlendirilmesi	2
3. Tezde Uygulanan Yöntem.....	3
1. İSLAMCILIK	4
1.1. İslamcılık Nedir?	4
1.2. İslamcılığın Ortaya Çıkışı ve Tarihi Serüveni.....	6
1.2.1. Osmanlı Devleti'nde İslamcılık.....	6
1.2.2. İslam Dünyası'nda İslamcılık.....	7
1.2.3. Cumhuriyet Dönemi'nde İslamcılık.....	7
1.2.4. Çok Partili Siyasi Hayat ve İslamcılık.....	8
1.3. İslamcılık Düşüncesi	10
1.3.1. Geri Kalmışlığın Temelleri ve Batıcılık	10
1.3.2. Dinde Reform	11
1.3.3. Din-Devlet İlişkisi	12
1.3.4. İslam Birliği.....	13
1.3.5. Milliyetçilik	13
1.3.6. İslamcıların Görüş Beyan Ettiği Diğer Konular	13
1.4. İslamcı Düşünüşün Özellikleri	14
1.5. Genel Değerlendirme	16
2. MİLLÎ GÖRÜŞ.....	18

2.1. Millî Görüş'ün Tanımı	18
2.2. Millî Görüş'ün Siyasi Serüveni	20
2.3. Dünyadaki Diğer İslami Hareketler.....	22
2.3.1. İhvan-ı Müslimin.....	22
2.3.2. Cemaat-i İslami	23
2.4. Millî Görüş Fikriyatı	24
2.4.1. İslam Birliği.....	24
2.4.1.1. Müslüman Ülkeler Birleşmiş Milletleri.....	25
2.4.1.2. İslam Ortak Para Birimi.....	25
2.4.1.3. Müslüman Ülkeler Savunma ve İşbirliği Teşkilatı.....	25
2.4.2. Siyonizm.....	25
2.4.3. Ekonomi	26
2.4.4. Manevi Kalkınma	27
2.4.5. Eğitim	27
2.5. Genel Değerlendirme	28
3. MİLLÎ GAZETE	29
3.1. Millî Gazete'ye Genel Bakış	29
3.2. Gazetenin Yayın Politikası	30
3.3. Genel Değerlendirme	32
4. YENİDEVİR GAZETESİ.....	33
4.1. Yenidevir Gazetesi'nin Kuruluşu	35
4.2. Yenidevir Gazetesi'nin İçeriksel Analizi	36
4.2.1. Gazete İçeriğinin Yazı Türlerine Göre Tasnifi.....	37
4.2.1.1. Siyaset	39
4.2.1.2. İslam Dünyası / Dünya	40
4.2.1.3. Kitap / Kültür Sanat / Düşünce	40
4.2.1.4. Ekonomi	41
4.2.1.5. İslami / Dini İçerikler	43

4.2.1.6. Diğer İçerikler	44
4.2.1.7. Yenidevir’de Yer Almayan İçerikler	45
4.3. Gazete Köşe Yazıları İçerikleri	45
4.4. Gazete İçerikleri Üzerinden Yenidevir’de İslamcılık Düşüncesinin Temsili	47
4.4.1. İslam	48
4.4.1.1. Yenidevir Köşe Yazarlarının İslam Anlayışı	50
4.4.2. İslamcılık	53
4.4.3. İslam Birliği	55
4.4.4. Din-Devlet İlişkisi	57
4.4.5. Medeniyet	59
4.4.6. Batı	61
4.4.7. Milliyetçilik	62
4.4.8. Güncel Siyaset	64
4.4.9. Dış Politika	66
4.4.10. Ekonomi	67
4.4.11. Kültür - Sanat	70
4.4.12. Kadın - Aile	73
4.4.13. Genel Değerlendirme	75
SONUÇ	77
1. İslamiyet	77
2. Dinde Reform	78
3. İslam Birliği	79
4. Din-Devlet İlişkisi	79
5. Batı	80
6. Milliyetçilik	80
7. Son Söz	80
KAYNAKÇA	82

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AK Parti: Adalet ve Kalkınma Partisi

AP: Adalet Partisi

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

D-8: Developing-8

DESİYAB: Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası AŞ

HAS Parti: Halkın Sesi Partisi

IMF: Uluslararası Para Fonu

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

MSP: Millî Selamet Partisi

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TRT: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

MKE: Makine ve Kimya Endüstrisi AŞ

TUSAŞ: Türk Uçak Sanayii Anonim Ortaklığı

TÜMOSAN: Türk Motor Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi

TABLÖLAR

Tablo 1. İncelenen Sayılardaki İçeriğin Genel Dağılımı**38**

Tablo 2. İncelenen Sayılardaki Köşe Yazılarının Konu Bazlı Dağılımı.....**46**

RESİM LİSTESİ

Resim 1. Yenidevir Gazetesi'nde 15 Ocak 1978 tarihinde yayınlanan Ali Nar'a ait makale.....	50
Resim 2. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Ocak 1979 tarihinde yayınlanan Akif İnan'a ait makale.....	52
Resim 2a. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Ocak 1979 tarihinde yayınlanan Akif İnan'a ait makalenin devam sayfası	52
Resim 3. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Ocak 1978 tarihinde yayınlanan Rasim Özdenören'e ait makale.....	54
Resim 4. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Ocak 1978 tarihinde yayınlanan Sadık Albayrak'a ait makale ...	56
Resim 4a. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Ocak 1978 tarihinde yayınlanan Sadık Albayrak'a ait makalenin devam sayfası	57
Resim 5. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Ocak 1978 tarihinde yayınlanan Akif İnan'a ait makale.....	58
Resim 6. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Nisan 1977 tarihinde yayınlanan İsmet Özel'e ait makale.....	60
Resim 7. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Nisan 1977 tarihinde yayınlanan Rasim Özdenören'e ait makale	62
Resim 8. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Nisan 1977 tarihli sayısında yayınlanan Mehmed Uz'a ait yazı dizisi	64
Resim 9. Yenidevir Gazetesi'nde 15 Ocak 1978 tarihli sayısında yayınlanan Alaeddin Özdenören'e ait makale	65
Resim 10. Yenidevir Gazetesi'nde 15 Ocak 1980 tarihli sayısında yayınlanan Bilal Davut'a ait makale	66
Resim 10a. Yenidevir Gazetesi'nde 15 Ocak 1980 tarihli sayısında yayınlanan Bilal Davut'a ait makalenin devam sayfası.....	67
Resim 11. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Nisan 1977 tarihli sayısında yayınlanan Zübeyir Yetik'e ait makale	69
Resim 11a. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Nisan 1977 tarihli sayısında yayınlanan Zübeyir Yetik'e ait makalenin devam sayfası.....	70
Resim 12. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Nisan 1977 tarihli sayısında yayınlanan Ali Kemal Temizer'e ait makale	71
Resim 12a. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Nisan 1977 tarihli sayısında yayınlanan Ali Kemal Temizer'e ait makalenin devam sayfası.....	72

Resim 13. Yenidevir Gazetesi’nde 15 Ocak 1980 tarihli sayısında yayınlanan bir çeviri yazı dizisi....73

Resim 13a. Yenidevir Gazetesi’nde 15 Ocak 1980 tarihli sayısında yayınlanan bir çeviri yazı dizisinin devam sayfası 74

GİRİŞ

İslamcılık, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden günümüze, Türkiye'de önemli fikir akımlarından bir tanesi olmuştur. Millî Görüş Hareketi de, 1969'dan günümüze uzanan süreçte ülkemizin en önemli İslamcı siyasi hareketlerinden biridir.

Yenidevir Gazetesi, İslamcılık düşüncesinin bir temsilcisi ve Millî Görüş Hareketi'nin bir gazetesidir. Gazetede İslamcı düşüncesinin önemli isimleri yazılarını yayınlamıştır. Yine gazete, İslamcıların Cumhuriyet dönemindeki ilk düşünce gazetesi olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda gerek düşünce hayatında gerekse basın tarihi çerçevesinde önemli bir yere oturan Yenidevir üzerine bugüne kadar akademik bir çalışmanın bulunmaması da tezin önemini arttırmaktadır.

Bu sebeple Yenidevir üzerine bir araştırma yapılmış ve gazeteye dair veriler açıklanmaya çalışılmıştır. Yine gazetede temsil edilen İslamcılık düşüncesi de çalışma kapsamında anlatılmıştır.

1. Tezin Konusu ve Amacı

İslamcılık, 19. yüzyılın ortalarında, İslam Alemi'nin özellikle batı karşısında bir bütün olarak çöküş içerisinde olduğu yıllarda ortaya çıkmış ve Müslümanları içinde bulundukları durumdan İslam'ı referans alarak kurtarmak amacını gütmüş bir harekettir.

Bu hareket, Osmanlı Devleti'nde de güçlü bir şekilde kendisini göstermiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında sessizliğe bürünmüş olsa da, çok partili siyasi hayatla birlikte yeniden gün yüzüne çıkmıştır. 1969 yılında ilk adımlarını atan Millî Görüş Hareketi ise kuruluşundan günümüze Türkiye'de, özellikle siyasal anlamda, en önemli İslamcı hareketler arasında yer almıştır. Hareket, tarihi süreç içerisinde koalisyonlar eliyle de olsa ülke yönetiminde söz sahibi olmuştur. Bugün Saadet Partisi ve Yeniden Refah Partisi bu akımın temsilcisi olduğunu ifade etmektedir. 2002'den beri iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi de Millî Görüş'ün içerisinde çıkmıştır.

Yenidevir Gazetesi de böyle bir düşünsel iklim ve siyasal oluşumun ürünü olan bir gazetedir. Millî Görüş'ün ikinci gazetesi olan Yenidevir, özellikle İslamcı camianın önem verdiği, günümüzde dahi adı anılan bir yayın organı olmayı başarmıştır.

Bugün İslamcı Camianın önemli isimleri arasında yer alan ve bir kısmı vefat etmiş olan birçok yazar Yenidevir'de yazılarını yayınlamıştır. Türk Edebiyatı'nda 7 Güzel Adam olarak bilinen isimlerden beşi (Cahit Zarifoğlu, Akif İnan, Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören, Alaeddin Özdenören)

gazete yazarları arasındadır. Yine şair İsmet Özel, AK Parti hükümetlerinde bakan olarak görev almış olan Prof. Dr. Nabi Avcı da (Enes Harman müstearıyla) gazetede yazıları yayınlananlar arasındadır.

Yenidevir'in bir başka önemli özelliği de İslamcıların Cumhuriyet dönemindeki ilk düşünce gazetesi olmasıdır (Kaplan, 2024).

Bu kapsamda köklü ve etkileri devam eden bir düşünce sisteminin, yine köklü ve günümüzde de halen siyasi hayatını sürdüren bir hareketin temsilcisi olması, Yenidevir'i incelemeye değeri kılan özelliklerdendir. Bununla birlikte literatürde bu gazete için yapılmış herhangi bir çalışma bulunmaması da tezin önemini arttırmaktadır.

2. Kaynakların Değerlendirilmesi

Bu kapsamda öncelikle gazetenin beslendiği düşünce sistemi olan İslamcılık'la ilgili bir araştırma yapılmış, özellikle Osmanlı Devleti'nde ortaya çıkışı ve Türkiye'de günümüze dek süren serüveni kronolojik bir sırayla anlatılmıştır. Bununla birlikte İslamcılık düşüncesinin tarihsel süreç içerisinde hangi konularla ilgilendiği, neleri tartıştığı ve nelere çözüm aradığı da literatür üzerinden aktarılmıştır. Bu kapsamda daha çok konu ile ilgili yazılmış kitaplara başvurulmuştur.

Bu aktarım esnasında Millî Görüş Hareketi'ne daha ayrıntılı bir şekilde eğilmek hem İslamcılığın tarihi sürecini anlatmak hem de Yenidevir'in ait olduğu hareketi değerlendirmek açısından gerekli olmuştur. Yine Millî Görüş Hareketi'ne dair bir literatür taraması gerçekleştirilmiş, hem hareketin siyasi yolculuğu hem de savunduğu fikirler aktarılmıştır.

Millî Görüş bölümünün ardından ise Yenidevir'in konumunun daha iyi anlaşılması açısından hareketin ilk gazetesi olan ve halen yayın hayatını sürdüren Millî Gazete'ye dair de yine literatür taraması çerçevesinde bir bölüm hazırlanmıştır.

Son olarak Yenidevir Gazetesi incelenmiştir. Öncelikle gazete hakkında genel bilgilere ulaşmak ve kuruluş aşamasını anlatabilmek amacıyla araştırma yapılmış ayrıca gazetenin kuruluşundan kısa bir süre sonra Yazı İşleri Müdürlüğü koltuğuna oturan Mehmet Durlu ile e-posta üzerinden bir görüşme gerçekleştirilmiştir.

Gazete içeriğini ve gazetede İslamcılık düşüncesinin temsilini gözlemleyebilmek açısından ise Yenidevir'in 1977 yılının 15 ve 30 Nisan tarihli nüshaları ile 1978, 1979 ve 1980 yıllarının 15 ve 30 Ocak tarihli nüshaları değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu kapsamda doğrudan basılı gazetelere ulaşılmıştır. Bu sayıların seçilmesinin özel bir önemi bulunmamakla birlikte, araştırmanın belirli bir sınır çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerektiğinden belirli sayıda gazete seçimi yapılmıştır. Bu sayılarda gazete içeriği, köşe yazıları ve köşe yazısı niteliği taşıyan yazı dizileri incelenmiştir.

3. Tezde Uygulanan Yöntem

Tez kapsamında niteliksel içerik analizi metodundan faydalanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek nitel araştırmayı “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamıştır (Yıldırım, Şimşek 2000:19). Yine Creswell’e göre niteliksel içerik analizinde gözlemler, mülakatlar, dokümanlar, sesli-görsel materyaller veri toplama çeşitleridir. (Creswell, 2017: 191-192)

İçerik analizi ise birbirine benzeyen verilerin belirli çerçeveler içerisinde bir araya getirilmesi ve bunların organize edilerek yorumlanmasıdır (Yıldırım, Şimşek 2000: 162). Demirci ve Köseli’ye göre içerik analizi, kitle iletişim araçlarından elde edilen ham verilen incelenmesi için araştırmacılara sistematik bir metodoloji sağlamaktadır (Demirci, Köseli 2017: 361).

“Nitel araştırma verileri dört aşamada analiz edilir: verilerin kodlanması, temaların bulunması, kod ve temaların organize edilmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması” (Yıldırım, Şimşek 2000: 163).

Bu kapsamda gazete içerikleri niteliksel içerik analizine tabi tutulmuş, gazetede ki metinler türlerine ve içeriklerine göre tasnif edilerek gazetenin haber ve yayın içeriği konu bazlı değerlendirilmiş, incelenen sayılardaki yazıların konularına ve içeriğin genel dağılımına göre sayısal tablolar oluşturulmuştur. Ayrıca köşe yazıları okunarak bu metinlerde tekrar eden temalar tespit edilmiş, türetilen içeriğin kavramsal ve politik anlamlarına dair derinlemesine bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Gazetenin köşe yazıları ve o kategoride değerlendirilebilecek yazı dizilerinde sunulan değerlendirmeler, eleştiriler, savunular taranarak İslamcılık düşüncesinin burada hangi kavram ve meselelerle ilişkilendirildiği, İslamcı düşüncenin gerek İslam dünyasında gerekse ülkemizde bugüne kadar taşıdığı temel söylemlerle gazetede ki “İslamcı temsili” ne derece benzer olduğu ve bundan farklılaşan yönleri bağlamında analizlere ulaşılmaya çalışılmıştır. İlâveten, gazete hakkında genel bilgiler edinebilmek amacıyla Yenidevir’de bir süre Yazı İşleri Müdürü olarak görev alan Mehmet Durlu ile nitel veri toplama yöntemlerinden olan mülakat (e-posta üzerinden) gerçekleştirilmiştir.

Tezin sonuç bölümünde ise hem genel olarak İslamcılık düşüncesinin hem de yayın organı olduğu Millî Görüş Hareketi’nin Yenidevir’deki temsili üzerine bir değerlendirme yapılmıştır.

1. İSLAMCILIK

İslamcılık, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden günümüze, üzerine çok konuşulan, çok tartışılan, toplumsal ve siyasal olaylara etki eden, onlara şeklini veren ve onlardan etkilenen önemli fikir akımlarından bir tanesi olmuştur.

İslamcılık, gerek ortaya çıktığı dönemde etkili olan gerekse de günümüze kadar etkisini sürdüren bir hareket, bir fikir akımı olmasına rağmen, tam anlamıyla teorik bir düzleme oturmamış daha çok günün ihtiyaçları, ortaya çıkan politik sorunlar, bu sorunlara çözüm arayışları ve siyasal iklimin sınırları çerçevesinde şekillenmiştir. Bu da onu diğer fikri akımların ve mevcut siyasi gelişmelerin etkisine açık hale getirmiştir.

Batının İslam Alemi'ni fikri ve askeri olarak kuşatması, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde oldukça zayıflaması karşısında bir tepki ve çıkış yolu arayan Müslüman aydınların ortaya koydukları görüşler, İslamcılık fikriyatının başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

Doğduğu yıllar itibarıyla temsilcileri tarafından tanımlanmamış hatta isimlendirilmemiş bir akım olarak İslamcılık, sonraları geniş bir çerçevede konuşulmuş, üzerine düşünülmüş ve anlaşılmaya çalışılmıştır. Bir kavramı anlamak ve anlamlandırabilmek için şüphesiz onunla ilgili genel-geçer bir tanımlama yapmak, onun sınırlarını çizmek, kapsamını belirlemek gerekmektedir. Ancak İslamcılık'ın yaşayan bir ideoloji olması, dönemsel etkiler ve çağın ihtiyaçlarına cevap verme arayışında olması, bu akımın sınırlarının keskin bir şekilde çizilmesini oldukça zorlaştırmaktadır.

Yasin Aktay'a göre Cumhuriyet Dönemi'nde İslamcılığın sınırlarını çizmenin başkaca siyasi düşüncelere göre zorluğu, İslamcılığın Cumhuriyet Dönemi içerisinde bir meşruiyet sorununun olması, seküler Cumhuriyet'in İslamcı hareketin politik düzlemde açıkça kendisini ifade edebilecek bir alan sağlamaması, İslamcıların kendi program ve düşüncelerini "insan hakları", "demokrasi", "ahlak", "adalet", "Türk halkının milli ve dini karakterine sadakat" gibi ifadelerle açıklamak durumunda kalmış olmaları sebebiyledir. İslamcı partiler bile İslamcılıklarını açıkça ifade edebilecekleri bir program ortaya koyamamışlardır. Bunlarla birlikte kendilerine İslamcı denen birçok grup ya da hareket dahi İslamcılık etiketini kendisine uygun görmemiştir. (Aktay, 2004: 13-16)

1.1. İslamcılık Nedir?

Bütün bunlardan hareketle "İslamcılık nedir?" sorusunun cevabını aramak da oldukça karmaşık süreci beraberinde getirmektedir. Her ne kadar üzerinde uzlaşılan alanlar olsa da, bu düşünce sistemini tanımlamaya çalışanlar farklı fikirler ortaya koymuştur.

Türkiye’de İslamcılık çalışmaları denilince ilk akla gelen isimlerden olan İsmail Kara, İslamcılık’ı şu şekilde tanımlar:

“İslamcılık, 19. ve 20. yüzyılda, İslam’ı bir bütün olarak (inanç, ibadet, ahlak, felsefe, siyaset, eğitim...) ‘yeniden’ hayata hakim kılmak ve akılcı bir metotla Müslümanları, İslam dünyasını batı sömürsünden, zalim ve müstebit yöneticilerden, esaretten, taklitten, hurafelerden... kurtarmak, medenileştirmek, birleştirmek ve kalkındırmak uğruna yapılan aktivist, modernist ve eklektik yönleri baskın siyasi, fikri ve ilmi çalışmaların, arayışların, teklif ve çözümlerin bütününe ihtiva eden bir hareket olarak tarif edilebilir” (Kara, 1986: 15).

Prof. Dr. Hayrettin Karaman, her Müslümanın aynı zamanda İslamcı olması gerektiğini ifade etmekte ve İslamcılığı, İslam’ın müminlerden taleplerini en geniş çerçevede anlayan ve bunu dava edinen bir hareket olarak tanımlamaktadır (Karaman, 2012).

Akif Emre ise İslamcılığı “dini düşüncenin hayata ve topluma dair tekliflerinin, tasavvurlarının bütünü” olarak açıklamaktadır (Emre, 2014).

Sadece bu 3 tanımı dikkate aldığımızda dahi, İslamcılık fikriyatına bakış açılarındaki fark göze çarpmaktadır. İsmail Kara, İslamcılık düşüncesi için reformist ve modernist vurgulamalarını yaparken, Hayrettin Karaman adeta İslamcılık ile İslam’ı birbirine eşitlemektedir. Akif Emre ise daha çok İslam’ın hayata ve topluma dair tasavvurlarını İslamcılık tanımının çerçevesi içerisinde değerlendirmektedir.

Mehmet Ali Büyükkara, İslami değerleri modern zamanlarda fert, toplum ve siyasette yeniden etkin ve hakim kılmak adına yürütülen her türlü fikri ve fiili, şahsi ve teşkilatlı çalışmaların tamamının İslamcılık başlığı altında toplanabileceğini belirtmektedir (Büyükkara, 2024). Yine Büyükkara’ya göre İslamcılık bir zaruret karşısında doğmuştur. Doğuşundan günümüze, batıların İslam ülkelerini işgal etmesi, sömürgeleştirmeleri, batının ilerlemesi karşısında Müslümanların özgüven kaybı yaşamaları, hilafetin sonlanması gibi olumsuz gelişmelere karşı Müslümanların fikri ve fiili seferberliği, bu gidişatı tersine çevirme çalışmaları İslamcılık kavramıyla karşılanmaktadır. Aslında her Müslüman İslamcı olmalıdır. (Büyükkara, 2023) Büyükkara bu ifadeleri ile İslamcı düşünceye bir çerçeve çizmektedir.

Tarık Zafer Tunaya’ya göre 2. Meşrutiyetin en önemli fikir akımlarından olan İslamcılık’ın ana tezi, İslam’ın asli prensiplerine dönüştür (Tunaya, 1962: 1-2).

İslamcılık, bir başka tanımla seküler ideolojilere alternatif oluşturan, siyasi, iktisadi ve sosyal kurtuluşun İslam’da olduğunu iddia eden bir ideolojidir (Gümüşçü, 2023: 117).

Yine İslamcılık düşüncesine, 1850-1920 dönemi için ayrı, sonraki dönem için ayrı anlamlar yüklenebilir. İlk dönem için batı dünyası karşısında İslam Dünyası'nın toparlanma hareketi ifadeleri uygun düşerken, günümüzde ise İslamcılık, İslami muhalefetin iktidara gelme sürecini de kapsayan geniş bir yelpazede değerlendirilebilir (Şentürk, 2011: 17).

Aktaş'a göre İslamcılık, 20. yüzyılın son çeyreğinde, kendisini İslamiyet'e bağlı hisseden hemen herkesin ilgi alanına girmiş, dini kaynaklardan hareketle dinsel yaşamı ve modern dünyayı sorgulayan bir fikir akımı halini almış, İslamiyet'in yaşanma biçimlerini tartışmaya açmıştır (Aktaş, 2007: 53).

Kara, Karaman ve Emre'nin İslamcılık tanımlarında olduğu gibi diğer tanımlama çalışmalarında da benzerlikler ve farklılıklar görülebilmektedir. Yapılan bu tanımlama ve sınırlarını belirleme denemelerinin ortak noktası olarak söylenebilir ki; İslamcılar için dönülmesi gereken yer de varılması gereken nokta da İslam'dır. Başlangıcından günümüze içerisinde bulundukları zaman ve zeminde yaşanan olumsuzlukları İslam'dan uzaklaşma ile açıklamışlar; atılması gereken adımların meşruiyetini de İslam'da aramışlardır. Farklı bakış açıları ya da düşünceler öne sürenler olmuşsa da, bu durum İslam'ın farklı yorumlarından öteye geçmiş bir durum değildir.

1.2. İslamcılığın Ortaya Çıkışı ve Tarihi Serüveni

2. Meşrutiyet Dönemi'nin en önemli fikir akımlarında olan İslamcılık (Tunaya, 1962: 1), 1870'den itibaren, İttihad-ı İslam adı altında, Osmanlı Devleti'ne hakim siyasi görüş olsa da, bir fikir hareketi olarak ortaya çıkışı, Sırat-ı Müstakim'in 14 Ağustos 1908'de yayın hayatına girişi ile başlatılmaktadır (Kara, 1986: 29). İsmail Kara'ya göre İslamcılık kelimesi ("İslamlaşmak" ve "İslamlık" olarak) ilk kez Ziya Gökalp tarafından kullanılmıştır (Kara, 1986: 34). Görüldüğü üzere İslamcılık, bir "kurulan" değil "tanımlanan" olarak dünyaya gelmiştir.

1.2.1. Osmanlı Devleti'nde İslamcılık

Osmanlı Devleti'nde Osmanlılık fikriyatının başarısız olması sonrasında, bazı aydınlar, Osmanlılık yani bir Osmanlı Milleti düşüncesi yerine İttihad-ı İslam (Panislamizm, İslamcılık) fikriyatını savunmaya başlamıştır. İttihad-ı İslam ilk olarak Sultan Abdülaziz'in son dönemlerinde kullanılmaya başlansa da, bir politik düzleme oturması Sultan 2. Abdülhamid Dönemi'nde olmuştur (Kara, 1986: 27-28).

Özcan'a göre İslamcılık, Sultan 2. Abdülhamid Dönemi'nde fikri olarak gelişim gösterememekle birlikte, devlet yönetimi tarafından devletin bekasını temin edici bir unsur olarak değerlendirilmek istenmiştir (Özcan, 2001).

İslamcılık akımı tüm İslam Alemi'nde olduğu gibi ülkemizde de ciddi bir karşılık bulmuştur. Türkiye'de Sırat-ı Müstakim-Sebilürreşad, Beyanu'lhak ve Volkan gibi dergilerde yazılar yazan kişiler öncülüğünde ortaya çıkıp gelişmiştir (Kara, 1986: 15).

Kara'ya göre 1910 yılındaki Arnavut İsyanı'nda, Arnavut Müslümanların milliyetçileri desteklemesi ile Trablusgarp ve Balkan isyanlarında Türk olmayan Müslümanların Osmanlı Devleti'ne karşı hareket etmeleri, İslamcıların elini oldukça zayıflatmıştır. 1912 yılındaki Balkan Savaşları sonunda yönetimdeki İttihat ve Terakki Cemiyeti, İttihad-ı İslam siyasetinden vazgeçerek ve Türk milliyetçiliğine yönelmiştir. 1918 yılında, 1. Dünya Savaşı sonunda "İslam Milleti" "bütün maddi dayanaklarını kaybetmişti" (Kara, 1986: 30-31).

1.2.2. İslam Dünyası'nda İslamcılık

İslamcılık fikri Osmanlı Devleti ile eş zamanlı olarak İslam Coğrafyası'nın farklı noktalarında da görülmeye başlamıştır. Fikriyat, İslam Alemi'nde, Mısır'da aslen İranlı olan Cemaleddin Efgani ve öğrencisi Muhammed Abduh ile, Hindistan'da Seyyid Ahmed Han ve Seyyid Emir Ali gibi isimler çerçevesinde ortaya çıkmış ve gelişme göstermiştir (Kara, 1986:15).

Tunaya'ya göre İslamcılık olarak adlandırılan modernizm ve reform akımları Arap, Hint ve Türk Kolu olarak 3 ayrı kolda incelenebilir. Bununla birlikte bu kolların arasında büyük oranda benzerlikler görülmektedir. Bu 3 akımdan Doğu Kolu adını da almış olan Arap Kolu, kendi içerisinde de ikiye ayrılmaktadır. Birincisi Vehhabiliği esas alan anlayış, ikincisi ise Cemaleddin Efgani ve Muhammed Abduh'un öncüleri olduğu Selefiye koludur. Tunaya'ya göre Vehhabiler Kur'an-ı Kerim ve sünnetten başka bir kaynak tanımamakta ve icma ile kıyası reddetmektedir. Selefi anlayışı temsil eden Efgani ise İslam Dünyası'ndaki gerilemeden dini değil hükümetleri sorumlu tutmuş, hilafetin modernize edilmesi gerektiği fikrini savunmuştur (Tunaya, 1962: 259-261).

İslamcılığın Hint ve Pakistan Kolu'nda ise ilk adımı Seyyid Ahmed Han atmış Aligarh Üniversitesi'ni kurmuştur. Ahmed Han, İslam'ın modern ilimlerle ve modern toplumun şartlarıyla bağdaşabileceğini söylemiştir (Tunaya, 1962: 262-263).

Bu iki kol, ortak özellik olarak, batıya karşı direnmeyi seçmiştir (Tunaya, 1962: 263).

1.2.3. Cumhuriyet Dönemi'nde İslamcılık

Kurtuluş Savaşı yılları İslamcılar açısından derin fikri ayrılıkların yaşandığı bir dönemdir. Akımın mensuplarından bir kısmı İstanbul'daki Osmanlı İdaresine bağlı kalırken bir başka kısmı ise Anadolu'daki Kurtuluş Hareketini desteklemiş ve aktif olarak içerisinde yer almıştır (Şentürk, 2019: 95).

Kurtuluş Savaşı sonrasında ise İslamcılar, Mustafa Kemal Atatürk ve çevresindekilerin, Milli Mücadelenin politik ahdine bir tür vefasızlık ettiğini düşünmektedir. Çünkü dini ve ümmeti kurtarmak için yürütülen mücadele, seküler bir rejim kurulmasıyla sonuçlanmıştır (Bora, 2017: 417).

1924 yılına gelindiğinde Türkiye’de bir İslamcılık düşüncesinin var olup olmadığı dahi tartışmalıdır. Yakın zamanlara kadar (Kitabın 1994 yılında yayınladığı unutulmamalıdır) siyasi, sosyal, kültürel bağlamlarda bir içeriği olan İslamcılıktan söz etmek oldukça güçtür. İslamcılık kelimesi ancak 1970’lerden sonra kullanılabilir hale gelmiştir (Kara, 1994: 5-6).

İslamcılar, erken Cumhuriyet döneminde gerçekleşen inkılaplara muhalefet edememiştir. Sert biçimde bastırılan yerel ayaklanmalar haricinde İslamcı düşünce sahipleri sessiz ve pasif bir direniş içerisindeydi. Bununla birlikte yurt dışındaki İslamcılar açıkça muhalefet ortaya koyabilmiştir (Bora, 2017: 417-418).

Tunaya’ya göre de Cumhuriyet Dönemi’nde bir İslamcı akımdan söz edilemez. Her ne kadar İslamcı düşüncenin mirasçısı olduklarını iddia edenler olmuş olsa da, bu kişiler fikri bir bütünlük gösterememiş, daha çok seküler sisteme eleştiri getirme ve olayları din çerçevesinde değerlendirme düzeyinde kalmıştır (Tunaya, 1962: 298).

Bunlarla birlikte hilafetin kaldırılması, medreselerin kapatılması, inkılaplar ve seküler anlayış, İslamcıların takip ettiği, resmi politikaya göre farklı değerlendirmelerde bulundukları konular olmuştur (Özcan, 2001).

Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemler, İslamcılık için bir ayrım oluşturmuştur. Osmanlı Devleti döneminde bir devlet hareketi olan İslamcılık, Cumhuriyetle birlikte, devletin de İslam’dan soyutlanması ile sonucunda bir halk hareketine dönüşmüştür (Aktay, 2004: 20).

1.2.4. Çok Partili Siyasi Hayat ve İslamcılık

Cumhuriyet ile birlikte devletin İslam devleti olma vasfını yitirmeyi tercih etmiş olması, İslami hareketlerin radikalleşmesine yol açmamıştır. İslamcılar, sistem içinde kalarak devletin ve milletin yeniden İslami bir karakter kazanması için mücadele etme yolunu tercih etmiştir.

Çok partili siyasi hayata geçiş ile birlikte de bu akımın savunucuları aktif siyasete girmiştir. Bu dönemde İslamcılar, mevcut yapılar içerisinde özellikle sağ, milliyetçi-muhafazakar partilere eklenmiştir. Öte yandan çok partili siyasi hayatın getirdiği görece serbestlikle birlikte İslamcılar, fikri manada da, Cumhuriyet’in ilk devri ile kısmi bir yüzleşme fırsatı da yakalamıştır. Eşref Edip ve Sebilürreşad ile Necip Fazıl’ın Büyük Doğu’su önde gelen hareketlerdendir. Bu döneme ait bir diğer önemli husus, İslamcıların Meşrutiyet Dönemi’ndeki yapılarından uzaklaşmaları ve rövanşist bir yapı

kazanmalarıdır. Çok partili dönemin İslamcılığı, Meşrutiyet dönemindeki gibi liberal değil otoriter bir yapıdadır (Gümüşçü, 2023: 122-123).

Nuray Mert'e göre Cumhuriyet Dönemi İslamcılığı, çok partili hayata geçiş ile yeniden tartışılır hale gelmiştir. Demokrat Parti'nin iktidarı ile birlikte “Cumhuriyet devrimine karşı biriken tepkilerin bir ürünü olan” Cumhuriyet revizyonu düşüncesi, İslamcı tartışmanın çerçevesini çizmektedir. Burada dikkat edilecek bir başka husus, İslamcılığın Osmanlı Dönemi'ndeki gibi çok uluslu bir imparatorluk içerisinde değil, bir ulus devlet içinden konuşuyor oluşudur (Mert, 2004: 414).

Bora'ya göre çok partili hayata geçişle birlikte İslamcı aydınlar, tek parti rejimine de anti-demokratik olması sebebiyle değil dine olan husumeti sebebiyle karşı çıkmaktadır (Bora, 2017: 438).

Bora, çok partili hayata geçiş ile birlikte bazı İslami referanslı partiler kurulsa da, kalıcı bir İslami parti için 1970 yılını yani Millî Nizam Partisi ve Millî Görüş Hareketi'ni işaret etmektedir (Bora, 2017: 469). Yine Bora, partinin omurgasını İskenderpaşa Cemaati ve onun kadrosunun oluşturduğunu belirtmektedir (Bora: 2017: 423).

Gümüşçü'ye göre “Millî Görüş, Türkiye'nin yakın tarihinde İslamcı siyaseti uzun soluklu müstakil kılmış en köklü harekettir” (Gümüşçü, 2023: 124).

Millî Görüş, Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın Konya'dan bağımsız olarak milletvekili seçildiği “Müstakiller Hareketi”nden bugüne, sadece siyasi alanda değil, pek çok sahada varlık göstermiştir. Bunlardan bir tanesi de basın yayın alanı ve Yenidevir Gazetesi'dir. Tezimizin konusunun “Türkiye’de İslamcılık Düşüncesinin Yenidevir Gazetesi’ndeki Temsili” olmasından hareketle Millî Görüş Hareketi’ne 2. bölümde daha detaylı bir şekilde değinilecektir.

Son olarak şu tespit, İslamcı düşüncenin tarih içerisindeki serüvenini özetlemesi açısından önemlidir. Türkiye’de İslamcılık, yaklaşık 150 yıllık tarihi boyunca farklı aşamalardan geçmiş ve bu süreç içerisinde genellikle içerisinde bulunduğu şartlara uyum sağlamıştır. Radikal bir yol izlemek yerine sistem içinde kalmış ve bu şekilde bir İslamileştirme yolunda yürümüştür (Gümüşçü, 2023: 134).

İslamcı hareketin ortaya çıkışı ve sonraki serüvenine kısaca göz attığımızda dahi, bu fikri akımın zaman ve zemin temelinde hareket alanı belirlediği, şartlar çerçevesinde aksiyon aldığı görülecektir. Osmanlı Devleti döneminde, bir nevi iktidar olan bu görüş, Cumhuriyet ile muhalefet konumuna düşmüş, hatta Cumhuriyet’in ilk yıllarında varlık dahi gösterememiştir. Buna rağmen çok partili hayat ile birlikte yeniden gün yüzüne çıkmış, 1970'lere gelindiğinde bir tarikat/cemaat önderliğinde köklü bir siyasi hareketin temelini atabilmiştir.

Yine gözden kaçmaması gereken bir başka husus da, İslamcılık'ın şartlardan etkilenmesine rağmen tamamen yok olmamış olmasıdır. Başkalaşan şartlarda başka şekillerde ortaya çıkabilmiştir. Bu, çalışmamızın başında belirttiğimiz İslamcılık'ın teoride zayıf bir hareket olmasıyla da ilintili olarak değerlendirilebilir. Her ne kadar, farklı zaman ve zeminlerde savunduğu İslam Birliği gibi benzer düşünceler olsa da, şartlar çoğu zaman bu akıma etki etmiştir.

1.3. İslamcılık Düşüncesi

İslamcılık düşüncesinin teorik altyapıdan mahrum olarak ilerlemesi, bir takım imkan ve sorunu da beraberinde getirmektedir.

İslamcılık, dönemsel olarak yaşanan sorunlara çözüm üretmeye çalışmıştır. Osmanlı'nın son döneminde devletin bekası ve muhafazası için mücadele veren akım sahipleri, İslam Coğrafyası'nın işgale uğradığı dönemde anti-kolonyalist bir söylemle öne çıkmıştır (Aktay, 2004: 20).

Buradan anlaşılacağı üzere İslamcılık durağan bir düşünce sistemi değildir. Günün ihtiyaçları doğrultusunda şekillenen, günü İslam'a göre şekillendirebilecek bir gayret içerisinde olan bir yapıdadır. Bununla birlikte, bu durum kendi gündemini belirleme ve bu gündem üzerinde hareket etme noktasında bir takım zafiyetleri de beraberinde getirmektedir.

Buradan hareketle İslamcılık düşüncesinin fikri seyir defterine bakmak, bu düşüncenin temel dinamiklerini görebilmek açısından verimli olacaktır.

Ancak bunun öncesinde şu noktaya dikkat çekmek gerekir. İslamcılık akımının içerisinde bulunduğu şartlar, dönemin ihtiyaçları temelinde şekillenen düşünce yapısı, farklı zamanlarda farklı hareket metodu ya da düşünceleri de içerisinde barındırmasına olanak sağlamıştır. Örneğin, iktidarı bir nevi ellerinde tuttukları Osmanlı Dönemi ile Cumhuriyet'in ilk yılları ya da çok partili dönemdeki fikirleri bütünüyle benzeşmeyecektir. Bununla birlikte, görüş ve hareketlerinin bir şekilde İslam ile refere edilmesi, Müslümanların birliğini istemeleri gibi İslamcılık fikriyatının ana damarını oluşturan düşüncelerde nitelikli bir farklılaşma gözlenmemektedir.

1.3.1. Geri Kalmışlığın Temelleri ve Batıcılık

İslamcı düşünürlerin metinleri incelendiğinde çıktıkları yolun başlangıç noktası olarak Osmanlı Devleti'nin içerisinde bulunduğu durum olduğu açıkça görülmektedir. Buna bir tepki olarak serdettikleri düşüncelerinde de batı ile olan ilişki karmaşık bir yapı arz etmektedir. Temel olarak olumsuz olarak görülen batı ve onun medeniyeti, bahse konu bilim ve teknik olunca örnek alınması gereken bir değere dönüşmektedir.

Kara'ya göre İslamcılık düşüncesinin temellerini atanlar, İslam'ın yapısı gereği herhangi mağlubiyetin, çöküşün sebebi olamayacağını, Osmanlı Devleti'nin içerisinde bulunduğu durumun İslam'ın yanlış anlaşılması ve yaşanması ile doğru orantılı olduğunu savunmakta, mevcut durumda problemin İslam'da değil Müslümanlarda olduğunu vurgulamaktadır. Yine Avrupa devletlerinin İslam devletlerine saldırıları, İslamcı düşüncenin başlangıç dönemine etki eden önemli bir unsurdur. Bu saldırılar karşısında kimi İslamcılar, buna karşı konulamayacağını düşünerek batılılaşmayı meşru görmüş, kimileri ise Avrupa'nın karşısında hızlı bir şekilde aksiyon alınmasını önceleyerek pratik hedeflere yönelmenin doğru bir yaklaşım olduğunu ifade etmiştir (Kara, 2004: 36-37).

İslamcılar, milletçe içerisinde bulundukları durumu bir yenilenme hareketi ile aşabileceklerini düşünmekte ancak bunu yapabilmek için içten bir yenilenmenin mümkün olmadığı kanaatini taşımaktadır. İslamcılar tarihsel olarak, batıyı önce kesin olarak kötü olarak işaretlemiş, ardından vazgeçilmez bir iyi olarak görmeye başlamıştır. Daha sonra ise, ilim ve teknik gibi konuların batıdan alınması gerektiğini belirtmişlerdir. İslamcıların “nereden başlamalı?” sorusuna verebilecekleri net bir cevapları yoktur. Ancak İslamcılar, dönemin şartlarında “İslamiyet mani-i terakki değildir”, “Kabahat İslam'da değil Müslümanlarda” gibi sloganlarla yola çıkmıştır (Kara, 1986: 18-26).

Berkes, İslamcıların batının özünün hümanizm değil Hristiyanlık olduğunu söylemektedir. Bu yönüyle batı, İslam'la asla uyuşmamaktadır. Ancak bu batının maddi yanlarının örnek alınması fikrini de önleyici bir şey değildir. Bununla birlikte İslamcılar, batının ilerleyişinin Hristiyanlıkla bağının olmadığını, aksine ondan ayrılışlarıyla başladığını söylemektedir. Buna mukabil İslam'ın akıl ve bilime daha fazla önem verdiği kanaatini savunmuşlardır. Batı hegemonyasının, din ya da bilim temelli değil sömürü düzenleriyle ilgili olduğunu düşünmektedirler (Berkes, 2002: 415-417).

Daha sonraları İslamcılar, batının iyi yanlarının alınması fikrini daha fazla kabullenmiştir. Buna da Japonya örneğini vermekte, onların da batının iyi yanlarını alıp gerilikten ileriliğe geçtiklerini ifade etmektedirler (Berkes, 2002: 419).

1.3.2. Dinde Reform

Daha önceleri de değinildiği üzere İslamcılık düşüncesinin ilk yıllarında “geri kalmışlık” yaygın bir kabuldür. Çeşitli evrelerden geçmekle birlikte, batı bu geri kalmışlık karşısında (en azından ilmi ve teknik olarak) yegane rol model olarak görülmüştür.

Bununla birlikte ortada duran geri kalmışlık problemine karşı, İslamcıların işaret ettiği bir başka nokta ise İslam'ın yanlış anlaşılması ve tarihi süreç içerisinde hurafelerin kendisine karışmış olmasıdır. Bu nokta problemin kaynağı ve çözümü olarak değerlendirilmektedir. İslam'ın özüne döndürülmesi, hurafelerden arındırılması ve gerçek İslam'a ulaşılması geri kalmışlığı giderecek

önemli bir unsurdur. Dinde reform tartışmaları dahi batının bilim ve tekniği çerçevesinden kendisini uzakta tutamamıştır.

Tarık Zafer Tunaya'ya göre, İslamcılar, hilafeti devraldıktan sonra son büyük İslam imparatorluğu olan Osmanlı Devleti'ni yaşatmak için İslami bir Rönesans yaşanması gerektiğini savunmaktadır. İslamcılar görüşlerini açıklamadan önce mutlaka İslam Alemi'nin bir gerileme içerisinde olduğu fikri üzerinde dururlar ve bu gerileyişin zamanının son İslam devleti Osmanlı'da da yaşandığını ifade ederler. İslamcılara göre Osmanlı'da yaşanan gerilemenin gerekçelerinden en önemlisi İslam'dan uzaklaşmaktır. İslamcılar, batının İslam Alemi'nde yaşanan gerilemenin nedeni olarak İslam'ı görmesini ve İslam'ın terakkiye mani olduğu iddialarını reddetmektedir. Onlara göre İslam terakkiye yani ilerlemeye mani değildir. Hatta İslamiyet, kişisel, siyasi, sosyal alanda koyduğu ilkeler ile devrimci ve yenilikçi bir nitelik taşımaktadır (Tunaya, 1962: 2-15).

Kutluer'e göre İslamcılık düşüncesinin sahipleri, Osmanlı Devleti'nin içerisinde düştüğü durumdan kurtarmak amacıyla, tabiri caizse bir İslam Rönesansı yaşanmasını teklif etmektedir. Onlara göre İslam'ın özünden uzaklaşılması, geriliğe sebep olan şeydir. Bu yüzden İslam'ın özüne dönmelidir. Kutluer'e göre İslamcılık hem öze dönüşü hem de modernleşmeyi birlikte savunmaktadır (Kutluer, 2001).

1.3.3. Din-Devlet İlişkisi

İslamcı düşünceye göre din ile devlet arasında temelden ve sıkı bir ilişki vardır. Zaten Osmanlı Devleti hilafeti de elinde tutan bir İslam devletidir. Ancak, mesele yönetim sistemine gelince mesele biraz daha karmaşık bir hal almaktadır. İslamcıların görüşlerine bakıldığında İslam'ın doğrudan bir yönetim sistemi önerip önermediği hususu tartışmalıdır.

Kara'ya göre İslamcı düşünüşün neşet bulduğu dönemde din ile devlet arasında sıkı bir ilişki vardır. Osmanlı Devleti'nin içerisinde düştüğü durum İslam ile özdeşleştirilmekte, devletin mağlubiyeti İslam'ın mağlubiyeti sayılmaktadır. Oysa günümüzde böyle bir ilişki kurulması söz konusu değildir (Kara, 2004: 36-37).

Berkes de İslamcılara göre din ve devlet bir arada olması gerektiğini düşündüklerini belirtmektedir. Osmanlı Devleti'nin yaşadığı sorun ise gerçek bir İslam devleti olamamasıdır. Meşrutiyet rejimi ise İslam'a uygun bir devlet düzenidir (Berkes, 2002: 430-431).

Yine Özcan da İslamcılara göre İslam'ın, bir yönetim şekli ortaya koymadığını, bunun yerine belirli ilkeler ortaya koyduğunu belirtmektedir. Ancak meşveret ve şura yönetiminde esas olmalıdır. Meşrutiyet'in savunulması da bu çerçevededir (Özcan, 2001).

İsmail Kara da benzer düşüncededir. Ona göre İslamcılar, Osmanlı Dönemi'nde genel olarak İslam'ın bir yönetim şekli belirlemediği, önemli olanın yönetim şeklinin İslam'a uygun olması fikrini savunduklarını belirtmektedir (Kara, 1986: 54-57).

1.3.4. İslam Birliği

İttihad-ı İslam, yani günümüzde ifade edilen şekli ile İslam Birliği, İslamcı düşünce için önemli bir mihenk taşı, adeta bir turnosol kağıdıdır. İslamcılık'ın başlangıcından günümüze hemen herkes tarafından savunulan, üzerinde uzlaşılan bu düşünce, günümüze dek ulaşan önemli bir ayırt edici olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kara'ya göre de İslamcıların siyasi görüşlerinin en önemlilerinden bir tanesi İttihad-ı İslam yani İslam Birliği'dir. Bu Müslümanların düşünce, siyaset ve devlet temelinde birlik olmalarına çalışmaktır. Bu düşünce ilk olarak Osmanlı Devleti'ni bir arada tutmak şeklinde vücut bulmuş olsa da devletin dağılma sürecine girmesi ile yeniden birliği sağlama amacına evrilmiştir (Kara, 1986: 41).

Yine Büyükkara, İttihad-ı İslam, yani İslam Birliği'nin, İslamcı siyasi düşüncenin olmazsa olmaz savunusu olduğunu söylemektedir. Bu birliğin kurulmasına zarar verecek, başta milliyetçilik gibi düşünceler İslamcı zaviyeden olumsuz değerlendirmelere tabi tutulmuştur (Büyükkara, 2023).

1.3.5. Milliyetçilik

Milliyetçilik, İslamcılık tarafından kabul edilmesi, onaylanması, savunulması düşünülemeyecek bir görüştür. Hem İslam dininin milliyetçiliğe bakışı hem de İslam Birliği fikriyatının İslamcılar tarafından tartışılmaz bir şekilde savulması, milliyetçilik fikrine karşı İslamcıların tavizsiz bir duruşunun olmasını gerektirmektedir. Bununla birlikte, gerçekleşen tam olarak böyle değildir. Burada İslamcı düşüncenin şartlara göre şekil alan yapısı çarpıcı bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Kara'ya göre Osmanlı Dönemi İslamcıları, başlarda Milliyetçilik fikriyatını hakkında görüş beyan etmemiş, ardından ise bu akıma ciddi bir muhalefet ortaya koymuştur. Cumhuriyet Dönemi ile birlikte ise İslamcılar bir çeşit Türk-İslam sentezine karşı çıkmaz hal almışlardır (Kara, 1986: 45-54).

1.3.6. İslamcıların Görüş Beyan Ettiği Diğer Konular

Bunlarla birlikte İslamcıların, süreç içerisinde üzerinde görüş beyan ettiği farklı konular da olmuştur. Kadın ve aile ile ekonomi de bunlar arasındadır.

İslamcılar, 2. Meşrutiyet Dönemi'nde hazırlanması planlanan Aile Kanunu vesilesiyle kadın ve aile konularında görüş beyan etmişler, her iki konuda da mevcut düzende bazı problemler

yaşandığını ancak bu problemin İslam'dan kaynaklanmadığı ifade etmişlerdir. İslamcı düşünürlere göre bu konuda da sorun İslam'da değildir. Sorun onun uygulanış şeklindedir (Aydın, 2001).

Yine İslamcılar ekonomi alanında da görüşler ortaya koymuştur. Berkes'e göre İslamcılarının ekonomi görüşü Kapitalizmle çelişmemektedir. İslamiyet çalışma, kazanma, biriktirme ekonomisini emretmektedir. Ancak İslam'ın ekonomi görüşü zenginin lehine, fakirin aleyhine değildir. Avrupa'da Kapitalizm yüzünden Sosyalizm doğmuştur ancak İslam'da böyle bir şey olmayacaktır. Kapitalizmde olduğu gibi sırf kazanmak için çalışmak bencilliktir. Sosyalizm ile Komünizmde düzen ve mertebelere karşı aşırı bireycidir. Oysaki İslam herkese hakkı ne ise onu vermektedir. İslam'ın ekonomik anlayışı din ve ahlak kuralları içerisinde sınırlıdır (Berkes, 2002: 462-463).

1.4. İslamcı Düşünüşün Özellikleri

İslamcı düşünce yapısı, dönemler ve ihtiyaçlar çerçevesinde farklı düşünce ve aksiyon hareketlerine dönüşmüş olsa da, bu yapının, düşünce sisteminin söylemsel kodlarına bakmak, İslamcılık'ı anlamak açısından faydalı olacaktır.

Tunaya'ya göre İslamcılık, İslam'ı hem fert planında hem de siyasi planda formülize eder. Fert planında Müslümanların hayatlarını İslam'a göre şekillendirmelerini salık verirken, siyasi olarak da bağımsızlığına kavuşmamış milletlere ve devletlere kuruluş ve kalkınmanın yolunu çizmektedir. Tunaya İslamcılık için "Kısaca İslam Dünyası'nda yaşayan insanların ve toplumların hayat prensibidir" der (Tunaya, 1962: 18-19).

İslamcılar, siyasi ve fikri manada (düşünce akımının ilk dönemlerinde) şu 5 şeyi ön şart ya da hedef olarak belirlemişlerdir. Birincisi, Müslümanları saf inanç sahibi kılmak, ikincisi eğitim-öğretimi ıslah ve cehaletle mücadele, üçüncüsü tasavvufun ıslahı, dördüncüsü İslam Alemi'ndeki yaygın ahlak anlayışının değiştirilmesi ve son olarak da cihadı İslam'ın ilk zamanlarında olduğu gibi geniş bir manada anlamak ve cihad hareketlerini başlatmak (Kara, 1986: 64-67).

İsmail Kara'ya göre başlangıçta İslamcı söylem şu 7 özelliği bünyesinde taşımaktadır.

Birincisi, İslamcı söylem dönem olarak da içerik olarak da modern öğeler barındırır. Çünkü İslamcılık modernleşmenin bir ürünüdür ve beklenin aksine gelenekle bağları zayıftır.

İkincisi, İslamcı söylem içe yönelik güçlüdür. Bunun sebebi bir direniş ve kurtuluş hareketi olmasındandır. Düşmana ve nefse karşı cihad, ila-yı kelimetullah, zalimlerle mücadele, şehadet gibi İslam tarihi boyunca üst değerleri söylemlerinde kullanmaktadır. Burada söylemin açmazı bunun nasıl gerçekleştirileceği sorusuna net bir cevap verilememiş olmasıdır.

Üçüncüsü, İslamcı söylemin bir yönü batının Müslümanlar hakkındaki görüş ve değerlendirmelerine karşı cevap vermek, reddetmek ya da tadil etmek üzerine kuruludur. Diğer bir yönü ise İslam'ın mevcut algılanış biçimiyle ilgilidir. Batıya yönelik söylemler İslam'ın iyi, doğru, güzel olan ne varsa bunu içerdığı, Avrupa'yı Avrupa yapan değerlerin İslam Alemi'nden batıya intikal ettiği, batının İslam ile İslam'ın tarih içinde aldığı şekli bilerek ya da bilmeyerek karıştırdıkları, Avrupa'nın maddi olarak kalkınmış manevi olarak ise çökmüş bir vaziyette bulunduğu.

Yine Avrupa'nın bilimde, sanayide, teknolojiye vb. alanlarda gerçekleştirdiği başarıları İslam Alemi de başarabilir ve başarmalıdır.

Dördüncüsü, İslamcılık fikriyatının İslam anlayışı, modern döneme uygun olarak merkeziyetçi ve tektipçidir. Oysa İslam tarihine bakıldığında geniş bir mezhepler, meşrepler, farklı hayatı algılama biçimleri görülmektedir. İslamcılık düşüncesi, bu farklılıkları zaaf olarak görmektedir. Yine bu söylem içerisinde bulunan gerçek İslam ile İslam arasında konulan mesafe de tektipçi anlayışı güçlendirmiştir. Bugün daha iyi anlaşılmaktadır ki bu arayış, sahil İslam arayışından ziyade, modernleşme temayülüne daha uygun bir İslam arayışına kapı aralamak içindir.

Beşincisi, İslamcılık düşüncesinin gelenekle arasındaki ilişki paradokslar ve boşluklarla doludur. Nihayetinde İslam, Hz. Muhammed (sav)'den günümüze gelen bir gelenek olarak da düşünülebilir. Bununla birlikte gelenek, geçmişten gelen ve dinin içerisinde olmayan öğeleri de barındırabilmektedir. İslamcılar bu iki bakış açısından ikincisi tercih ederek geleneği olumsuz bir anlamda değerlendirmiştir.

Altıncısı, hareketin siyasi söyleminde ilk olarak hilafet/saltanatla meşrutiyet rejimi (daha sonraları cumhuriyet ve demokrasi) arasındaki gerilim belirleyici olmuştur. Saltanata karşılık meşrutiyet benimsenmiş ve “meşveret-şura” çerçevesinde bir İslami model dillendirilmiştir. Yine itaat ile hürriyet arasında hürriyet tarafında ciddi bir eğilim oluşacaktır. Adalet ve meşveret arasındaki tartışmalarda, iktidarın ne yaptığı yani adalet öncelenirken, süreç içerisinde iktidara nasıl gelindiği noktasına kayan bir anlayış karışımıza çıkmaktadır. Yine eşitlik düzleminde de ehliyet ve liyakat söylemleri göz ardı edilmiştir.

Yeni söylemde İslam'ın biat, meşveret, şariat, emr-i bi'l mağruf nehy-i anil münker gibi kavramları seçim, parlamento, anayasa denetimi, hürriyetler gibi modern siyasi yapılanmaya cevap verecek şekilde yorumlanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İslam'ın Sosyalizme mi Kapitalizme mi daha yakın bir sistem olduğu dahi tartışılmıştır.

Yedincisi, İslamcı söylem savunmacı bir anlayış taşımaktadır. Bu da yeni şartlarda inşacı değil, var olanı savunmacı olduğu anlayışında olduğuna işaret eder. İslamcıların tarihi süreç içerisinde etrafında bir söylem inşa etmeye çalıştıkları şeyler, 19. yüzyılda ilerlemeci, 20. yüzyılın ikinci yarısında Sosyalizm/Marksizm, daha sonraları postmodernizm gibi akımlar etrafında şekillenmektedir (Kara, 2004: 41-45).

Kara'nın modernlik iddiasına karşı Büyükkara, İslamcılığın modern zamanlarda ortaya çıkmış olmasının onu modernist yapan bir unsur olmadığını söylemektedir. Bilakis İslamcılık modernizmin tahribatına karşı çıkan daha da ileri giderek onu geriletmeye çalışan bir düşüncedir. İslamcılık, hem kurtuluş hem de inşa projesidir (Büyükkara, 2024).

Azmi Özcan'a göre İslamcılar "İslâm dünyasının niçin bu hale düştüğü ve bundan nasıl kurtulabileceği, batının üstün duruma gelmesinde etken olan değerlerin neler olduğu ve bunların İslam'da da bulunup bulunmadığı, akıl-nakil ilişkisinin mahiyeti, İslâm dininin nasıl bir yönetim, hukuk ve iktisat düzeni öngördüğü, saltanat, hilâfet ve meşrutiyetin dinle ilişkisinin bulunup bulunmadığı, batıdan nelerin alınıp nelerin alınmaması gerektiği" sorularına cevap aramaktadır (Özcan, 2001).

Burhanettin Duran, Türkiye'de İslamcılığın Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e hem bir süreklilik hem de değişim parametrelerini bir arada taşıdığını belirtir. Bir yandan İslami geleneğin 'yenilenerek' gerçek İslam'a ulaşılması düşünülürken öte yandan da batının teknoloji, demokrasi gibi unsurların alınması örneklerinde olduğu gibi bir takım değişim unsurlarını da bünyesinde taşımaktadır (Duran, 2004: 154).

1.5. Genel Değerlendirme

İslamcılık, yakın tarihimizin en önemli fikri akımlarından bir tanesi olmasına rağmen, bir kurucusu ya da ideoloğu yoktur. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde gerek içeride gerekse İslam Alemi'nde yaşanan olumsuz gelişmeler, batı hegemonyasının Müslüman devlet ve milletler üzerinde her geçen gün etkisini arttırması sonucunda bir çıkış yolu arayan Müslümanların, adeta bir refleks olarak verdikleri tepkilerden doğmuştur.

Bunun önemli bir göstergesi de bu akımın adının dahi sonradan konulmasıdır. Ayrıca İslamcılık'ın önemli düşünürlerinin de kendilerini bu şekilde tanımlamamaları yine yukarıdaki önermeyi destekleyen önemli başka bir göstergedir.

İslamcılar gerek Osmanlı Devleti'ni içerisinde bulunduğu durumdan kurtarmak gerekse İslam'a yönelik batı saldırılarını bertaraf edebilmek adına fikirler beyan etmiştir. İslamcılık düşüncesi de bu düzlemde oluşmuş ve ilerlemiştir.

İslamcılar için hemen her konuda referans İslam'dır. Farklı kişilerin farklı düşünceleri, farklı İslam yorumları İslamcılık akımına farklı düşünce kodları yüklese de nihayetinde referans İslam'dır. Ancak bununla birlikte, tamamen geleneğe bağlı bir İslam'dan da söz edilemez. Özellikle Osmanlı Devleti İslamcılarının "içtihat kapısı"nın yeniden açılması arayışı bu önermenin sağlam bir delilidir.

Yine İslamcılığı tanımlar ya da bir bakıma sınırlarken, onu Osmanlı Devleti'nin son dönemine ait bir düşünce akımı olarak nitelemek, bu fikir akımı hakkında daha kesin ifadeler kullanılmasını kolaylaştırabilir. Ancak durum bu şekilde değildir. Son tahlilde İslamcılık, İslam'ın hayatın her alanını düzenleyen bir inanç sistemi olduğunun farkında olan Müslümanların, olan bitene gösterdiği refleksif bir düşünce biçimi olarak okunabilir. Bu zaviyeden bakıldığında da onu bir dönem ya da bir düşünürün fikirleriyle sınırlamak, kesin sınırlar içerisinde koymak mümkün değildir.

İslamcılığın siyasal tarihimizde kısaca bahse konu dönemle sınırlı kalmadığı da aşikardır. Her ne kadar Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde kendisini ifade edebilecek uygun bir siyasi ortam bulamamış olsa da, çok partili hayata geçiş ve sonrasında giderek sesi gürleşen bir hareket olarak karşımıza çıkmaktadır. Önceleri İslamcı düşünür ve siyasetçiler kendilerini daha çok sağ partiler içerisinde ifade etmiş, o kadrolarda yer bulmuştur. 1969 yılına gelindiğinde ise "Bağımsızlar Hareketi" ile birçok kişi bağımsız milletvekili adayı olmuş, Millî Görüş Hareketi'nin kurucusu olan Prof. Dr. Necmettin Erbakan, Konya'dan bağımsız milletvekili seçilerek Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girmiştir (Çakır, 2004: 545). 1970 yılının Ocak ayında kurulan Millî Nizam Partisi ile de, Türkiye'nin en uzun soluklu ve günümüze de erişen İslamcı siyasi hareketi olan Millî Görüş Hareketi, kurumsal bir yapıya kavuşmuştur.

2. MİLLÎ GÖRÜŞ

Millî Görüş, fikri temelleri belki daha öncesine dayansa da, Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın Adalet Partisi'nden milletvekili adaylığının kabul edilmeyişi sonrasında 1969 seçimlerine bir grup arkadaşı ile birlikte bağımsız aday olarak katılması ve sadece kendisinin Konya'dan milletvekili seçilmesi ile başlayan ve günümüze dek uzanan bir siyasi harekettir.

Ruşen Çakır, Millî Görüş'ün, Türkiye'deki en önemli bağımsız İslami hareket olduğunu söylemektedir (Çakır, 2004: 544). Gerçekten de Cumhuriyet Dönemi ile adeta yer altına çekilmiş olan İslamcı/İslami hareket, Millî Görüş ile birlikte yeniden güçlü bir şekilde sahne almıştır.

Kuruluşundan bugüne birçok parti kuran, 4 partisi kapatılan, iç çekişmeler ve bölünmeler yaşayan Millî Görüş Hareketi'ni günümüzde hareketin kurucu lideri Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın genel başkanı iken vefat ettiği Saadet Partisi ve Necmettin Erbakan'ın oğlu Fatih Erbakan'ın liderliğini yaptığı Yeniden Refah Partisi temsil ettiğini iddia etmektedir. Bunlarla birlikte 2001 yılında Millî Görüş'ten ayrılarak kurulan ve 2002 yılından beri iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi de, kökleri itibarıyla Millî Görüş ile en azından, ilişkili bir harekettir.

Millî Görüş her ne kadar siyasi partileri ile ön plana çıkmış olsa da, adına kısaca MİLKO denilen çok sayıda sivil toplum örgütü ve basın yayın organıyla da çeşitli alanlarda örgütlenmiş, bütüncül bir harekettir.

Necmettin Erbakan ve onun hareketi Millî Görüş, gerek ülkemizde gerek İslam Dünyası'nda gerekse de tüm dünyada dini değerlerin siyaset sahnesine taşınmasında rol oynamıştır. Millî Görüş Hareketi ile İslamcılık, Osmanlı Dönemi sonrasında Türkiye İslamcılığına geçiş yapmıştır. Erbakan ve Millî Görüş ile İslami söylemler kitleselleşmiş, İslam belirgin bir özne halini almış ve toplumda İslami bir bilinç uyanmıştır (Macit, 2018: 164).

2.1. Millî Görüş'ün Tanımı

Millî Görüş, Prof. Dr. Necmettin Erbakan önderliğinde kurulan, siyasi, sosyal, kültürel birçok teşkilatı bulunan bir aksiyon ve fikir akımının genel adı olarak nitelendirilebilir. Necmettin Erbakan'a göre Millî Görüş, herhangi bir düşüncenin ya da hareketin karşısında bir reaksiyon olarak değil doğrudan doğruya bir ilim ve fikir aksiyonu olarak ortaya çıkmış bir harekettir (Erbakan, 2016a: 89).

Millî Görüş'ün hemen her siyasi hareketin olduğu gibi insanı, toplumu, dünyayı anlama ve ona yön verme tasavvuru vardır. Millî Görüş için bu konudaki ana motivasyon şüphesiz İslam'dır. Hareketin adında geçen milli kelimesi de bir ulusa vurgu yapmaktan çok İslami literatürdeki dini olana atıf yapmaktadır (Maviş, 2020).

Erbakan’a göre Millî Görüş, Hakk’ı üstün tutma zihniyetidir (Erbakan, 2016a: 180). Burada vurgulanan ise İslam’dır.

Yine Erbakan, Millî Görüş’ün anlaşılması için hareketi Malazgirt Savaşı, İstanbul’un Fethi, Çanakkale Savaşı gibi pek çok milli ve dini öğelerle ilişkilendirmiş (Erbakan, 2016a: 247) Fatih Sultan Mehmet’in İstanbul’u fethederken kalbindeki görüşü Millî Görüş olarak nitelemiştir. Yine Erbakan, Millî Görüş’ü milletin tarihi ve inancı ile bir tutmuştur. Burada Türklüğü doğrudan reddetmeyen, ancak İslam ile ilişkilendiren bir bakış açısı görülmekte, bir çeşit milliyetçi söylem de hareketin diline yansımaktadır.

Necmettin Erbakan davasının İslam olduğunu, gayelerinin Allah’ın rızasını kazanmak olduğunu, hedeflerinin ise tüm insanlığın saadeti olduğunu belirtmektedir (Erbakan, 2016a: 249). Yine Erbakan’ın “İslamsız saadet olmaz” sözü ile birlikte düşünüldüğünde insanlığın saadet reçetesinin İslam olduğunu vurguladığı anlaşılmaktadır.

Bunlarla birlikte Millî Görüş Hareketi 1969 yılından günümüze birçok alanda görüş beyan etmiş, gerek iktidar olduğu yıllardaki icraatları gerekse muhalefet yıllarındaki söylemleri ile siyasal çizgi ve düşüncesini belirlemiştir. “Millî Görüş nedir?” sorusuna cevap aramak için harekete dair aşağıdaki veriler önemlidir.

Millî Görüş’ün en dikkat çeken özelliği İslam Birliği söylemidir. Hareket, kuruluşundan bugüne İslam Birliği’ni savunmuş, iktidar ortağı olduğu dönemlerde Türkiye’nin İslam Konferansı Örgütü’ne üye olmasını sağlamış ve İslam Birliği’nin çekirdeği olarak nitelendirilebilecek D-8 oluşumunu kurmuştur.

Millî Görüş, antiemperyalist ve anti Siyonist bir oluşumdur. Siyonizm’i dünyayı yöneten gizli bir güç olarak nitelendiren hareket, bununla mücadeleyi kendisine esas almaktadır. Yeryüzündeki olumsuzlukların ardındaki güç olarak tanımlanan Siyonizm’in mutlak hedefi ise “Büyük İsrail Devleti”nin kurulmasıdır.

Millî Görüş, ekonomide kalkınmayı, adil paylaşımı, emeği, üretimi önemseyen bir bakış açısına sahiptir. Dünyaya hakim olan ekonomik düzene karşı çıkar ve onu “faizci kapitalist nizam” olarak tanımlar. Hareket faize karşı tavizsiz bir tutum içerisindedir.

Millî Görüş, batıyı bir medeniyet değeri olarak reddetmektedir. Toplumun batı değerleriyle donatılmasına muhalefet etmektedir. Onun yerine kendi tarihimizin, örf ve adetlerimizin önemine vurgu yapmaktadır.

Eğitim alanında ise hem maddi hem de manevi eğitimi önemli görmekte ve her ikisine de büyük önem atfetmektedir.

Teknoloji de Millî Görüş'ün önem verdiği bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Desteklenmesi, üzerinde çalışılması gereken bir alan olarak değerlendirilmektedir.

Bütün bunlar ışığında Millî Görüş, İslam'ı temel alan, batıya, Siyonizm'e, emperyalizme karşı çıkan, maddi ve manevi kalkınmayı önceleyen, tarihiyle barışık bir siyasal hareket olarak tanımlanabilir.

2.2. Millî Görüş'ün Siyasi Serüveni

Millî Görüş Hareketi'nin fikri temellerine değinmeden önce, onun siyasal serüvenine ana hatlarıyla göz atmak faydalı olacaktır. Hareket, hem bir siyasal hareket olmanın gereklerini sağlamaya çalışmış hem de fikri bir hareket olmanın gerekliliklerini yerine getirme gayreti içerisinde olmuştur. Bununla birlikte, Türkiye'nin İslamcı bir siyasal oluşuma açtığı alan ve hareketin seslendiği sosyolojik tabanın beklentileri, şüphesiz bu serüveni etkilemiştir. Bu bağlamda Millî Görüş'ün savunduğu ana fikriyata değinmeden önce, hareketin tarihine kısaca da olsa göz atmak, hem fikirlerinin anlaşılması hem de hareketin sınırlarının belirlenmesi açısından faydalı olacaktır.

Türk siyasal hayatının önemli, öncü ve köklü hareketlerinden birisi olan Millî Görüş'ün fikri temelleri Ruşen Çakır'a göre 1967 yılında atılmıştır. Başlangıcı ise 1969 yılında Millî Görüş Lideri Prof. Dr. Necmettin Erbakan ve bir grup arkadaşının bağımsız milletvekili adayı olmasıyla gerçekleşmiştir (Çakır, 2004: 544).

1970 yılında Necmettin Erbakan ve Adalet Partisi'nden ayrılan iki milletvekili, Millî Görüş Hareketi'nin ilk siyasal partisi olan Millî Nizam Partisi'ni kurmuştur. Partinin kadroları ağırlıklı olarak Nakşibendi tarikatının bir kolu olan İskenderpaşa Cemaati ve onun şeyhi Mehmet Zahid Kotku'ya bağlıdır (Çakır, 2004: 545). Ancak parti uzun ömürlü olamamış, kuruluşundan kısa bir süre sonra 1971 yılında "laikliğe aykırı eylemlerde bulunmaktan dolayı" Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır. Partinin kapatılmasının ardından da Necmettin Erbakan sağlık sorunları nedeniyle İsviçre'ye gitmiştir (Gündoğan, 2019: 63-64).

Millî Nizam Partisi'nin kapatılmasının ardından 1972 yılında Millî Selamet Partisi kurulmuştur. Partinin programında ahlak, maneviyat ve sanayileşme temaları ön plana çıkmaktadır (Gündoğan, 2019: 67).

Millî Selamet Partisi, 14 Ekim 1973 yılında yapılan seçimlerde yüzde 11,8 oy almış ve 48 milletvekili ile mecliste temsil edilmeye başlamıştır. 1974 tarihine gelindiğinde ise Millî Selamet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi ile bir koalisyon hükümeti kurmuştur. Bu koalisyon hükümetinin gerçekleştirdiği belki de en büyük icraat Kıbrıs Barış Harekatı olmuştur. 20 Temmuz 1974'de Türk Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs adasına çıkartma gerçekleştirmiştir. Mete Gündoğan'a göre Erbakan'ın

olmaması durumunda bu hareketin gerçekleştirilmesi mümkün olmayacaktır. 19 Ekim 1974 senesinde ise Başbakan Bülent Ecevit'in istifası ile bu koalisyon son bulmuştur (Gündoğan, 2019: 68-84).

MSP, CHP ile koalisyonun yıkılmasından kısa bir süre sonra Süleyman Demirel Başbakanlığında kurulan ve TBMM'de 12 Nisan 1975 tarihinde güvenoyu alan, 1. Milliyetçi Cephe Hükümeti içerisinde yer almıştır. 1977 yılında genel seçimler gerçekleştirilmiştir. MSP bu seçimlerde bir önceki seçime göre sayısal olarak oyunu az miktarda arttırsa da partinin oy oranı düşerek yüzde 8'e gerilemiştir. Genel seçimlerden 1. parti çıkan CHP'nin kurduğu azınlık hükümeti güvenoyu alamayarak düşünce yerine Süleyman Demirel Başbakanlığında 2. Milliyetçi Cephe Hükümeti, AP, MSP ve MHP'nin katılımıyla kurulmuştur. 2. Milliyetçi Cephe Hükümeti, siyasi tarihimizde "Güneş Motel Olayı" olarak bilinen milletvekili istifaları neticesinde verilen gensoru ile 31 Aralık 1977'de düşürülmüştür. 1979 yılında Süleyman Demirel'in kurduğu azınlık hükümetini ise MSP dışarıdan desteklemiştir (Gündoğan, 2019: 86-97).

Millî Görüş Hareketi tarihi içerisindeki önemli olaylardan bir tanesi olan "Kudüs'ü Kurtarma ve Gençlik Mitingi" de MSP döneminde gerçekleştirilmiştir. 4 Ağustos 1980'de İsrail'in Doğu Kudüs'ü başkent ilan edeceğini açıklamasının ardından parti tarafından Konya'da 6 Eylül tarihinde büyük bir miting organize edilmiştir. Çeşitli provokasyonların da yaşandığı miting, Gündoğan'a göre darbenin gerekçesine dönüşmüştür. 12 Eylül 1980 tarihinde gerçekleşen darbe ile de MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan gözaltına alınmıştır (Gündoğan, 2019: 101-103).

12 Eylül 1980 darbesiyle işbaşına gelen askeri yönetimin siyasi parti kuruluşuna izin vermesinin ardından Refah Partisi, Ali Türkmen'in başkanlığında 1983 yılında kurulmuş ancak askeri yönetimin vetosu sebebiyle seçimlere katılamamıştır. Partinin yeniden siyaset arenasında ciddi olarak var olması Necmettin Erbakan'ın 1987 yılında partinin genel başkanı olması ile gerçekleşmiştir. Refah Partisi 1989 yılında gerçekleştirilen yerel seçimlerde ise yüzde 9,8 oy oranı ile 5 ilde belediye başkanlıklarını kazanmıştır. 1991'e gelindiğinde ise Refah Partisi genel seçimlere Milliyetçi Çalışma Partisi ve İslahatçı Demokrasi Partisi ile ittifak yaparak girmiştir. Refah Partisi yüzde 16,2 oy oranı almıştır. 22'si ittifak ortaklarına dönecek olan 62 milletvekili çıkartmıştır. 1994 yılında gerçekleştirilen yerel seçimler ise Refah Partisi açısından oldukça önemli bir dönüm noktası ve başarı olarak kayıtlara geçmiştir. Refah Partisi yüzde 19 oy oranı ile İstanbul ve Ankara dahil 6 büyükşehir, 22 il olmak üzere 327 belediye başkanlığı kazanmıştır (Çakır, 2004: 548-555).

1 yıl sonra gerçekleştirilen genel seçimlerde ise Refah Partisi yüzde 21'den fazla oy ile 158 milletvekili çıkartmış ve Türkiye'nin en büyük partisi haline gelmiştir.

30 Haziran 1996 yılında Necmettin Erbakan'ın başbakanlığında Refah Partisi ile Doğru Yol Partisi arasında Refahyol koalisyon hükümeti kurulmuştur (Çakır, 2004: 570).

Erbakan, başbakanlığı döneminde, kamu kaynaklarının bir yerde toplanmasını sağlayan havuz sisteminin kurulması ve halkı Müslüman olan 8 ülkeyi bir araya getirdiği D-8'in hayata geçirilmesi gibi adımlar atmıştır. Refahiyol koalisyonu, 28 Şubat Süreci diye anılan ve kamuoyunda postmodern darbe diye nitelendirilen süreç sonucunda yıkılmıştır. 1998 yılının Ocak ayında ise Refah Partisi, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmış ve Necmettin Erbakan siyasi yasaklı hale gelmiştir (Maviş, 2020).

Refah Partisi'nin kapatılmasının ardından partililer, Fazilet Partisi'ne geçmiştir. Parti, 1999 yılında girdiği seçimlerde oyların 15,4'ünü alarak 3. olabilmektedir. 14 Mayıs 2000 tarihinde gerçekleştirilen kongrede ise yenilikçiler ve gelenekçiler olarak iki grubun adayı yarışmıştır. Erbakan'ın adayı Recai Kutan, yenilikçilerin adayı ise Abdullah Gül olmuştur. Kongre 633'e karşı 521 oyla Kutan lehine sonuçlansa da yenilikçiler kongre sonuçlarından aldıkları güçle Recep Tayyip Erdoğan liderliğinde hareketten kopma hazırlıkları yürütmüştür. 22 Haziran 2001 yılında Anayasa Mahkemesi'nin Fazilet Partisi'ni kapatmasının ardından Millî Görüş Hareketi yoluna Saadet Partisi ile devam ederken yenilikçiler Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında Adalet ve Kalkınma Partisi'ni kurmuştur (Çakır, 2004: 571-574).

Hareketin bölünmesinin akabinde 3 Kasım 2002'de gerçekleştirilen genel seçimlerde Adalet ve Kalkınma Partisi tek başına iktidar olurken, Saadet Partisi yüzde 2,49 oy oranı ile meclis dışında kalmıştır. Parti, o tarihten günümüze girdiği seçimlerde kayda değer hiçbir başarı elde edememiş, HAS Parti ve Necmettin Erbakan'ın oğlu Fatih Erbakan tarafından kurulan Yeniden Refah Partisi olmak üzere 2 bölünme daha yaşamıştır.

Günümüzde Saadet Partisi ve Yeniden Refah Partisi Millî Görüş'ün temsilcisi olduklarını iddia etmektedir. Yine Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Genel Başkanlığını yürüttüğü Adalet ve Kalkınma Partisi de hareketin içerisinde doğan bir parti olarak Millî Görüş ile ilişkilendirilmektedir.

2.3. Dünyadaki Diğer İslami Hareketler

Millî Görüş'ün siyaset sahnesinde çıktığı dönemde, İslam Coğrafyası'nın farklı bölgelerinde farklı siyasi hareketlerin olduğu bilinen bir gerçektir. Mısır merkezinde İhvan-ı Müslimin ve Hint alt kıtasında Cemaat-i İslami bu hareketler arasında en önemlilerindendir.

2.3.1. İhvan-ı Müslimin

İhvan-ı Müslimin yani Müslüman Kardeşler Teşkilatı 1928 yılında Hasan El Benna tarafından Cem'iyetü'l-ihvânî'l-müslimîn adıyla kurulmuştur. 1932 yılında İdare merkezini Kahire'ye taşımıştır. İhvan mensupları, 2. Dünya Savaşı'nda İngilizlerin yanında savaşa girilmesine muhalefet

etmiştir. Teşkilat ayrıca İngilizlerin Siyonistleri silahlandırarak Filistin’de bir Yahudi devleti kurulmasını desteklediklerini düşünmekte olup bu sebeple 1940 yılında İngilizleri Mısır’dan çıkartmak için bir ordu kurmuştur. 1941 yılında İhvan mensupları parlamentoya girmeye karar verse de, 1942 yılında yapılan seçimlere hükümetle yapılan anlaşma gereği katılmamıştır. Ayrıca 1944 yılındaki seçimlerde de hareket mensupları başarılı olamamıştır. 1948 yılında İsrail Devleti’nin kurulması sonrası meydana gelen Arap-İsrail savaşında hareket mensupları yer almıştır. Teşkilat, İhvan mensubu bir gencin Başbakanı öldürmesinden, Hasan El Benna’ya suikast düzenlenmesine, liderlerinin idamından askeri darbeye destek vermelerine kadar pek çok önemli ve çalkantılı olaylar içerisinde yer almıştır. (Ganim, 2000).

İhvan-ı Müslimin, hareketin ilk yıllarında ideolojisini halka anlatmak üzere faaliyetlerde bulunmuştur. Yine, anayasa ve parlamenter sistemi bazı şerhlerle birlikte kabul eden hareket, bir bölücü olarak gördüğü particiliği eleştirmiş, kültürel, siyasi ve ekonomik alanda yabancıların baskılarına karşı çıkmıştır (Ganim, 2000).

Öte yandan İhvan Hareketi, 1930’ların ortalarından itibaren Suriye, Sudan, Ürdün, Yemen, Kuveyt, Kuzey ve Orta Afrika, Pakistan ve Avrupa’nın bazı ülkelerinde şubeler açmış ve buralarda çeşitli yapıların ortaya çıkmasında rol oynamıştır (Görgün, 2000).

2.3.2. Cemaat-i İslami

Güney Asya’nın en etkili İslami hareketi olan Cemaat-i İslami, İngiliz Hindistan’ında İslami bir uyanış başlatmak isteyen Mevdudi’nin çağrısı ile 75 delege tarafından Lahor’da kurulmuştur. Hareket Kur’an-ı Kerim ve sünneti esas alarak İslam’ın sosyal hayata yerleştirilmesini amaçlamaktadır. 1947 yılında Pakistan’ın kurulması ile birlikte hareket, Cemaat-i İslami Hind ve Cemaat-i İslami Pakistan adlarıyla iki bağımsız teşkilat haline getirilmiş ardından Keşmir, Sri Lanka ve Bangladeş’te de yine bağımsız hareketler olarak ortaya çıkmıştır. Bu teşkilatlar benzer hedeflerine rağmen birbirine bağlı değildir (Ahsan, 1993).

Hareketin ilk yılları daha çok tebliğ üzerine yoğunlaşırken, Pakistan’ın kuruluşundan 1971 yılları arasında ise ülkede İslami hayatın kurumlaşması adına siyasi ve eğitici çalışmalara yönelmiştir. 1948-1956 yılları arasında ülkenin İslami devlet olabilmesi için çalışan Cemaat-i İslami, 1956 yılında kabul edilen ilk anayasada “İslâmî temellere dayanan bir toplum oluşturmayı ve bütün mevcut kanunları Kur’an ve Sünnet ışığında düzenlemeyi” esas alan maddelere yer verilmesinde önemli rol oynamıştır. Hareket mücadelesi boyunca birçok siyasi gelişmenin içerisinde yer almıştır (Ahsan, 1993).

2.4. Millî Görüş Fikriyatı

Millî Görüş fikriyatı, henüz kuruluş aşamasında üzerine düşünülmüş, çalışılmış ve doktrine edilmiş bir düşünce sistemi değildir. Bu fikriyatın şekillenmesi, hareketin kuruluşu, siyasete atılması ve siyasi sahada karşılaştığı olaylar çerçevesinde gelişmiş ve kendi temellerini oluşturmuştur.

Bununla birlikte, Millî Görüş'ü kuran kadro düşünüldüğünde, tekke kökenli ve dindar kadroların tümünden sıfırdan bir hareket inşa ettiklerini söylemek de doğru bir yaklaşım olmayacaktır.

Millî Görüş, tarih boyunca kendilerine İslamcı demeyen pek çok hareket gibi, kendisini bu şekilde tanımlamayan bir İslamcı/İslami harekettir. Türkiye'nin içerisinde bulunduğu ortam çerçevesinde bunu gür bir sesle dillendiremese de, İslami saiklerle yola çıkan bir siyasi harekettir ve fikri temellerini elbette ki İslam oluşturmuştur. Siyasi hayatı boyunca, konjonktürel olarak kimi zaman söylemlerini değiştirmek durumunda kalmış da olsa, bu önerme hemen herkes tarafından kabul görececek bir önermedir.

Millî Görüş fikriyatının önemli kilometre taşlarına değinmek, hareketi anlamak için şüphesiz verimli olacaktır.

2.4.1. İslam Birliği

İslam Birliği düşüncesi Millî Görüş'ün ana fikirlerinden bir tanesidir. Bu düşünce fert fert Müslümanların bir ümmet oluşunun yanı sıra, siyasi birlikteliğine de güçlü bir şekilde işaret etmektedir. Siyasi birliktelikten kasıt tek bir devlet oluşumundan ziyade “İslam Birleşmiş Milletleri”, “İslam NATO'su” gibi ifadelerle tanımlanmaya çalışılmıştır. Hareket, siyasi, ekonomik, askeri, kültürel pek çok alanda Müslüman devlet ve halkların birlikteliğini, dayanışmasını ve birlikte hareket etmesini hedefleyen oluşumlar meydana getirmek istemektedir.

Millî Görüş iktidara geldiğinde bu bağlamda adımlar atmıştır. Türkiye'nin İslam Konferansı Örgütü'ne üye olması ve 8 Müslüman ülkenin bir araya gelmesiyle kurulan D-8, hareketin bu alandaki en somut adımlarıdır. Necmettin Erbakan, D-8'i “çekirdek kuruluş” olarak tanımlamaktadır (Erbakan, 2006: 29).

Erbakan, İslam Medeniyeti'ni yeryüzüne saadet getirecek temel inanç medeniyeti olarak tanımlar ve bunun karşısına da batıyı ve onun arkasındaki güç olarak, son dönemlerinde “ırkçı emperyalizm” olarak ifade ettiği, Siyonizm'i gösterir (Erbakan, 2006: 35).

Millî Görüş'ün İslam Birliği düşüncesi değerlendirilirken bu bakış açısının temel alınması oldukça önemlidir. Çünkü Erbakan'a göre sadece Müslümanların değil tüm insanlığın kurtuluşu Millî Görüş'tedir (Erbakan, 2006: 34).

Millî Görüş Hareketi'nin İslam Birliği tasavvurunda söylemsel olarak somutlaşan şu unsurlar mevcuttur:

2.4.1.1. Müslüman Ülkeler Birleşmiş Milletleri

İslam Birliği fikriyatını savunmanın yanında Müslüman ülkelerin bir araya geleceği somut bir proje de hareket tarafından ortaya konmuştur. Bu çerçevede 60 bağımsız Müslüman ülke ve 140 ülkedeki Müslüman toplulukların temsilcilerinin yer aldığı bir oluşum meydana getirilecektir. Böylece yeryüzündeki tüm Müslümanlar bir araya gelecek ve ağırlıklarını dünya siyasetinde hissettirecektir. Bu kuruluş, yanlış kurulmuş olan Birleşmiş Milletler'in yerine geçecek ve hakkı üstün bir zihniyete sahip olacaktır. İnsanlara adil davranacak ve faydalı hizmetler yapacaktır (Erbakan, 2006: 23-24).

2.4.1.2. İslam Ortak Para Birimi

Millî Görüş fikriyatında İslam ülkeleri kendi aralarındaki ekonomik işbirliğini arttırmalı ve nihayetinde de ortak para birimine geçilmelidir (Erbakan, 2006: 25). Bu fikir daha sonraları “İslam dinarı” olarak sloganlaştırılmıştır.

2.4.1.3. Müslüman Ülkeler Savunma ve İşbirliği Teşkilatı

Yine askeri anlamda da İslam ülkelerinin işbirliği önemli görülmektedir. Erbakan'a göre “yeryüzünde hakkın ve adaletin korunması için” Müslümanlar kendi ortak NATO'sunu kurmalıdır (Erbakan, 2006: 25). Erbakan bu oluşumun ne yapacağını şu sözlerle ifade etmektedir:

“Bu işbirliği teşkilatı ne yapacak, bütün Müslüman ülkelerin savunma araç ve gereçlerini normlaştıracak, bunları kendisi üretecek ve 1,5 milyarlık bir alemin müşterek gücüyle, Osmanlı ve Selçuklu'nun yaptığı gibi yeryüzünde hak ve adalet korunacaktır” (Erbakan, 2006: 26).

2.4.2. Siyonizm

Siyonizm, daha doğrusu Siyonizm karşıtlığı Millî Görüş öğretisinin ana öğelerinden biridir. Millî Görüş düşüncesine göre Siyonizm, dünyayı yönetmek için çalışmalar yürüten ve bunda da büyük oranda başarılı olmuş olan gizli bir yapıdır. Mevcut dünya düzeni hemen hemen tüm organizasyonlarıyla bu yapıya hizmet etmektedir. Birleşmiş Milletler'den, batılı devletlerden tutun da, en küçük kuruluş bilerek ya da bilmeyerek bu yapıya çalışmaktadır. Ekonomik güç de bu yapının elindedir. Yeryüzünde meydana gelen olumsuzlukların temel kaynağı da Siyonizm'dir. Siyonistler kendilerini diğer insanlardan üstün görmektedir.

Millî Görüş bu yapı ile mücadele halindedir. Siyonizm ya da Necmettin Erbakan'ın son dönemlerinde ifade ettiği tarzı ile “ırkçı emperyalizm” Nil ile Fırat nehirleri arasını vaad edilmiş topraklar olarak görmekte ve burada “Büyük İsrail Devleti”ni kurmak istemektedir. Bu istek Millî Görüş tarafından sıkça dillendirilmektedir.

Siyonizm'in 4 temel ilkesini şöyle tanımlamaktadır:

- “1) Biz üstün ırkız. Dünyaya hakim olacağız.
- 2) Diğer insanlar bize köle olsun diye yaratılmıştır.
- 3) Büyük İsrail'i kuracağız, bizim mesihimiz gelecek dünya hakimiyetimizi perçinleyecek.
- 4) Bütün insanlar bize köle olacak” (Erbakan, 2016b: 28).

2.4.3. Ekonomi

Millî Görüş fikriyatında ekonomi önemli bir yer tutmaktadır. Her şeyden önce Millî Görüş mevcut kapitalist düzeni reddeder ve onu bir sömürü düzeni olarak tanımlar. Üretim, istihdam, herkese refah, faiz karşıtlığı, adil ekonomik düzen ve Ağır Sanayi Hamlesi Millî Görüş'ün ekonomi alanındaki düşüncelerinin temelini oluşturur.

Erbakan Kapitalizmin tekelleşmeye yol açtığını ve dünya kaynaklarının bir zümrenin elinde toplanmasına sebep olduğunu belirtir (Erbakan, 2016b: 24). Dünyadaki mevcut ekonomik düzeni “faizci kapitalist nizam” olarak isimlendirir.

Maviş'e göre Necmettin Erbakan geri kalmışlıktan kurtulmanın ve yeniden güçlü bir ülke olmanın ancak sanayileşme ile sağlanabileceği fikrini savunmuştur. Erbakan'ın söylemlerinde maddi kalkınmanın önemli bir yer tutmasının sebebi ise onu batıya karşı ekonomik ve siyasal bağımsızlığın bir gereği olarak görmesidir (Maviş, 2020).

Millî Görüş Hareketi'nin ekonomik görüşünde faiz karşıtlığı şiddetli bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Erbakan'a göre faiz haksızlıktır, zulümdür. Üretmeyenlerin, üretenlerin elinden ürettiklerinin faiz miktarı kadarını almasıdır (Erbakan, 2016b: 81).

Ağır Sanayi Hamlesi ekonomi alanında Millî Görüş'ün sıkça dillendirdiği, iktidarlara sürecinde adımlarını attığı önemli kilometre taşlarından. Gündoğan'a göre bu hamle, sadece sanayileşme değil ülkenin topyekün kalkınmasının programıdır. Ağır Sanayi Hamlesi çerçevesinde büyük sanayi tesisleri, madencilik tesisleri, enerji tesisleri, sulama ve ulaştırma tesisleri gibi çeşitli alanlarda tesisler bulunmaktadır. Yüze yakın tesis içerisinde MKE, TUSAŞ, TÜMOSAN gibi yatırımlarla birlikte bu yatırımların finansmanı için kurulan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası AŞ (DESİYAB) de yer almaktadır. Ağır Sanayi Hamlesi irili ufaklı 629 projeyi bünyesinde

barındırmaktadır (Gündoğan, 2019: 106-108). Burada şu noktanın altını çizmek önemli olacaktır. Hareket, batı ile mücadelesinde sanayileşmeyi bir enstrüman olarak görmüş ve bunu sadece söylemde bırakmadan iktidar olduğu yıllarda hızla hayata geçirmeye çalışmıştır. Ayrıca bu hamlelerle Millî Görüş'ün global kapitalizme yerli sanayileşme ile karşılık vermeye çalıştığı gözlemlenmektedir. Öte yandan Erbakan'ın Başbakan olduğu 54. Hükümette hayata geçirdiği D-8, üye İslam ülkeleri ile ekonomik ve ticari işbirliğini de kapsayan bir bakış açısını içermektedir.

2.4.4. Manevi Kalkınma

İslamcı bir siyasi hareket olarak Millî Görüş manevi alanda kalkınmaya da büyük önem vermiştir. Hareketin İmam-Hatip okullarına verdiği destek de bu çerçeveden değerlendirilmelidir. Millî Görüş'ün tarihi boyunca en başat sloganlarından biri, belki de en önde geleni, “Önce Ahlak ve Maneviyat”tır.

Maviş'e göre Erbakan ülke problemlerinin önemli bir bölümünün sebebi olarak toplumun medeniyet köklerinden, ahlaki ve manevi değerlerinden uzaklaşması olarak görmektedir. Bunun sonucunda da manevi kalkınma hamlesinin bir ihtiyaç olduğunu düşünmektedir. Yine Maviş'e göre Necmettin Erbakan'ın siyasi söylemleri bu kalkınmanın toplumun İslamlaştırılması ve temel politikaların İslam'la refere edilmesi olarak anlaşılmasını sağlamıştır. Öte yandan Erbakan'ın konuşmalarında atıfta bulunduğu İslami-millî kişi ve hadiselerde manevi kalkınma söyleminin İslam'dan hareketle dile getirildiğini göstermektedir (Maviş, 2020).

2.4.5. Eğitim

Millî Görüş'ün eğitim politikalarının temel hedefi maddi ve manevi alanda kalkınmış bireyler yetiştirmektedir.

Necmettin Erbakan'a göre Türkiye'nin eğitim sistemi batı özentisi ve taklitçidir. Millî Görüş ise eğitimde önce Allah'ı tanıtacak ardından ise çalışmayı öğretecektir. Bu sistemde ahlak ve maneviyat esas alınacak, tarihiyle iftihar eden, örf ve adetlerini koruyan, taklitçi olmayan nesiller yetiştirilecektir. Bu sayede gerçek milli eğitim sağlanacaktır. Erbakan sadece dini/manevi olarak resmetmemiş bunu bir temel olarak ifade etmiştir. Çünkü ona göre kanunlar ne kadar mükemmel olursa olsun, onu uygulayacak kişilerin içerisinde hak ve adalet duygusu yer almalıdır. Millî Görüş'ün eğitime bakışı, dini alanlar dışındaki bilimleri de dışlamamış onları da önemli saymıştır (Erbakan, 2016a: 185-189).

2.5. Genel Değerlendirme

Millî Görüş Hareketi, Cumhuriyet Türkiye'sinde, çok partili siyasal hayata geçişten yaklaşık 20 sene sonra ortaya çıkmış, dini ve yerli bir siyasal harekettir.

Tekke kökenli olması, onu ilk dönem İslamcılarından keskin bir şekilde ayırmaktadır. Çünkü Osmanlı Devleti döneminde İslamcılar, tekkelere olumlu bakmamış, onları bir nevi geri kalmışlığın sebebi olarak görmüş ve tasavvufu ıslah edilmesi gereken olarak değerlendirmiştir. Ayrıca ilk dönem İslamcılar için reaksiyoner tanımlaması yapılmaktadır. Buna karşın Millî Görüş'ün lideri Necmettin Erbakan, hareketlerini bir düşüncenin karşısında alınan aksiyon olarak değil bir doğrudan doğruya bir ilim ve fikir aksiyonu olarak tanımlamıştır.

Millî Görüş ile birlikte, İslam/dindarlık yıllar sonra neredeyse ilk kez sahneye çıkmış ve hem görünür hem de etkin güç haline gelmiştir. Bununla birlikte, mevcut siyasi şartlar gereği, görüş ve düşüncelerini açıklıkla ifade edememiş, daha yumuşak bir siyasal dil kullanmıştır. Buna rağmen siyasi yolculuğu boyunca partileri kapatılmış, lideri Necmettin Erbakan siyasi yasaklı hale getirilmiştir.

Şüphesiz ülkenin içerisinde bulunduğu konjonktür ve imkanlar Millî Görüş'ün siyasal dilini etkilemiştir. Ancak bununla birlikte hareketin İslami bir hareket olduğu inkar edilemez bir gerçektir.

Millî Görüş fikriyatını değerlendirirken sadece siyasi partilerinin söylemlerine bakmak, önemli olsa da yeterli olmayacaktır. Hareket, toplumun pek çok kesimine dokunan, adına MİLKO denilen STK'ları, basın yayın kuruluşları ile de faaliyet göstermiş ve toplumu kendi düşüncesi çerçevesinde değiştirmeye, partilerinin oy oranını arttırmaya çalışmıştır.

Sonuç olarak Millî Görüş, Türkiye'de dindarlığı ve İslamcılığı yeniden görünür hale getirmiş, ayaklarını ülke topraklarına basarken İslam Dünyası ile de iyi ilişkiler geliştirmiş, kendisini açıktan olmasa da İslam ile refere etmiş siyasi ve sosyal bir hareket olarak karşımıza çıkmıştır.

3. MİLLÎ GAZETE

Yenidevir Gazetesi'ne dair değerlendirmelerde bulunmadan önce hareketin halen yayın hayatını sürdüren gazetesi Millî Gazete hakkında bilgi sahibi olmak, Yenidevir'in konumunu anlamak açısından faydalı olacaktır.

Millî Gazete, kuruluşundan bugüne Millî Görüş'ün hedefleriyle doğru orantılı bir yayın politikası izlemiş, bu perspektifte içerik üretimi gerçekleştirmiştir. Gazetenin amacı kitleleşmek, daha çok satmak ya da kar etmek değildir. Siyasal amaçlarla yola çıkan gazete, aynı amaç doğrultusunda yoluna devam etmektedir.

Gazetenin kurucusu Hasan Aksay, Yeni Şafak Gazetesi'ne verdiği röportajda gazetenin kuruluşu ile ilgili Millî Nizam Partisi'nin gazetelerde yer alan ancak kendilerinin söylemediği sözleri delil kabul edip partilerini kapatması sebebiyle Necmettin Erbakan'ın kendi gazetelerini çıkartma fikrini ortaya attığını sonrasında ise gazetenin kurulduğunu belirtmiştir (Aksay, 2021b).

Bununla birlikte, Millî Gazete'nin etkisiz bir gazete olduğunu söylemek mümkün olmayacaktır. Gazete Türkiye'de ki İslami/dindar kesimin önemli isimlerinin çalıştığı, yazılar yazdığı bir mecra olarak bugünlere gelmiştir. Ayrıca gazetenin etkisi satış rakamlarının çok daha üzerindedir (Debus, 2010: 39). Gazetenin 52 yıldır yayınlanıyor olması da okuyucusu ile arasında kurduğu güçlü bağı göstermektedir.

Güncel siyasal haberler, ekonomik gelişmeler, İslam Dünyası'ndan haberler, dış politika, kültür ve sanat, kadın ve aile hayatı, spor gibi başlıklar gazetenin içeriğini oluşturmaktadır. Bunlarla birlikte Millî Görüş'ün parti ve STK yetkililerinin açıklamaları ile programları gazetede kendisine geniş yer bulmaktadır.

Millî Gazete, Millî Görüş fikriyatının bir yayın organı olarak yoluna devam etmekle birlikte, gazetenin içerik üretiminde, bununla birlikte, dindar bir Müslümanın hassasiyetlerini de görmek de mümkündür. Örneğin gazete haberlerinde alkolü ya da şans oyunlarını olumlayan, faizi teşvik eden metinlere yer verilmemektedir.

12 Ocak 1973 yılında kurulan Millî Gazete, bugün basılı gazete, e-gazete, www.milligazete.com.tr internet haber portalı ve sosyal medya hesapları ile yayın hayatına devam etmektedir.

3.1. Millî Gazete'ye Genel Bir Bakış

Millî Gazete Kur'an-ı Kerim'deki İsra Suresi 81. Ayetinden "Hak geldi batıl zail oldu" ifadelerini logosunda kullanmaktadır.

Millî Gazete'nin Eski Genel Yayın Yönetmeni Mustafa Kurdaş, gazete ile Millî Görüş arasındaki bağı şu sözleriyle tanımlamaktadır: “Millî Gazete, parmak izidir! Millî Görüş'ün, Erbakan Hocamızın parmak izi!” (Kurdaş, 2023)

Bu bağlamda gazetenin içerikleri ile Millî Görüş Hareketi'nin fikriyatının tam bir uyum içerisinde olması kaçınılmazdır. Gazete, Millî Görüş'ün sesi olarak yayın hayatını sürdürmektedir.

Poyraz'a göre Millî Gazete, bir gazeteden daha çok parti içi bir iletişim aracı ve teşkilatın sesi konumundadır. Gazetenin içeriğinde partili milletvekilleri, belediye başkanları, parti yetkililerinin açıklamalarına sıklıkla yer verilmektedir (Poyraz: 2006: 280).

Çarık, Millî Gazete'nin bir kitle gazetesinden çok siyasal propaganda özellikleri taşıyan bir fikir gazetesi niteliği taşıdığını söylemektedir (Çarık: 2022: 130).

Millî Gazete'de de tıpkı Yenidevir'de olduğu gibi önemli isimler köşe yazarlığı yapmıştır. Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu ve İsmet Özel bunlardan bazılarıdır (Akbaş, 2015: 151).

Gazetenin Genel Yayın Yönetmeni koltuğuna sırasıyla Hasan Aksay, Zübeyir Yetik, Mehmet Emin Aksay, Sadık Albayrak, Abdülkadir Özkan, Fehmi Kuru, Ekrem Kızıldaş, Necdet Kutsal ve Mustafa Kurdaş oturmuştur (Çarık: 2022: 133).

3.2. Gazetenin Yayın Politikası

Daha önce de belirtildiği gibi gazete içerikleri Millî Görüş'ün düşünce ve söylemleriyle uyumludur. Millî Gazete Eski Genel Yayın Yönetmeni Mustafa Kurdaş, gazetenin yayın hayatı boyunca ahlaklı yayıncılık yaptığını, Kudüs ve Mescid-i Aksa'yı gündeme getirdiğini, Siyonizm'in emellerini gündeme taşıdığını, İslam Birliği'ni savunduğunu, faizsiz ekonomik sistem ve sanayileşme için mücadele ettiğini, paylaşımada adalet için çaba harcadığını ve inancın önündeki engellerin kaldırılması için çalıştığını söylemektedir (Kurdaş, 2024).

Debus'a göre Millî Gazete, kapsamının yarısına yakınına genel siyaset ve ekonomi haberlerine ayırmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'nin genel durumu ve İslam Dünyası ile olan ilişkileri de yoğun bir şekilde gazetede işlenmektedir. Yazar gazetenin iç ve dış siyasete, kültüre, ekonomik gelişmelere dair haberlere bakışını “pro-İslamcı” olarak nitelemektedir (Debus, 2010: 39).

Millî Gazete'nin içeriği kısaca şu şekildedir:

Millî Görüş düşüncesinde para piyasalarından ziyade reel ekonomi çok daha önemli bir konumdadır. Bu bakış açısı Millî Gazete'nin sayfalarına da kendisini göstermektedir.

Akbaş'a göre Millî Gazete'nin ekonomi sayfalarında reel ekonomi anlayışı ön planda tutulmakta işsizlik, tüketici hakları, altın, döviz alış-satış kurları gibi verilere yer verilmektedir. Örneğin borsa verilerine gazete ise sayfalarında rastlanmamaktadır (Akbaş, 2015: 162).

İslam Birliği, İslamcılık düşüncesinin doğuşundan bugüne, bu düşünce yapısının değişmez ilkelerinden biridir. Millî Görüş Hareketi de tavizsiz bir İslam Birliği savunucusudur. Millî Gazete'de bu bakış açısıyla uyumlu bir yayın politikası benimsemektedir.

Gazetenin dış haberler bölümü daha çok İslam dünyası ağırlıklı haberleri bünyesinde barındırmaktadır. Filistin meselesi, Doğu Türkistan'da yaşananlar, Ortadoğu'daki gelişmeler, ABD ve Avrupa'daki gelişmeler dış haberler içerisinde önemli bir yer tutar (Akbaş, 2015: 162) .

Çarık'a göre de Millî Gazete, İslam Birliği konusuna her dönem sayfalarında yer vermiş, İslam dünyasından gelişmelere çeşitli içeriklerle sayfalarında yer ayırmıştır. (Çarık, 2022: 138) Emperyalizm ve Kapitalizm, batıya olan karşıtlık üzerinden gazete kendisine yer bulmuştur. ABD, AB ve İsrail dış politikada muhalefet edilen ülke ve kurumlardandır (Çarık, 2022: 139). Yine Debus da, gazetenin İslam'ın Türkiye'de ile dünyadaki kaydettiği ilerlemeleri ve emperyalizmle mücadele eden Müslümanların yaşadıklarını takip ettiğini belirtmektedir (Debus, 2010:39-41).

İslamcı bir hareket olarak Millî Görüş, dünya Müslümanları ile olduğu kadar, kişisel dindarlıkla da ilgilidir. Kadın ve aile konusuna özel önem atfeder. Gazete sayfaları da bu bakış açısına uygun bir şekilde şekillenmiştir.

Millî Gazete'de kadın ve aileye dair içeriklerin yayınlandığı sayfa da mevcuttur. Bu sayfada kadına ve aileye dair içeriklerle birlikte, İslami kaynaklardan bilgiler de okuyuculara aktarılmaktadır (Akbaş, 2015: 162).

Gazete dini içeriklere her zaman önem vermiştir. Gazetede alkol ve alkollü mekanlara dair olumsuz içeriklere rastlanmaktadır. Yine başörtüsü meselesi de sorun olduğu yıllarda gazetede sıkça yer bulan bir konudur. (Çarık, 2022: 139)

Millî Gazete'de milliyetçilik kendisine yer bulamaz. Gazetenin İslamcı/Millî Görüşçü bir gazete olması onu ümmetçilik ekseninde yayınlar yapmasını beraberinde getirmiştir. Buna rağmen Türklüğe toptan bir reddiye de söz konusu değildir.

Gazetede Türklerin İslamiyetle tanışmalarının erken dönemleri yücelten karikatürler de mevcuttur. Buradan hareketle Türklüğün İslamiyet'ten önce çok değerli olmadığı mesajını da okuyucuya ulaştırmaktadır (Debus, 2010: 41).

Millî Gazete içeriklerinde spor da kendisine yer bulmaktadır. Gazete, tıpkı diğer gazetelerde olduğu gibi futbol ağırlıklı haberlere sayfalarında yer vermektedir (Akbaş, 2015: 162).

3.3. Genel Değerlendirme

Millî Gazete hakkında yapılan değerlendirmeler ve gazetenin içeriğinden de anlaşılacağı üzere gazetenin Millî Görüş'ün yayın organı olarak hareket ettiği, hareketin söylem ve düşüncelerini başta kendi tabanları olmak üzere halka duyurmak amacıyla yayın faaliyetlerine devam ettiği tartışılmaz bir gerçektir.

Gazete bunları yaparken, İslam'ın çizdiği çerçeveye dikkat etmiş, okuyucularının bireysel dindarlıklarına yönelik de çalışmalar yürütmüştür.

Bunlarla birlikte 1973 yılından bugüne yayın hayatına devam ediyor oluşu, gazeteyi sadece Millî Görüş tabanı ya da İslamcı/dindar camia bazında önemli oluşundan bir adım daha ileriye taşıyarak Türk basın tarihi açısından da önemli bir noktaya taşımaktadır.

Kendi amaçları doğrultusunda oldukça başarılı olan Millî Gazete, 50 yılı aşan yayın hayatına rağmen, belirli bir çerçeveyi geçememiş, geniş halk kitleleri tarafından benimsenen ve takip edilen bir gazete olmayı ise başaramamıştır.

4. YENİDEVİR GAZETESİ

Yenidevir Gazetesi, (gazetenin logosunda isminin bitişik yazılması sebebiyle tezde bu şekilde yer verilmiştir.) 25 Mart 1977 yılında, Millî Görüş Hareketi'nin 2. gazetesi olarak İstanbul'da kurulmuştur. Önceleri künyesinde “Günlük siyasi sabah gazetesi” daha sonra “günlük siyasi gazete” tanımlaması bulunan gazete, yayın politikası olarak İslamcı, dini hassasiyetleri olan bununla birlikte de Millî Görüş'e oldukça yakın bir çizgiyi benimsemiştir. Yenidevir'in, Millî Görüş'ün ilk gazetesi olan Millî Gazete'den farkı, düşünce ve kültür alanlarına daha fazla önem vermiş olmasıdır.

Gazete kendisini, 8. kuruluş yıl dönümü dolayısıyla sütunlarında gazetenin adıyla yayınlanan bir makalede, milli ve manevi değerlere bağlı ciddi fikir gazetesi olarak tanımlamıştır (Yenidevir Gazetesi, 1984:1). Yine aynı yazıda şu ifadeler de yer almaktadır:

“Her türlü imkana sahip holdinglerin milyarlık sermayelerinin cirit alanı halindeki basınımızda özel bir yeri bulunan Yenidevir, yüksek tiraj yapamayan fikir gazeteciliğine talip olmakla büyük güçlükleri başlangıcında kabullenmiş bir yayın organıdır” (Yenidevir Gazetesi, 1984:1).

Yeni Şafak Gazetesi'nin Yenidevir'in devamı olarak kurulduğunu ifade eden Yusuf Kaplan, Yenidevir'i “Cumhuriyet dönemindeki ilk günlük İslâmî fikir gazetesi” olarak nitelemektedir (Kaplan, 2024).

Yine Yenidevir'de emeği bulunan yazar Ahmet Kot da, Yenidevir Gazetesi'nin Millî Görüş'ün fikir gazetesi olarak doğduğunu belirtmekte ve yerli düşüncenin basında kurumsallaşmasına katkı sağladığını söylemektedir (Kot, 2024).

Yenidevir'in başat rolü, fikir/düşünce alanında oynadığı roldür. Gazete kurulduktan kısa bir süre sonra Yenidevir'in Yazı İşleri Müdürü koltuğuna oturan Mehmet Durlu, gazetenin konjonktürel olaylara yönelik bir perspektif vermenin yanında, ülkenin düşünce ve kültür hayatına katkı sağlamayı amaçladığını ifade etmekte, gazetenin Millî Görüş'ün siyasi ve İslami perspektifine oranla daha özgür bir yayın politikası izlediğini belirterek Türk medyasında fikir gazeteciliği alanında yeni bir örnek oluşturduğunu belirtmektedir (Durlu, 2023).

Gazete içeriklerinde toplumsal değerlere de önem atfetmekte ancak bununla birlikte gazetenin çizgisini bunlar belirlememektedir. Gazete içeriğine esas yön veren husus İslami duyarlılık ve İslam'ın perspektifidir (Durlu, 2023).

Durlu, bu bakış açısı hakkında şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Esasen bu perspektif, bu topraklarda İslam sancağı altında bir dünya devleti kurmuş olan Türk milletinin tarihsel, kültürel akışına ve düşlerine de denk düşen bir perspektiftir” (Durlu, 2023).

Gazetenin adının belirleyicisi Millî Görüş Lideri Necmettin Erbakan olarak değerlendirilebilir. Mehmet Durlu, Necmettin Erbakan'ın o dönem sık sık kullandığı “yeni bir devir başlatıyoruz” sloganı ile yaptığı siyaset sebebiyle gazetenin adının Yenidevir olarak belirlendiğini söylemektedir (Durlu, 2023).

Gazetede İslamcı camia açısından büyük öneme haiz pek çok isim mesai harcamıştır. İsmet Özel, Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Akif İnan, Atasoy Müftüoğlu, Mustafa Yazgan, Abdurrahman Dilipak, Nabi Avcı, Hasan Celal Güzel, Mehmet Ocaktan, Şakir Kurtulmuş, Alaeddin Özdenören, Zeki Ceyhan, Abdülkadir Özkan, Fehmi Kuru, Sadık Albayrak, Ahmet Kot ve Hasan Aycın bunlardan bazılarıdır (Durlu, 2023).

Gazete bünyesinde, iç siyaset, dış politika, İslam Dünyası'ndan haberler, İslam dinini anlatan içerikler, çizgi diziler, karikatürler, ekonomi haberleri, kültür, sanat ile edebiyat haber ve eserleri, yerel haberler, radyo ve televizyon yayın akışı, bulmaca gibi içerikler barındırmaktadır.

Yenidevir, Türkiye'deki dindarların sorunları ile yakından ilgilidir. Dindarların yaşadığı olumsuzluklar, bu konularda yapılan açıklamalara gazete sayfalarında rastlanmaktadır.

Gazetenin dış politika içerikleri içerisinde İslam Dünyası'nda yaşanan gelişmeler önemli bir yer tutmakla birlikte, sadece bunlara yer verilmemiş, batı başta olmak üzere tüm dünyada yaşanan politik ve sosyal gelişmeler haberler ve yorumlara konu olmuştur.

Yenidevir'de bir gazeteden daha çok bir dergide yer alabilecek içerikler de kendisine yer bulmaktadır. Eğitici, bilgilendirici metinler de satırlarında yer almıştır.

Gazete sayfalarında okuyucularına da yer açar. Okuyucu mektupları Yenidevir'in içerikleri arasındadır.

Yenidevir'in müstakil bir ekonomi sayfası yoktur. Gazetenin ekonomi haberleri, üretim, istihdam, büyüme, refah odaklıdır. Ancak bunlar daha çok fikri temelde değil istatistik temelinde haberleştirilmiştir. Bununla birlikte, borsa, faiz gibi içerikler gazetede yer almamaktadır. MSP'nin özellikle muhalefette olduğu dönemlerde ekonomideki olumsuz gelişmeler Yenidevir'de kendisine yer bulmaktadır. Günlük fiyat artışları, maaş zamları gibi konularda gazetenin ekonomi içerikleri arasında bulunmaktadır.

Gazetede İslami içerikler kendisine geniş yer bulmaktadır. Gerek bir Müslümanın bireysel olarak bilmesi ve uygulaması gereken konular, gerekse topluma yönelik yapması gerekenlere dair metinler Yenidevir'in satırlarına yansımaktadır.

Yenidevir, kültür sanat içerikleri ile de dikkat çekmektedir. Bu alandaki haber ve yazıların yanı sıra doğrudan eserler de gazetede yayınlanmaktadır. Şiir, roman, karikatür gibi metinlere de sayfalarında rastlanmaktadır.

Güncel siyaset hemen her gazete gibi elbette ki Yenidevir'in ağırlıklı olarak işlediği konuların arasında gelmektedir. Siyasi gelişmeler, partilerin açıklamaları, bunlara dair değerlendirmeler gazetede bulunmaktadır. Bu içerikler içerisinde MSP'nin bir kaç adım önde olması göze çarpmaktadır.

Gazetede yerel haberler de yayınlanmaktadır. Ayrıca gazetede spor sayfası bulunmadığı gibi, spor haberlerine de rastlanmamaktadır. Yine kadın ve aile ile ilgili özel içerikler de Yenidevir'de yer almamaktadır.

Millî Gazete ile Yenidevir karşılaştırıldığında Millî Gazete'nin Millî Görüş'ün partilerine daha yakın bir çizgide durduğu görülecektir. Örneğin Sadık Albayrak dil ve üslup olarak kendisine daha yakın görmesi sebebiyle Yenidevir Gazetesi'nden ayrılarak yazılarına Millî Gazete'de devam etmiştir. (Durlu, 2023)

4.1. Yenidevir Gazetesi'nin Kuruluşu

Yenidevir Gazetesi şüphesiz Millî Görüş Hareketi'nin doğal olarak o dönemdeki siyasi temsilcisi olan Millî Selamet Partisi'nin sesinin toplumda daha fazla yankı bulabilmesi amacıyla kurulmuştur. Tez kapsamında kendisi ile e-posta aracılığıyla bir görüşme gerçekleştirdiğimiz gazetenin kuruluşundan kısa bir süre sonra Yazı İşleri Müdürlüğü koltuğuna oturan Mehmet Durlu'ya göre MSP liderliği, siyasi düşüncesini topluma daha güçlü bir şekilde benimsetmek amacıyla ikinci bir gazeteye ihtiyaç duymuştur (Durlu, 2023).

Durlu'nun Necmettin Erbakan'ın basın yayın işlerini onun eliyle yürüttüğünü söylediği Hasan Aksay (Durlu, 2023) ise Yenidevir Gazetesi'nin kuruluş sürecini Millî Görüş'ün düşünce yazılarına da yer veren bir gazeteye olan ihtiyacına da vurgu yaparak şu ifadelerle anlatmaktadır:

“Millî Gazete ile epey yol alıyorduk ancak yalnız olmuyordu. Yanına entelektüel yönü olan, düşünce ve fikir yazılarına da yer veren bir gazete daha olsa da reklam alsak, kendi kendini götürür diye düşündüm. Yenidevir'le ilgili çalışmalara başladım ama arkadaşlar, ‘Millî Gazete’yi hallettin de Yenidevir mi kaldı?’ diyorlardı. Tam o esnada çok ucuza bir Ermeni gazetesi satılıyordu. ‘Ermeni gazetesini müslümanlaştıracamız, fena mı olur?’ diyerek Yenidevir Gazetesi’ni yayın hayatına soktuk” (Aksay, 2021a: 249).

Yine Aksay, Yeni Şafak Gazetesi'ne verdiği bir röportajda Yenidevir'in kuruluş süreci ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“O zaman bir Ermeni gazetesi vardı. Bu gazeteyi satıyorlardı, onu aldık ve Yenidevir Gazetesi olarak çıkarmaya başladık. Yenidevir bize hiç yük olmadı. Çünkü ilanları vardı, yük olmadığı gibi fayda da sağladı. Onun ilanlarıyla çıkardık. Zaten okur da sahip çıkınca kendini kurtardı. Millî Gazete yazarları aynı zamanda Yenidevir’de de yazmaya başladı.

Gazete (Millî Gazete) ilk başlarda az satıyordu. Ben de gençlere yönelik bir gazete çıkaralım dedim Necmettin Erbakan’a. Erbakan ikna olunca Yenidevir adlı gazeteyi kurduk. Yenidevir kurulunca o zamana kadar 20 bin bile satılmayan bizim gazetenin satışı 40 bin oldu. Yenidevir’de 18 bin civarında satıyordu. İki gazete birbirinin reklamını yaptıkça okurumuz arttı” (Aksay, 2021b).

Durlu, gazetenin kuruluş aşamasındaki yönelimlerini ise şu şekilde anlatmaktadır:

“Gazete sahipliğinin ‘Yenidevir düşünce ağırlıklı bir gazete olsun’ ya da ‘toplumsal ortalama hedef alan bir kitle gazetesi olsun’ şeklinde bir telkin ve tavsiyesi yoktu. Yenidevir’in yayın kimliğinin ve niteliğinin oluşumunda kendi bireysel yönelimlerim yanında yazar terkiibinde yer olan isimlerin kimlik ve kişilikleri de belirleyici oldu. Esasen Millî Gazete’ye benzer bir ikinci gazete çok anlamlı olmazdı” (Durlu, 2023).

4.2. Yenidevir Gazetesi’nin Niteliksel İçerik Analizi

Yıldırım ve Şimşek’e göre nitel araştırma “gözlem, görüşme ve dokuman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma”dır (Yıldırım, Şimşek 2000:19). Creswell nitel araştırmanın metin ve imgesel verilere dayandığını ifade etmektedir (Creswell, 2017:183). Demir’e göre ise nitel araştırmaların amacı ölçmekten ziyade değişkenlerin derinlemesine incelenmesidir (Demir, 2017: 315).

İçerik analizi ise benzeşen verilerin belirli çerçeveler içerisinde bir araya getirilmesi ve bunların organize edilerek yorumlanmasıdır. İçerik analizi toplanan verilerin açıklanmasını sağlayacak kavram ve ilişkilere ulaşmayı amaçlamaktadır (Yıldırım, Şimşek 2000: 162). Demirci ve Köseli, içerik analizinin araştırmacılara bir çok alanda olduğu gibi kitle iletişim araçlarından elde edilmiş ham verilerin incelenmesi ve anlamlandırılması için de sistematik bir metodoloji sağladığını söylemektedir. (Demirci, Köseli 2017: 361).

Niteliksel içerik analizinde veri toplama çeşitleri gözlemler, mülakatlar, dokumanlar, sesli-görsel materyallerdir. Dokuman grubunda değerlendirilen içeriklerinden bir tanesi gazetelerdir yine mülakat başlığı altında değerlendirilen veri toplama çeşitleri arasında da e-posta internet üzerinden gerçekleştirilen mülakatlar yer almaktadır (Creswell, 2017: 191-192).

“Nitel araştırma verileri dört aşamada analiz edilir: verilerin kodlanması, temaların bulunması, kod ve temaların organize edilmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması” (Yıldırım, Şimşek 2000: 163).

Bu kapsamda Yenidevir Gazetesi’nin aşağıda detayları verilen içerikleri analize tabi tutulmuştur. Ayrıca gazete hakkında genel bilgilere ulaşabilmek adına Yenidevir’in kuruluşundan kısa bir süre sonra Yazı İşleri Müdürü olan Mehmet Durlu ile de e-posta üzerinden bir mülakat gerçekleştirilmiştir.

Yenidevir Gazetesi’nin gerek içeriğini gerekse de İslamcılık düşüncesinin temsilini gözlemleyebilmek amacıyla gazetenin 1977 yılının 15 ve 30 Nisan tarihli sayıları ile 1978, 1979 ve 1980 yıllarının 15 ve 30 Ocak tarihli nüshaları niteliksel içerik analizi yönetimi ile bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Gazetenin bahsi geçen tarihlerinin incelenmesi herhangi bir gerekçeye dayanmamaktadır. Bununla birlikte incelenecek içeriklere bir çerçeve çizilmesinin gerekli oluşu ve gazetenin daha sonraki yıllarda içeriğinin zamanla başkalaşarak gazetenin karakteristik özelliklerinden kopuş sergilediği de gazete arşivi incelendiğinde kendisini göstermektedir.

Bu kapsamda gazete metinleri öncelikle, haber, köşe yazısı, eğlence gibi kategorilere ayrılmış daha sonra bu kategoriler çerçevesinde siyaset, gündem, yerel haberler, düşünce, İslam Dünyası gibi bir kodlamalara tabi tutulmuştur.

Gazete içeriklerinin tamamı temalarına göre ayrıldıktan sonra Yenidevir’in içerik dökümü gerçekleştirilmiş ve gazetenin nasıl bir yayın politikası içerisinde olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır.

Gazete köşe yazıları ve aynı kapsamda değerlendirilebilecek yazı dizileri üzerinden ise gazetede temsil edilen İslamcılık düşüncesi değerlendirilmiştir. Bu yapılırken de metinler derinlemesine bir incelemeye tabi tutulmuştur.

4.2.1. Gazete İçeriğinin Yazı Türlerine Göre Tasnifi

Yenidevir Gazetesi içerik olarak kendine özgü bir yapıya sahiptir. Bir yandan gazete olmanın gereği olan günlük haberler, köşe yazıları gibi içerikleri barındırırken öte yandan bir dergide görülebilecek kültür sanat içerikleri, düşünce yazıları, bilgilendirici yazı dizileri, çeviri yazılar gibi metinlere de yer vermiştir. Gazetede hiç haberin yer almadığı sayfalar dahi mevcuttur.

1977 yılı Nisan ile 1978,1979 ve 1980 yıllarının Ocak aylarının 15 ve 30. günlerinde yayınlanan sayılarında toplam 435 içerik yer almaktadır. Bu içeriklerden 297’si haber, 88’i köşe yazısı, 15’i kitap/ kültür sanat, 23’ü eğlence ve 12’si de diğer içerikler olarak dağılım göstermektedir.

297 haberin 57'si siyaset, 50'si gündem, 23'ü dünyadan siyaset haberleri, 19'ü dünyada meydana gelen siyaset dışı gelişmeler, 33'ü İslam Dünyası'ndan siyasi haberler, 8'i İslam Dünyası'nda meydana gelen diğer gelişmeler, 61'i ekonomi haberleri, 9'u polis adliye haberleri, 31'i yerel haberler, 4 sağlık haberi ve 2 kültür sanat haberi şeklindedir.

88 köşe yazısının ise 84'ü köşe yazısı, 4'ü ise bu kapsamda değerlendirilebilecek yazı dizilerini içermektedir. Köşe yazılarının temaları belirlenirken içeriğin ana teması baz alınmış ve ona dayalı bir kategorilendirme gerçekleştirilmiştir. 88 içeriğin 28'i siyaset, 17'si İslam, 15'i düşünce, 6'sı İslam Dünyası, 4'ü toplum, 8'i kültür-sanat-edebiyat, 4'ü televizyon-radyo-basın, 2'si tarih, 2'si dünya, 2'si ekonomi temalarındadır.

15 kitap/ kültür sanat içeriğinin 5'i roman, 6'sı şiir, 3'ü kitaplardan alıntı bölümler ve 2'si çizgi roman şeklinde dağılmaktadır.

23 eğlence içeriği de 10 karikatür, 7 bulmaca ve 6 radyo televizyon yayın akışı şeklinde dağılım göstermektedir.

Gazete ayrıca bu kategorilere girmeyen 12 içerik de yayınlanmıştır.

İçerik	Adet
Haberler	297
Siyaset	57
Gündem	50
Dünya (Siyaset)	23
Dünya (Diğer Haberler)	19
İslam Dünyası (Siyaset)	33
İslam Dünyası (Diğer Haberler)	8
Ekonomi	61
Polis/Adliye	9
Yerel Haberler	31
Sağlık	4
Kültür Sanat	2
Köşe Yazıları	88
Köşe Yazısı	84
Yazı Dizisi	4
Kitap / Kültür Sanat	15

Roman	5
Şiir	6
Kitap Bölümleri	3
Çizgi Roman	2
Eğlence	23
Karikatür	10
Bulmaca	7
Radyo Televizyon Yayın Akışı	6
Diğer İçerikler	12

Tablo 1. İncelenen Sayılardaki İçeriklerin Genel Dağılımı

4.2.1.1. Siyaset

Gazetenin içerikleri arasında güncel siyasi gelişmeler, partilerin açıklamaları, siyasete etki eden olaylar hakkındaki haberler oldukça geniş bir şekilde yer almaktadır. 297 haber içeriğinin 57'si, 88 köşe yazısının ise 28'i siyasi konulardadır.

Gazetenin siyasi haberleri arasında Millî Selamet Partisi ve parti yetkililerinin açıklamaları önemli bir yer tutmaktadır. Bununla birlikte gazete, MSP'nin siyasi rakipleri ile ilgili gelişmelere de kayıtsız değildir. Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi gibi partilere dair gelişmeler ve parti yetkililerinin açıklamaları Yenidevir'in sütunlarında kendisine yer bulmaktadır. Ancak bu, kimi zaman tarafsız kimi zaman da eleştirel bir dil kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Örneğin gazetede “Yenidevir” adıyla yer alan bir haberde yabancı sermaye çevrelerinin AP ve CHP'yi desteklediği, yine yabancı çıkar çevrelerinin MSP'yi engellemeye çalıştığı ve batının MSP'nin başlattığı “Yeniden Büyük Türkiye” adımını engellemek için çaba sarf ettiği anlatılmaktadır.

Gazete köşe yazarlarının MSP'nin rakipleri ile ilgili kaleme aldıkları eleştirel makalelerle birlikte, gazetede isimsiz yayınlanan “Başyazı” , “Bir olay/bir yorum” gibi yazılarla da siyasi gelişmeler değerlendirilmekte ve MSP desteklenirken rakipleri ise eleştirilmektedir.

Yine Millî Selamet Partisi'nin siyasi rakiplerini eleştiren kuruluşların yetkililerinin açıklamalarına da gazete açıktır.

Gazetede siyasi mesajlar veren karikatürler ve çizgi diziler de bulunmaktadır. Eğlence başlığı altında değerlendirilen bu karikatürlerde zaman zaman doğrudan MSP'nin siyasi rakipleri eleştirilirken kimi zaman bu eleştiriler daha üstü kapalı bir şekilde gerçekleştirilmektedir.

4.2.1.2. İslam Dünyası / Dünya

Gazetede dış politika haberleri de önemli yer tutmaktadır. Bunlar Türkiye'nin doğrudan içinde olduğu siyasi gelişmeler, İslam Dünyası'nın içerisinde olduğu siyasi olaylar, diğer ülkelerdeki siyasi gelişmeler ve dış dünyada yaşanan siyasi olmayan hadiseler olarak kategorize edilebilir.

297 haber içerisinde 83 haber bu başlık altında değerlendirilmektedir. Bu 83 haberin de 33'ü İslam Dünyası ile ilgili siyaset, 23'ü ise dünyadaki diğer ülkelerle ilgili siyasi gelişmelere aittir. Yine siyaset dışı konularda ise 8 İslam Dünyası haberi yer alırken diğer ülkelerden 19 haber gazete bulunmaktadır. Ayrıca 6 köşe yazısı İslam Dünyası ile 2 köşe yazısı ile İslam Dünyası dışında kalan dış dünya ile ilgilidir.

Bu içerikleri biraz daha açmak gerekirse Türkiye'nin diğer devletlerle kurduğu gerek siyasi gerek ekonomik olaylara dair haberlerle birlikte, Türk dış politikasına yönelik eleştirilerin de yer aldığı metinlere gazete rastlanmaktadır.

Kıbrıs konusunda yaşananlar, Batı Trakya Türkleri'ne dair gelişmeler de Yenidevir'in dış haberleri arasında kendisine yer edinmektedir.

Gazete, İslam Dünyası ile de oldukça ilgilidir. Gazetenin dış politika haberleri arasında İslam Dünyası'nda yaşananlar önemli yer tutmaktadır. Buralarda meydana gelen olaylara gazete geniş yer ayırmaktadır. İki İslam ülkesinin yetkililerinin görüşmeleri, İslam Alemi'nde vuku bulan ekonomik ve sosyal gelişmeler, buralarda yaşanan çatışmalar, batılı devletlerin İslam Dünyası ile olan münasebetleri Yenidevir'in haber değeri atfettiği konular arasında yer almaktadır.

Yine İslam Konferansı Örgütü'nün açıklamalarına da gazetede rastlamak mümkündür.

Bunlarla birlikte dünyadaki diğer ülkelerin birbiriyle olan münasebetleri, Türkiye ya da İslam Dünyası ile ilgili olmasa da gazetede kendisine yer bulmaktadır. Dünyada yaşanan siyaset dışı hadiseler de gazete haberleri arasında bulunmaktadır.

4.2.1.3. Kitap / Kültür Sanat / Düşünce

Yenidevir Gazetesi'ni diğer pek çok gazeteden ayıran en büyük özelliği kültür sanat içeriklerine ve düşünce yazılarına ayırdığı geniş alandır. Gazete, kültür sanat içeriklerinde salt haber vermekle kalmamakta, bununla birlikte doğrudan edebi içerikler de gazetede bulunmaktadır.

Sayısal olarak içeriklere bakıldığında kitap / kültür sanat başlığı altında 15 içeriğe rastlanmaktadır. Bunların 5'i roman, 6'sı şiir, 3'ü kitap bölümleri ve 2'si de çizgi romandır. Haber kategorisinde de 2 içerik kültür sanat ile ilgilidir. Düşünce yazıları ise köşe yazısı şeklinde kendisini göstermektedir. Bunların sayısı ise 15'tir.

Gazetenin kültür sanat içerikleri arasında dergi değerlendirmeleri, yazarlar hakkında yazılar, kitap eleştirileri, şiirler, romanlar, Türk edebiyatı hakkında yorumlar ve karikatürler yer almaktadır.

Düşünce yazıları da yine gazetede bulunmaktadır. Daha çok medeniyet temelli yazılarda genellikle İslam Medeniyeti ile batı arasında bir karşılaştırma söz konusudur.

Yenidevir’de kitaplardan iktibaslar da kendisine yer bulmaktadır. Katip Çelebi’nin Mizan’ül Hak isimli eseri ve Mustafa Nuri Paşa’nın Netayicü’l Vukuat eserleri bunlara örnektir.

Tolstoy’un Hacı Murad isimli romanının, gazetede çizgi dizi olarak yayınlaması da dikkat çekicidir.

4.2.1.4. Ekonomi

Yenidevir Gazetesi’nde ekonomiye dair haberlere oldukça geniş yer ayrılmış olsa da, gazete birçok gazetede alışlagelen bağımsız bir ekonomi sayfasını bünyesinde barındırmamaktadır.

İncelenen sayılarda 297 haberin 61’i ekonomi ile ilgilidir. Yine 2 köşe yazısı da ekonomi temellidir.

Üretim, istihdam, kalkınma, günlük ekonomik gelişmeler, Milli Selamet Partisi yöneticilerinin ekonomi konulu açıklamaları bu içeriklerin ana hatlarını oluşturmaktadır.

Gazete sadece ekonomi içeriklerinin yer aldığı, daha çok genel-geçer kapitalist bakış açısının benimsendiği, para politikalarına önem veren haberlerin bulunduğu bir ekonomi sayfası hazırlamayı seçmemiştir.

Gazetenin köşe yazılarında ekonomi içeriklerine fazla rastlanmamaktadır. Sürekli ekonomiye dair değerlendirmelerde bulunan köşe yazarı da bulunmamaktadır.

Yenidevir ekonomi içeriklerinde bankalar kendisine yer bulamamaktadır. Şüphesiz bu tercih, bir ideolojik bakış açısı, bir düşüncenin ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar incelenen sayılar içerisinde faiz ile ilgili doğrudan eleştirel bir ekonomi haberine rastlanmasa da, dini bir yazıda İslam Dini tarafından yasaklanan faize değinilen bir içerik kendisine yer bulabilmiştir.

Yenidevir’in ekonomik bakışında üretimin önemi göze çarpmaktadır. Gazetede, herhangi bir malın üretimi ya da üretimde yaşanan sıkıntılar hakkındaki içeriklere sıklıkla rastlanmaktadır. Haber metinleri genellikle verilere dayansa da, bu içeriklere haber değeri atfedilmesi, gazetenin ekonomiye bakışı hakkında önemli ipuçları vermektedir.

Tabii ki üretim, tek başına gazetenin konuya bakışını açıklamak açısından yeterli olmayacaktır. Gazete, üretim ile birlikte istihdama da önem atfetmekte, nihai noktada da kalkınma gazete için önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan üretim konusunda gazete,

devlet yatırımlarını da oldukça önemsemektedir. Millî Selamet Partisi ve Ağır Sanayi Hamlesi'ne yapılan vurgularla birlikte, örneğin Sanayi Bakanlığı bütçesinin 15,5 milyardan 3 milyar liraya düşürülmesi kendisine gazetenin manşetinde yer bulabilmiştir (Yenidevir Gazetesi, 1978:1).

Gazetede işçi kuruluşları, oralarda yaşananlar ve bu kuruluşların açıklamaları da bulunmaktadır. İslami/dindar camiaya yakın kuruluşlardaki gelişmeler genellikle olumlu bir şekilde haberleştirilirken, MSP'nin hitap ettiği tabana muhalif olan yapılanmalar hakkında eleştirel içerikler yer almaktadır. Yine, örneğin 1 Mayıs ve kutlamaları, seslendiği taban bakımından gazetenin olumsuz bir bakış açısıyla yansıttığı içerikler arasındadır. Buna karşın, işçi, memur, küçük esnaf, çiftçi gibi ekonomik sınıflara ise yakın bir bakış açısı benimsenmiştir.

Yenidevir'in, Kapitalizme, Sosyalizme, batılı çevrelere, büyük sermaye odaklarına karşı duruşu içeriklerinde kendisini hissettirmektedir.

Gazete ekonomik bakış açısını kapitalist ya da sosyalist görüşlerin dışında olarak tanımlamaktadır. Gazeteye göre bu ekonomik görüşler batıya aittir. Gazetenin batıyı kategorik olarak "olumsuz" etiketlemesinden hareketle Yenidevir'in bu 2 bakış açısına da muhalif olduğu rahatlıkla anlaşılmaktadır.

Yine gazete, IMF gibi uluslararası sistemin ekonomi kuruluşlarına da karşıdır. Bu kuruluşların Türkiye'nin ekonomisinin düzelmesi için değil bozulması için adımlar attığını savunmaktadır. Buradaki bakış açısı sadece ekonomik değil aynı zamanda politiktir. IMF'nin, Türkiye'nin ekonomik gelişimini baltalayarak ülkenin batının çıkarları doğrultusunda bir politika izlemeye mecbur kalması amacına hizmet ettiğini savunmaktadır. Buna paralel olarak yine ülke dışı ekonomi çevrelerinin görüş ve kredilerine karşı kuşku ve muhalif bir dil hakimdir.

Gazete için sermaye, özellikle de uluslararası sermaye eleştiri konusudur. Bununla birlikte ülke içindeki büyük sermaye grupları hakkında gelişmeler de gazetede haberleştirilmemiştir.

Gazetede gündelik ekonomik bilgiler de kendisine yer bulmaktadır. Örneğin gelir vergisi son ödeme gününün bitişi, Irak'tan Türkiye'ye gelen petrol, peynir fiyatlarındaki artış gibi içerikler Yenidevir'in ekonomi haberleri içerisinde görülmektedir.

Bunlarla birlikte, ekonomik gelişmeler salt haber değeri açısından değil MSP'nin siyasi hedefleri doğrultusunda da değerlendirilmektedir. Partinin iktidar olmadığı yıllarda, hükümetlerin ekonomi politikaları olumsuzlanmakta ve eleştiriye konu edilmektedir. Eleştiriler sadece iktisadi tercihler noktasında kalmamakta halka doğrudan etki eden, ürün, mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki artışlar, memur maaşlarına yapılan zamlar ve yaşanan ekonomik sıkıntılar da haberlerde kendilerine yer bulmaktadır.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, Yenidevir Gazetesi ekonomiye bakışına iki unsur etki etmiştir. Bunlardan birincisi ideolojik yaklaşımı ikincisi ise Millî Selamet Partisi'nin ekonomik görüşleridir.

Yenidevir'in ideolojik yaklaşımı, batıya karşı olan bakış açısı, batı kaynaklı ekonomik modeller olan Kapitalizm ve Sosyalizme muhalif bir tavır sergilemesine sebep olmuştur. Bunun bir uzantısı olarak yabancı sermaye, uluslararası ekonomik kuruluşlar ve bunların Türkiye ile olan ilişkileri eleştiri konuları arasındadır.

Bununla birlikte Millî Selamet Partisi'nin ekonomi alanında izlediği siyaset, Yenidevir'de de kendisini hissettirmektedir. Özellikle partinin “Ağır Sanayi Hamlesi” düşüncesi gazete haberlerinde kendisini göstermiş, partinin muhalefete düştüğü yıllarda güncel ekonomik gelişmeler eleştirilere konu olmuştur.

4.2.1.5. İslami / Dini İçerikler

Yenidevir Gazetesi, İslamcı bakış açısına sahip bir gazete olması sebebiyle, gazetenin İslam'ı gerek bireysel gerek toplumsal olarak nasıl anladığı ve anlamlandığı önemlidir. Gazetede İslam temalı içerikler köşe yazılarında kendisini göstermektedir. Doğrudan İslamiyet'in anlatıldığı yazılar 17 adettir.

Gazetede İslam kendisine hem bireysel hem de toplumsal bakış açısı ile yer bulmaktadır. Gazete dinin siyasi/toplumsal tarafını önceleyerek, kişisel yönünü geri planda bırakmamış bununla birlikte dini sadece bireylerin vicdanlarında yaşanan bir inanış olarak da algılamamıştır. Bireysel olarak ibadetlerin, dinin emir ve yasaklarının, insanların uymaları gereken kuralların anlatıldığı bölümler kadar İslam'ın topluma açılan yüzü de işlenmektedir. İslam, çağın sorunlarına çözüm önerileri sunan, dünya ve ahiret saadetini sağlayan bir sistem olarak tanımlanmaktadır.

Gazete içeriklerinde İslam'ın bir ideoloji olarak da kabul edildiği, başka ideolojilerle karşılaştırılıp üstün yönlerinin gösterildiği görülmektedir. Örneğin Sosyalizm, Komünizm, Kapitalizm, milliyetçilik tartışılırken bunların karşısına İslam bir sistem, bir düşünce olarak çıkartılmaktadır. Bununla birlikte bu sistem ve düşünce yapılarının İslamiyet'le olan uyumu ya da uyumsuzluğu da içeriklerde değerlendirilmekte ve okuyucularına “İslam'a uygun” bir bakış açısı kazandırılmaya çalışılmaktadır. “Tebliğ üzerine notlar” isimli köşede “Komünizm ve faşizmin görevi” başlıklı bir yazı yayınlanabilmiştir. Ancak gazetede yer alan İslam tasavvuru yine de İslam'ı diğerleriyle eşitlememektedir. İslam'ı mevcut düzenin üstünü olarak görmektedir.

Gazetenin okuyucusunu bilgilendirmeyi, onu İslami bilgilerle donatmayı amaçladığı anlaşılmaktadır. Adında “tebliğ” geçen bir bölümün gazetede yer alması bunu ispatlar niteliktedir.

Yine alkolün İslamiyet'teki yeri ile ilgili bir yazı dizisi de (muhtevasında farklı dini bilgilerde yer almakla birlikte) bu çıkarımı destekler bir başka içerik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yenidevir'in İslami içerikleri arasında İslam tarihinden bölümler de yer alır. Osmanlı Devleti dönemine dair bir yazı dizisi bunun en belirgin olanıdır.

Yine İslamiyet'in kimi alanlardaki görüşlerinin açıklanmaya çalıştığı yazılar da gazete yer almaktadır. Örneğin "İslam'da sosyal dayanışmanın mahiyeti", "Kur'an okumanın mana ve önemi" gibi köşe yazıları gazetede bulunmaktadır.

Gazetede bireysel dini deneyimlere de yer verilmiş, "Hac hatıraları" bir yazısı dizisi olarak gazete sütunlarında bulunmuştur.

Gazete köşe yazılarında doğrudan dini içeriklerin yer alması ile birlikte farklı konulara dair makalelerde de İslam'a dair değerlendirme ve atıfların yer alması da göze çarpmaktadır.

4.2.1.6. Diğer İçerikler

Gazetede yukarıdakiler ile birlikte farklı içerikler de yer almaktadır. Radyo ve televizyon yayın akışı bunlardan bir tanesidir. Yayın akışı ile birlikte gazete içerisinde özellikle TRT'ye yönelik eleştirel değerlendirmeler göze çarpmaktadır. Bunlar içerisinde en dikkat çeken kurumun Türk Sanat Müziği bestekarlarıyla yeni bir anlaşma yapmaması sebebiyle eski kayıtların yayınlanmasının eleştirisi konusu olmaktadır.

Gazete yurdun her köşesinden yerel haberlere de kayıtsız kalmamıştır. Yurt haberleri olarak değerlendirilebilecek 31 haber, gazetede daha çok arka sayfalarda kendisine yer bulmaktadır.

Gazete Millî Görüş Hareketi'ne yakın sivil toplum kuruluşlarına dair gelişmeleri de haberleştirmektedir.

Gazetede günlük olarak yer alan bulmaca, küçük kare bir bulmacadır. Bazı gazetelerde görüldüğü üzere büyük ya da birkaç sayfa ayrılan bulmaca bölümü gazetede yoktur.

Gazetede okuyucuların görüş, edebi eser ve yazılarını aktardıkları bölümü de mevcuttur. Okuyucular burada her konuda kendi görüşlerini ifade edebilmekte hatta gazeteye dair değerlendirmelerde bulunabilmektedir. Bu köşede gazetenin MSP ile olan ilişkisine dair metinlere dahi rastlanmaktadır.

Gazete okuyucularına bazı illere ait namaz vakitlerini de duyurmaktadır.

Yenidevir'de bunlarla birlikte, 4 sağlık haberi, 50 gündem başlığı altında değerlendirilebilecek güncel gelişmeler, 9 polis/adliye haberi gibi diğer gazetelerde de yer alan haberleri bulmak mümkündür.

4.2.1.7. Yenidevir’de Yer Almayan İçerikler

Bir gazetenin yayın politikasını ve düşünce yapısını değerlendirebilmek için içeriğinde bulunanlar kadar bulunmayanları da değerlendirmek şüphesiz önem arz etmektedir.

Örneğin milyonlarca insanın takip ettiği spora ve özellikle de futbola dair haberlere gazete sayfalarında rastlanmamaktadır.

Yenidevir sayfalarında magazin haberlerine de rastlanmamaktadır. Bu durumun gazetenin dini hassasiyetleri ve dünya görüşü ile doğrudan ilişkili olduğu düşünülebilir.

Yine incelenen sayılarda gazetede kadın ve aile ile ilgili, çocuklarla ilgili içerikler de bulunmamaktadır. Gazetede kadın ve aile ilgili içeriklerin yer almaması, bu konuların düşünce ve kültür sanat ağırlık bir gazete için önemli bir tartışma alanı olarak görülmediği şeklinde değerlendirilebilir. Bununla birlikte, gazetede İslamcılık düşüncesinin temsilinin incelendiği bölümde bu alanda değerlendirmeye tabi tutulan tek metin de, Tunus’la ilgili “İslami Uyanış Karşısında Tunus” başlıklı bir yazı dizinin içeriğidir. Bu çeviri bir metindir. İncelenen sayıdaki tartışmanın/içeriğin konusu kadın olarak değerlendirilebileceği gibi, içeriğe din temelinde bir okuma da yapılabilir. Yazı dizisinin farklı günlerine bakıldığında da, içeriğin Tunus’ta meydana gelen gelişmeler olduğu, doğrudan kadın meselesi üzerine bir içeriğin olmadığı görülmektedir. Bu da, kadın ve aile konularının gazete açısından önemli görülmediği kanısını destekler niteliktedir.

Bununla birlikte Millî Görüş’ün diğer bir gazetesi olan ve düşünce gazetesi özelliği taşımayan Millî Gazete’de dönem vurgusu yapılmamakla birlikte kadın ve aile ile ilgili içeriklerin yer aldığı tez kapsamında anlatılmıştır. Yine Debus, 8 Mayıs 1983 tarihli Millî Gazete’de Aysel Kaya imzasıyla yayınlanan “Kadın ve Ev” başlıklı köşeyi kitabında alıntılanmıştır (Debus, 2010: 42).

Öte yandan Yenidevir Gazetesi’nin içerik itibarıyla düşünce gazetesi olma hüviyetini yitirdiğini düşündüren ve tez kapsamında da incelemeye tabi tutulmayan yıllarda (Örneğin 3 ve 10 Ocak 1983 tarihli nüshalarda) gazetede kadın ve aile ile ilgili içeriklere de rastlanmaktadır.

Bütün bu önermelere rağmen, gazetenin kadın ve aile konularını önemsiz gördüğü ve bu sebeple tartışmadığı düşüncesini kesin olarak dillendirebilmek başka bir araştırmanın konusu olabilir.

4.3. Gazete Köşe Yazıları İçerikleri

Yenidevir’in fikri temel ve iddialarını değerlendirebilmek, anlayabilmek açısından gazetenin köşe yazılarında değinilen, tartışılan ve gündeme getirilen konulara bakmak oldukça faydalı olacaktır. Yine aynı çerçevede değerlendirilebilecek yazı dizileri de incelemeye dahil edilmiştir.

Bu kapsamda yine niteliksel içerik analizi kullanılmış ve köşe yazıları temalarına ayrılmıştır. Bu temalara ayırma esnasında, makalede ağırlıklı olarak işlenen konu dikkate alınmıştır. Özellikle İslam birçok köşe yazısında belirleyici unsur olmakla birlikte, doğrudan dini bir anlatım dışında kullanımı durumunda farklı bir kategorilendirmeye tabi tutulmuştur. Yine İslam ile düşünce kategorilerinde de ciddi bir iç içelik söz konudur.

Yenidevir’de incelenen sayılar içerisinde 88 köşe yazısı mevcuttur. Bunlardan 4’ü bu kategoride değerlendirilebilecek yazı dizidir. Toplam içeriğin 28’i güncel siyaset, 17’si İslam, 6’sı İslam Dünyası, 15’i düşünce, 4’ü toplum, 8’i kültür-sanat-edebiyat, 4’ü televizyon-radyo-basın, 2’si tarih, 2’si ekonomi 2’si ise dünya temalarındadır.

Güncel siyaset yazıları daha çok günün içerisinde bulunduğu gelişmelerin Millî Selamet Partisi tarafından nasıl değerlendirildiği, MSP savunusu, MSP’nin rakiplerinin eleştirilmesi şeklinde kaleme alınmıştır. Bu yazılar içerisinde “Başyazı” gibi isimsiz yazılar da mevcuttur.

İslam kategorisinde yer alan yazılar doğrudan İslam dininin emir ve yasaklarının anlatıldığı İslamiyet’in hem bireysel hem de toplumsal yönünün işlendiği içeriklerden oluşmaktadır.

İslam Dünyası temasında ise İslam Dünyası’nda yaşanan gelişmeler konu edilmiştir.

Düşünce yazıları, gazetenin oldukça önemli sayılabilecek içeriklerindendir. Burada daha çok İslam, batı, medeniyet temelinde tartışmalar yürütülmüştür.

Toplum yazıları daha çok topluma yön verici mesajların, düşünce ve İslam temalı yazılara kıyasen daha güçlü şekilde işlendiği makaleleri kapsamaktadır.

Kültür-sanat-edebiyat başlığında ise gerek doğrudan edebi metinler üzerinde değerlendirmeler gerekse de sanatı ideolojik bir çerçevede ele alan makaleler yer almaktadır.

Televizyon-radyo-basın içerikleri genel olarak TRT’ye yönelik eleştirilerin sıralandığı metinler olarak gazete kayıtlarına geçmiştir.

Tarih konulu yazılarda geçmişte yaşanan olaylara değinilmiş, ekonomi başlığında ekonomik değerlendirmelere yer verilmiş, dünya başlığında ise İslam Coğrafyası dışındaki yerlerle ilgili yazılar kaleme alınmıştır.

Konu	Adet
Güncel Siyaset	28
İslam	17
İslam Dünyası	6
Düşünce	15
Toplum	4
Kültür-Sanat-Edebiyat	8
Televizyon-Radyo-Basın	4
Tarih	2
Dünya	2
Ekonomi	2

Tablo 2. İncelenen Sayılardaki Köşe Yazılarının Konu Bazlı Dağılımı

4.4. Köşe Yazıları Üzerinden Yenidevir’de İslamcılık Düşüncesinin Temsili

Gazetenin köşe yazıları ve buralarda dile getirilen fikirler bir tek bir havuzda değerlendirildiğinde gazetede temsil edilen İslamcılık düşüncesinin hangi konularda neler söylediği daha iyi anlaşılacaktır. Bu kapsamda gazete köşe yazıları derinlemesine bir analize tabi tutulmaya çalışılmış, bu bağlamda kategorilendirmenin ötesinde konular/kavramlar çerçevesinde konular değerlendirilmiştir.

Köşe yazılarında ağırlıklı olarak İslam, medeniyet, güncel siyaset gibi konular işlenmiştir. Bu yazılardan hareketle batı, milliyetçilik, ekonomi, dış politika, kültür sanat gibi konularda görüş beyan edilmiştir. İslam ise hemen her makalede ana aktör olarak yer almaktadır.

İncelenen sayılarda yayınlanan köşe yazıları ve aynı çerçevede değerlendirilebilecek yazı dizilerinden hareketle gazetede işlenen konular ve Yenidevir’de İslamcılık düşüncesinin temsili ile ilgili şöyle bir tablo karşımıza çıkmaktadır.

4.4.1. İslam

Yenidevir köşe yazıları genel anlamda değerlendirildiğinde görülecektir ki İslam her şeyin temeli olarak değerlendirilmektedir. Kişinin imanı ve ibadetlerinden başlayarak, yine kişinin sosyal hayattaki uygulamaları, daha sonra devletin işleyişi ve ona karşı olan tavırlar, oradan dünya ölçeğinde ilişkilerin ele alınışı ve nihayet kültür ve medeniyet sahasına kadar her alanda belirleyici, yön verici ve kuşatıcı olarak İslam temel alınmakta, İslamiyet böylesi geniş bir perspektifte değerlendirilmektedir.

Gazete yazarlarında İslam, hem kişisel eylemlere yön veren, sınır çizen bir inanç sistemi olarak tanımlanmakta hem de ekonomik, toplumsal, siyasi olaylara müdahale eden, ona rengini veren yönüyle ele alınmaktadır. Gazete dünyaya İslam penceresinden bakmakta, dünyayı İslam gözlüğüyle okumaktadır. Bu bakış açısıyla da muhafazakar kalıplardan kendisini ayırmaktadır.

Gazete köşe yazılarında dindar bir birey için sarf edilen çaba da kendisini göstermektedir. Yazıların bazılarında İslam’ın emir ve yasakları, bireylerin gündelik hayatlarında uyması ve uygulaması gereken kurallara dair bilgiler yer almakta ve Müslümanların bu disipline göre hareket etmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamıyla gazete köşe yazılarının bir tebliğ vazifesi ifa ettiği, İslam’daki “Emr-i bi’l ma’ruf nehy-i ani’l münker” yani iyiliği emredip kötülükten sakındırma görevini yerine getirdiği görülmektedir. Bu yönüyle başta gazete okurları olmak üzere Türkiye halkı dindarlaştırılmak istenmektedir. Bu da gazete yazarlarının “nasıl bir birey?” tahayyül ettikleri sorusunun bir bölümüne cevap verir. Bu soruya cevap verirken de halkta yaygın olarak uygulanagelmekte olan kimi uygulamalar eleştirilmektedir. Bu bakış açısı ile de muhafazakarlık makbul bir anlayış olarak görülmemekte gerçek bir dindarlık talep edilmektedir.

Makalelerin geneli ele alındığında bireysel dindarlık değerli olmakla birlikte, bu dindarlığın topluma yansımaları olarak toplumun da bütünüyle dindar olması istenmektedir. Ancak burada ikincil bir talep devreye girer. Bireylerin dindarlığı ve bir bütün olarak toplumun dindarlığı elbette önemlidir. Ancak, gazete yazılarında fert fert kalabalık bir dindar kitleden çok bir Müslümanların bir arada olduğu, birlikte hareket ettiği, İslam ve Müslümanlar için çaba sarf ettiği bir bakış açısı makalelerin satırlarına yansımaktadır. İslam cemaatinin kurulması noktasındaki çalışmalar için örnek olarak ise, Hz. Muhammed (sav)’in dönemini ifade eden “Asr-ı Saadet”e doğrudan bir gönderme yapılmaktadır.

Makalelerde birey ve toplumdan sonra 3. aşama olarak devlet/siyaset düzleminde de İslam belirleyici unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Gazetede sarıh bir İslam devleti talebi kendisini

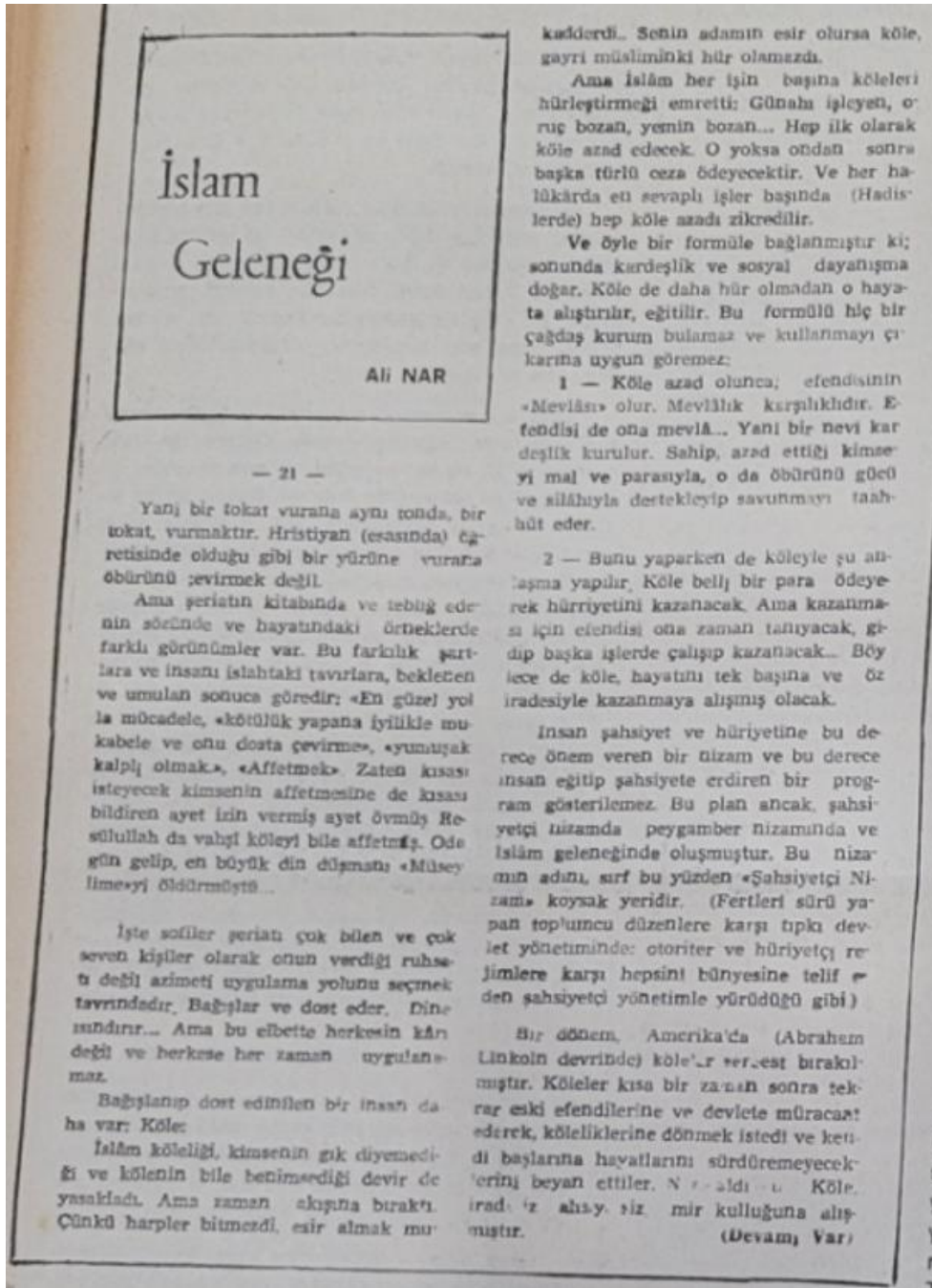
gösteremese de, İslam'ı her şeyin üstüne ve temeline koyan bir anlayışın bu noktayı pas geçmiş olması düşünülmemektedir. Bu noktadaki değerlendirme sadece bir tahmin değildir. Bu iddianın dayanağı olarak örneğin kanunların İslam'a uygun olması talebi gazete satırlarında dillendirilmekte yine halkı Müslüman olan farklı coğrafyalarda kurulan/kurulması ümit edilen İslam devletleri olumlanmaktadır. Laiklik konusunda da herhangi bir savunuya gazete satırlarında rastlanmazken, bunun aksini düşündürecek veriler gazetede görülmektedir.

Bu aşamanın bir üstü olarak devletlerarası ilişkilerde de İslam belirleyici olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye dışındaki halkı Müslüman olan devletlerde meydana gelen gelişmelere gösterilen yakın ilgi, İslam Birliği noktasındaki yaklaşım bu önermenin belirleyici göstergeleridir.

Son olarak kültür ve medeniyet sahasında da İslam kurucu unsur olarak karşımıza çıkar. Buradaki bakış açısı, İslam'ın ve hatta bir bütün olarak vahyin, İslam Medeniyeti'nin kurucu ve taşıyıcı unsuru olarak şekillendirdiğini iddia ve ifade etmekte İslam'ın başka bir takım değerlerin alternatifi ya da onun eşiti olduğunu reddetmektedir. Bununla birlikte İslamiyet, kimi yazılarda, gazetede Komünizm, Kapitalizm gibi unsurlarla bir medeniyet değeri çerçevesinde karşılaştırılmaktadır.

İfade etmek gerekir ki gazete satırlarında modern dünya ve modern dünyanın ortaya çıkarttığı sorunların çözümünün de İslam'da olduğu söylenmektedir.

Son tahlilde Yenidevir'e göre insan, toplum ve dünya için tek kurtuluş reçetesi vardır, o da İslam'dır.

Resim 1. Yenidevir Gazetesi'nde 15 Ocak 1978 tarihinde yayınlanan Ali Nar'a ait makale.

4.4.1.1. Yenidevir Köşe Yazarlarının İslam Anlayışı

Gerek tarihte gerekse günümüzde İslam'a birçok bakış açısı ile bakılmış, İslam farklı değerlendirmelere ve yorumlamalara tabi tutulmuştur. Bununla birlikte aynı akımlar içerisinde dahi farklı bakış açıları oluşabilmiştir. Gerek Şii-Sünni gibi ana mezhepsel akımlar, gerek reformist-gelenekçi gibi daha yakın zamanların tartışmaları gerekse de farklı bir takım bakış açıları çerçevesinde değerlendirilsin, köşe yazılarında kurucu ve kurtarıcı unsur olarak tanımlanan İslam'a dair, akıllara şöyle bir soru gelmesi muhtemeldir: "Peki nasıl bir İslam?"

Yenidevir köşe yazarlarının sahip olduğu din anlayışı her şeyden önce Sünnilik olarak bilinen, “Ehl-i Sünnet Ve’l-Cemaat” olarak ifade edilen ve dünya Müslümanlarının çoğunluğunun tabi olduğu ekol içerisinde. Bu ekol yine Türkiye Müslümanlarının da çoğunluğunu temsil etmektedir.

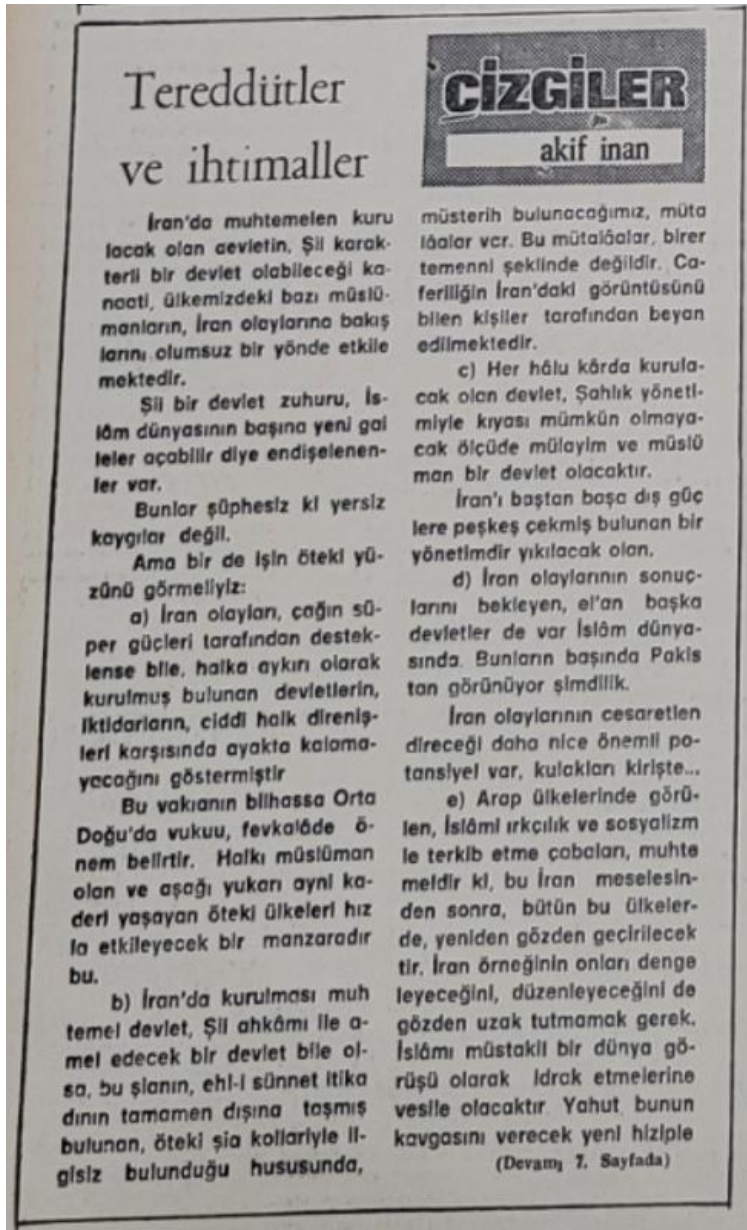
Yine makalelerde görülmektedir ki yazarlar geleneksel bir İslam anlayışına sahiptir. İslamiyet’te herhangi bir reform talepleri bulunmamaktadır. Bununla birlikte “mezhepsizlik” şeklinde tanımlanan düşünsel akımlara da muhalefet edilmektedir.

Geleneksel İslam anlayışının bir uzantısı olarak tasavvuf ve tarikat kültürü de gazete satırlarında övgü ile yerini almaktadır. Örneğin Akif İnan tarafından tarikatların İslam’ın yayılması ve çözülme esnasında oynadıkları etkin role de vurgu yapılmaktadır.

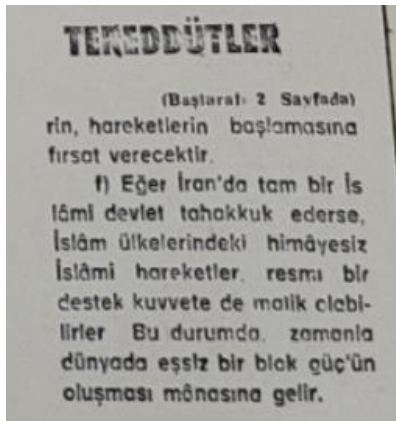
Burada dikkat çekilmesi gereken bir husus, geleneksel İslam ile kastedilenin dinin yenilikçi, reformist bir pencere içerisinde ele alınmadığıdır. Yoksa toplumsal olarak gelenek haline gelmiş, kimi davranış ve inanışlar gazete satırlarında övülmemektedir.

Gazetede 1960’lı yıllarda başlayan ve 1970’li yıllarda hızlanan Seyyid Kutup, Mevdudi gibi yazarların kitaplarının tercüme edilmesi sonrası bir akım haline gelen “Tercüme Hareketleri”nin izlerine en azından incelenen sayılarda rastlanmamaktadır. Bu da gazete köşe yazarlarının dini anlayış açısından ayaklarını Anadolu’ya bastıklarını gösterir bir veri olarak karşımızda durmaktadır. Ancak buradan hareketle Türklük üzerinden bir okuma yapmak hatalı bir bakış açısı olacaktır. Gazetede Türk-İslam sentezi ya da benzeri bakış açıları kendisine yer bulamamaktadır.

Gazetenin İslam anlayışında bir diğer husus ümmetçilik fikridir. Kabul ettiği bir mezhebi olması, “mezhepsizlik” diye nitelendirilebilecek akımlara karşı olmasına rağmen, farklı bakış açısı içerisinde olan Müslümanlar dışlanmamaktadır. Herhangi bir Müslüman topluluk mezhebi ya da bakış açısı üzerinden etiketlenmemektedir. Buna karşın ortaya çıkan kimi endişelerin giderilmeye çalışıldığı da gözlemlenmektedir. Örneğin Akif İnan “Tereddütler ve İhtimaller” başlıklı yazısında İran’da Şah Rejimine karşı gerçekleşen devrimin “Şii karakterli” olması ve bu gerekçeyle ortaya çıkan kimi endişelere karşın, İran’daki Şiiliğin alt mezhebi olan Caferiliğin Sünniliğe çok da uzak olmadığı ve bu devrimin başarıya ulaşması sonrasında farklı Müslüman topluluklar için olumlu olabileceği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte, dini bilgi temelinde bir görmezden gelme söz konusu değildir. Ortaya konan husus daha çok Müslümanların birliği ve sağlayacağı faydalar üzerinden şekillenmektedir.

Resim 2. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Ocak 1979 tarihinde yayınlanan Akif İnan'a ait makale.

Resim 2a. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Ocak 1979 tarihinde yayınlanan Akif İnan'a ait makalenin devam sayfası.

4.4.2. İslamcılık

Daha önce de değinildiği üzere İslamcılık, planlı bir şekilde ortaya çıkmamış, çağın gerekleri ve Müslümanların içerisine düştükleri durum karşısında çözüm arayışlarının sonucu olarak ortaya çıkmış bir düşünce sistemidir.

Yine bugün kendisine İslamcı dediğimiz kişi ve hareketler de kendilerini İslamcı olarak tanımlamamıştır. Tez kapsamında incelediğimiz Millî Görüş Hareketi de bunun örnekleri arasındadır.

Gazete köşe yazılarında doğrudan bir İslamcılık tartışması görülmemekle birlikte, makalelerin Müslümanların içinde bulunduğu duruma İslam üzerinden çözümler aramış olmaları, yazıları İslamcılık araştırmalarının konusu haline getirmektedir. Buradan hareketle köşe yazıları üzerinden Yenidevir’de İslamcılık düşüncesinin temsili incelenmektedir.

Ancak Rasim Özdenören’in 30 Ocak 1978 tarihli Yenidevir’de yayınlanan “Uzun Vadeyi Göze Almak” başlıklı yazısını özel olarak değerlendirmek büyük önem arz etmektedir. Çünkü makalede Özdenören, Müslümanların yeniden “Ne yapmamız lazım” sorusunu sorduklarını vurgulamakta ve bu sorunun yeni bir soru olmadığını ve birkaç yüzyıldır sorulduğunu vurgulamaktadır. Bu da yazarın İslamcılık düşüncesinin ortaya çıktığı dönemi işaret ettiğini düşündürmektedir.

Rasim Özdenören makalesinde Müslümanların bu soruya yanıt ararken, içinde bulundukları şartlardan doğal olarak etkilendiklerini belirtilmektedir.

Meselelere kısa vadeli bakıldığını ve kısa vadede çözümler arandığını belirtilen yazıda, acil durumlara kısa vadeli çözümler aramanın doğallığı ancak gelecek için bunun hatalı bir bakış açısı olduğu vurgulanmakta, sorunlar karşısındaki tedbir ve çarelerin uzun vadeli düşünülerek hayata geçirilmesi gerektiği anlatılmaktadır.

Özdenören bu noktada, öncelikle dünyada devam eden mücadelenin bir uygarlıklar mücadelesi olduğunun kabul edilmesi ile yola çıkılmasını ve bunun ardından İslam Uygarlığı’nın Batı Uygarlığı karşısında yenilmiş olduğu iddialarının reddedilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Yazar, İslam Uygarlığı ile Batı Uygarlığı arasındaki farkın İslam Uygarlığı’nın her zaman görünür olarak ortaya çıkmadığını, İslam cemaatinin bulunduğu bir yerde kişilerin ilişkilerinde kendisini gösterdiğini anlatmakta ve bu farkı bilenlerin “yenilgi” iddialarını kabul etmeyeceklerini söylemektedir.

O gün bütün boyutlarıyla yaşanan bir İslam Uygarlığı olmadığını da belirten yazar, mücadelenin İslam Uygarlığı’nı yeniden yaşanır hale getirmek noktasında olması gerektiğinin altını çizmektedir.

Rasim Özdenören'e göre mücadelenin başarıya ulaşması İslam cemaatinin oluşması anlamını taşımaktadır ve bunun örnekliliği de Asr-ı Saadet'tedir. Bu da mücadelenin güñübirlik çözümlerle sağlanamayacağı aksine uzun soluklu tedbir ve çalışmalara gerek olduğunu göstermektedir.

Resim 3. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Ocak 1978 tarihinde yayınlanan Rasim Özdenören'e ait makale.

4.4.3. İslam Birliği

Yenidevir yazarlarında çok sayıda İslam Birliği savunusu görülmemektedir. Ancak, bu hem tamamen bu yönde bir fikir olmadığı hem de dolaylı yollardan bu fikriyatın savunulmadığı anlamı taşımamaktadır. Sadık Albayrak birlik üzerine yazdığı bir makalesinde İslam Birliği vurgusu yapmakta, Bilal Davut Rusya'nın Afganistan'ı işgalini değerlendirdiği yazısında Afganlıların savaşı kazanması durumunda İran ve Pakistan'dan sonra 3. İslam devleti olacağını belirterek bunu İslam Birliği yolunda önemli bir adım olacağını belirtmektedir. Yine Akif İnan, İran'da tam bir İslam devleti kurulması halinde onun başka ülkelerdeki İslami hareketleri himaye edebileceğini düşünmektedir.

Yine gazetede Patani Müslümanları ve onların mücadelesine dair içeriklerin yer alıyor olması da İslam Birliği fikrine gazetenin yakın olduğunu gösteren, bunu destekler nitelikteki unsurlar arasında değerlendirilebilir.

Gazete yazarlarının Müslümanları tek bir grup olarak ele alıyor olması ve İslam'daki mmetilik fikri de İslam Birliği noktasında dikkat çekebilecek noktalardır.

Bununla birlikte, İslam Birliği'nin ne olduğu, nasıl kurulacağı, nasıl işleyeceği gibi konular, düşünceler ya da önerilere köşe yazılarında rastlanmamaktadır.

mizan

sadık albayrak

Döküntülerin eseri

BBizim için asıl olan birliktir. Alle, cemiyet, millet ve ümmet birliği şiarımızdır. İslâmın da iste diği budur.

Osmanlı devleti bir takım küçük farklara rağmen İslâmî bir devlettir. Kurulduğu tarihten itibaren geçmiş İslâm devletlerinden devr aldığı kültür mirası ve ictimai müesseselerden hareketle devlet bînasını inşa etmiştir.

Güçlenen devlet kendi halkı-miyeti için sadece Avrupa Hristi-yan alemini bir güç ve kuvvet gö rüyordu. Bunun dışında hakim olduğu topraklar üzerinde her ne kadar etnik guruplar varsa ad onların üzerine gidilmiyor, devle-te tabi olmaları şartı devam et-mesi hasebiyle esas unsur gibi hayat sürüyorlardı.

Hristiyan Alemleri ile devletin geliştirdiği münasabette Avrupa devletlerinin elçileri devlet ta-rafından her devrde küçük görül-müş, hatta sırası geldiğinde azar-lanmışlardır. Bu Osmanlı'nın karşısında yer alan elçilerin «kü-für diyarı»nın temsilcileri olma-sından ileri geliyordu. Bunun mi-salleri günümüze de geliyor, fa-kat cereyan tarzı aleyhimize bu-lunuyor. Nitekim süper devletler geri kalmış memleketlerin dev-le başkanlarına, elçilerine kem güzlerle bakmakta olanların her zaman kendilerine muhtaç olma-larını istemektedirler.

O halde güçlü olan her zaman haklıdır, sözünü kabul etmemiz gerekir.

Osmanlı'ya hak vermemizin ve İslâmın devlet otoritesini tat-bik etmesini görmemizin bir neti-cesi olarak dış otoriter, içe ise müsamahakâr olmasını bize has bir vergi ve kabiliyet sayıyoruz.

Şüphesiz geniş topraklar üz-erinde asırlarca hükümlanlık hak-larını kullanan Osmanlı hiç bir

çfte ayrılık tohumları ekilmesine izin vermemiş, azınlık unsurlar bulunsun bile rahat ve huzur dolu asırlar geçirmelerini sağlamıştır.

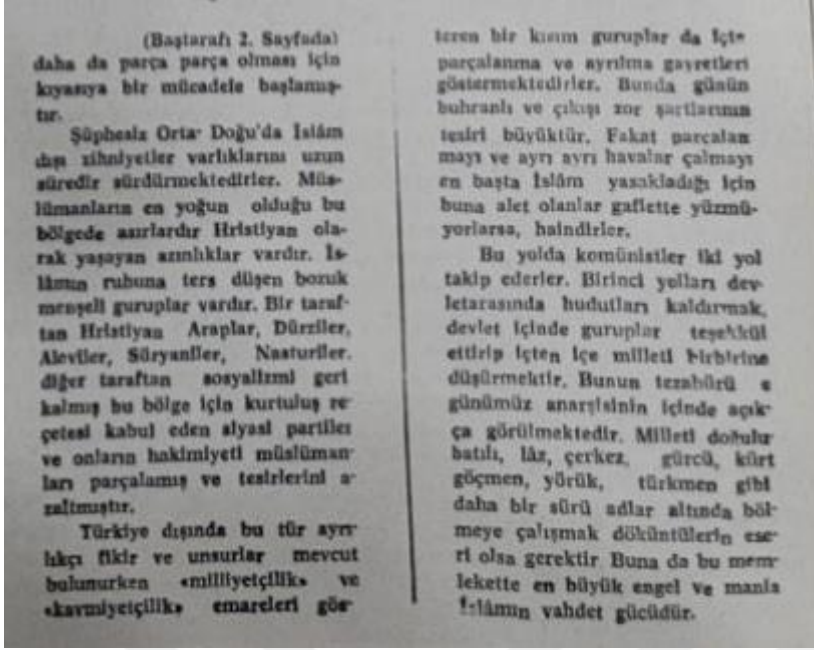
Fakat son iki asır içinde Ba-tı'dan bütün dünyaya yayılan «böl ve parçala» zihniyetinin a-çık tesirleri milletleri parça par-ça etmiştir.

Devletin hakim otoritesinin yavaş yavaş zayıflaması ilk önce gayri-müslim unsurların baş kaldırması ve bizlerden ayrılma-sını ortaya koymuştur.

Meşhep ve din farkı gözetil-medən hep beraber aynı toprak-lar üzerinde yaşayanlar sonradan gelişen ictimai ve iktisadi hadise-ler üzerinde yeni yeni ayrılık ve nifak tohumları ile ayrı bir mahi-yet kazanmışlardır. Hele Orta-Doğu'da on dört asırdır hükmünü icra eden İslâmın çeşitli zihniyet ve inanç farklarına rağmen birli-ği sağlanması ve bunun altı asır-lık bölümünü Osmanlı'nın ta-mamlaması, bu uzun geçmişin dayandığı temellerin çok sağlam esaslara bağlı olduğunu göster-mektedir.

Yalnız son asırda ve bilhassa günümüzde çeşitli ayrıcı ve bö-lücü idmler altında Orta-Doğu'da oyunlar oynanmak istenmekte ve Türkiye de bunun içine atıl-mak istenmektedir. Bunun iki ana sebebi vardır. Birisi Batı ve dolayısıyla Amerika'dır. Batı İslâm dünyasında rolünü en tesirli bir şekilde son bir asır içinde oy-namış ve halen de bu istikamette yürümeyi istemektedir. Bunun yanında ikinci olarak Komüniz-me dayalı devlet sistemlerine bağ-lı bulunan Demirperde ve uzak-doğu Maoculuğunun tesirleri gö-rülmeye başlanmış ve zaten par-çalanmış olan İslâm Aleminin (Devamı 7. Sayfada)

Resim 4. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Ocak 1978 tarihinde yayınlanan Sadık Albayrak'a ait makale.

Resim 4a. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Ocak 1978 tarihinde yayınlanan Sadık Albayrak'a ait makalenin devam sayfası.

4.4.4. Din-Devlet İlişkisi

İslamcı bir bakış açısında din ile devlet arasındaki ilişki şüphesiz önemli bir konudur. Buna rağmen gazete köşe yazılarında doğrudan ve açık bir şekilde bu konu işlenmiş değildir. Bunun dönemin şartları ile ilgili olduğu da düşünülebilir. Ancak bu konuda fikir sahibi olabileceğimiz satır araları metinlerde yer almakta ayrıca Türkiye'deki "sistem" de eleştiriye tabi tutulmaktadır.

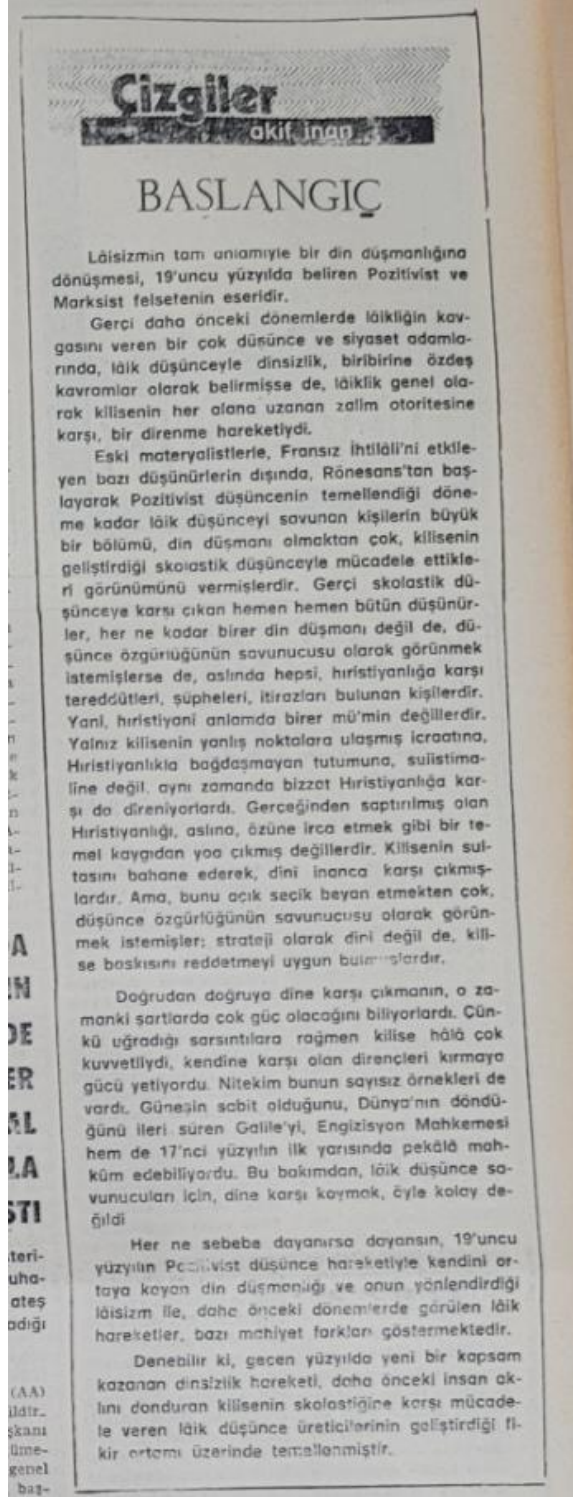
Sadık Albayrak'ın itaat kültürü üzerine kaleme aldığı makalesinde Allah'a ve Rasulüne (sav) itaatin önemi vurgulanmakta ve dinin emirlerini çiğneyen emire itaat edilemeyeceği vurgulanmaktadır.

İran'da yaşanan devrim hakkındaki görüşler de yine bu konuda dikkat çekebilecek ifadeler içermekte, ülkede kurulması muhtemel İslam devletinin başka ülkelerdeki İslami hareketleri himayesinden ya da halkı ile uyum göstermeyen yönetimler açısından yeni gelişmelere yol açabileceğinden söz edilmektedir.

Yenidevir'de Afganistan'ı Rusların işgali sonrası başlayan savaşı Afganların kazanması halinde 3. İslam devleti olacağı da belirtilmektedir.

Yine laiklik, din-devlet ilişkileri açısından önemli bir tartışma alanıdır. Laisizmin "din düşmanlığı"na dönüşmesi hakkında bilgiler verilmekte ancak Türkiye'ye dair bir ifade kullanmamaktadır. Ayrıca gazetede bir yazı dizisi halinde yayınlanan makaleye "Tevhit mi yoksa laiklik veya madde mi?" başlığı atılmıştır. Ancak incelenen sayısında laiklikle ilgili bir görüşe rastlanmamıştır. Buna rağmen başlık genel hatlarıyla fikir edinmek için oldukça yeterlidir.

Bunlarla birlikte gazete yazarlarının ana hatlarıyla İslam'ı sadece bireysel ibadetlerle sınırlamayan ve hayatın her alanı hakkında sözü olan bir anlayışla yorumlamaları, dinin devlete de müdahale etmesi gerektiği fikrinde oldukları hakkında önemli bir ipucu olarak ortada durmaktadır.

Resim 5. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Ocak 1978 tarihinde yayınlanan Akif İnan'a ait makale.

4.4.5. Medeniyet

Yenidevir Gazetesi yazarları tartıştığı konular arasında medeniyet önemli bir yer tutmaktadır. Medeniyet, İşlam ve batı, bu yazıların ana hatlarını oluşturmaktadır. Doğrudan medeniyet konusuna temas edilmeyen yazılarda da bir kavram olarak kullanılmasa dahi zaman zaman bu konu işlenmiştir. Gazete yazarları batı medeniyetiyle etkileşimi reddetmiş, batıyı karşıt olarak tanımlamış, ona muhalefet etmiştir.

Yenidevir köşe yazarlarına göre İşlam Medeniyeti, adından da anlaşılacağı üzere vahye, İşlam’a dayanmaktadır. İşlam Medeniyeti vahye dayanması sebebi ile tek bir düzlemde olgunlaşmıştır.

Yenidevir köşe yazılarında İşlam Medeniyeti’nin bir devlet temelinde temsilcisinin olmadığı ifade edilmekte ancak buna rağmen yüreklerde yaşadığına vurgu yapılarak yeniden gün yüzüne çıkmasının imkanının altı çizilmektedir. Gazete dünya üzerinde devam eden mücadelenin bir uygarlık/medeniyet mücadelesi olduğu çerçevesini okuyucularına sunmaktadır.

Gazete köşe yazılarında görölen bir başka husus, kendi medeniyetlerinin mevcut durumunun olumlanabilecek bir düzeyde olmadığıdır. Ancak bu bir içerik eleştirisi değil güncel durumun değerlendirilmesi şeklindedir.

Rasim Özdenören tarafından İşlam Medeniyeti’nin içerisinde bulunduğu durum itibarıyla yenilmiş olduğu fikriyatı ise reddedilmekte, Müşlüman cemaatin olduğu her yerde bu medeniyetin yaşadığını ifade edilmektedir. Bu yönde bir cemaat oluşturulması yönündeki çabalar için de Asr-ı Saadet örnek olarak ortaya konulmaktadır.

İşmet Özel’e göre ise Türkiye, İşlam Medeniyeti sayesinde Avrupa ile yüzyıllarca boy ölçüşmüş Osmanlı Devleti’nin varisi olarak görölmektedir.

Gazete batı medeniyetine karşı tartışmasız ve tavizsiz bir şekilde “biz ve onlar” ayrımı içerisinde yaklaşmış ve batıyı sürekli bir eleştiriye tabi tutmuştur. Batı medeniyeti vahye değil insan aklına dayanmaktadır. Bu sebeple farklılaşmış ve kendi içinde çatışır bir hal almıştır. Batı farklı düşünce yapılarına rağmen yine de batı tek bir parantez içine alınmakta ve bir bütün olarak değerlendirilerek eleştirilmektedir.

Öte yandan İşmet Özel “Nasıl Bir Medeniyet” başlıklı makalesinde İştiklal Marşı’ndaki “tek dişi kalmış canavar” ifadesi ile de batı medeniyetine atıf yapıldığını belirtmektedir.

Ne adına koruyuyorsun, hangi medeniyet adına koruyuyorsun, hangi bir medeniyet adına?

60

4.4.6. Batı

Batı, Yenidevir yazarları tarafından olumsuz bakılan, karşıt olarak görülen bir medeniyettir. Özellikle medeniyet ve siyaset alanındaki yazılarda batıya sıkça değinilmiştir.

Siyaset sahnesinde batı, Amerika, Rusya ve Avrupa ile birlikte tek bir parantez içerisinde değerlendirilmektedir. ABD ve Rusya'nın iki kutuplu dünyada birbirine rakip olması bu durumu değiştirmemiştir. Siyasi alanda batı, Türkiye'ye müdahale eden, bu topraklar üzerinde ve bu topraklar üzerinden çıkarları bulunan emperyal bir güç olarak tanımlanmıştır.

Daha gündelik siyasi sahada ise MSP'nin milli düşünce hareketi olarak tanımlandığı bir düzlemde batıcı güçlerin bu partinin karşısında olduğu belirtilmekte ve batı ile yerli olanın arasındaki bağ reddedilmektedir. Erdem Bayazıt "Batılı İkiizlerin İşbirliği" başlıklı yazısında MSP'yi batıcıların ve batılı emperyalistlerin "korkulu rüyası" olarak tanımlamaktadır. Yine Türkiye'de o tarihlerde cari olan "sistem" batıcı olarak kabul edilmekte ve sisteme muhalefet edilmektedir.

Batının ikinci reddedildiği saha ise medeniyet değeri olarak ele alındığı düzlemdir. Bize, medeniyetimize karşıt ne varsa, ney bizim düşmanımızsa, bize ne uymayacaksa adeta batı ile birlikte anılmaktadır.

Bu düzlemde batı, İslam Medeniyeti karşısında konumlandırılan, onunla mukayese edilen ve karşıtlıkları ortaya konulan bir konumdur.

Yine ekonomi alanında da batı ile biz-onlar ikilime kurulur. Komünizm, Kapitalizm, karma ekonomi modelleri gibi sistemler batı ürünü olarak değerlendirilmektedir.

Edebiyat alanında da batı ile aramızda "biz ve onlar" ikilemi kurulmuştur.

Her ne kadar köşe yazılarında geçmiyor olsa da gazete yayınlanan bir haber, Yenidevir'in batıya bakış açısını anlamak açısından önemlidir. "Suç oranının artmasına batılı hayat tarzının yol açtığı belirtildi" başlıklı haberde International Herald Tribune isimli bir gazetede Türkiye'deki olağanüstü suç artışına Amerikan filmleri ve batılı hayat tarzının yol açtığını yazdığı ifade edilmektedir (Yenidevir Gazetesi, 1977: 6).

Nihai olarak batı ister siyasi, ister ekonomik, ister medeniyet değeri anlamında kullanılıyor olsun karşıt bir olgu olarak işaretlenmiştir.

Resim 7. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Nisan 1977 tarihinde yayınlanan Rasim Özdenören'e ait makale.

4.4.7. Milliyetçilik

Yenidevir Gazetesi köşe yazılarına baktığımızda, genel bir bakış açısı ile ifade etmek gerekirse, İslamcı düşünce çizgisinin bir ürünü olarak ırkçılık temelinde bir milliyetçilik fikrine karşındır. İslam Birliği/ümmeçilik fikriyatı, İslam'daki Müslümanların kardeş olduğu bakış açısı kendisini yazılarda hissettirmektedir. Gazete bir ırka ya da bir millete dayanmayan, İslam dinine

mensup insanların birlikteliğini temel alan ümmetçi bir bakış açısına sahiptir. Yenidevir, İslam Alemi'nde yaşanan gelişmelere, Müslümanların sorunlarına karşı duyarlıdır.

Ancak, konu biraz daha derinden incelendiğinde, bunun kesin sınırları olan bir netlik içerisinde olmadığı, Türklük fikriyatına doğrudan bir karşıt bir söylemin gazetede yer almadığı görülecektir.

Gazetede Türklük, İslam ile bağ kurduğu ölçüde değerlidir. Örneğin Osmanlı Devleti'nden övgüyle bahsedilmekte, Türkiye'nin Osmanlı'nın ve İslam'ın ürettiği medeniyet üzerinden “varım” diyebildiği ifade edilmektedir. Buna rağmen Türk-İslam sentezi gibi düşünceler, gazetenin savunuları arasında yer almamaktadır.

Yenidevir Gazetesi'nin, milliyetçilik fikri ile arasındaki mesafe, Milliyetçi Hareket Partisi'ne muhalefet olarak da kendisini göstermektedir. Mehmed Uz'un kaleme aldığı “Hilal'deki Kurtçuk” isimli yazı dizisinde milliyetçi gruplara yönelik eleştiriler sıralanmaktadır.

Yine gazete, Milliyetçi Hareket Partisi'ni “düşünce ve inanç sisteminden esasen yoksun bulunan ve psikolojik bir vakıadan kaynaklanan MHP...” olarak tanımlamaktadır. Gazetenin doğrudan milliyetçilik fikrini hedef almaması ama üstü kapalı da olsa milliyetçilik fikrine sert eleştiri getirmesi, Yenidevir'in milliyetçilik düşüncesine bakış açısı çerçevesinde önemli bir noktaya işaret etmektedir.

Yine gazete Millî Selamet Partisi'ni milli düşünce hareketi olarak tanımlamaktadır. Her ne kadar Millî Görüş'ün millisi dini olana atıfta bulunsa da, burada kullanılan milli düşüncenin yerlilikle ilişkilendirildiği söylenebilir. Bunun yanı sıra ülke sınırları dahilinde özellikle batı etkisine karşı olmuş ve yerli bir çizginin takip edilmesi gerektiğini savunmuştur.

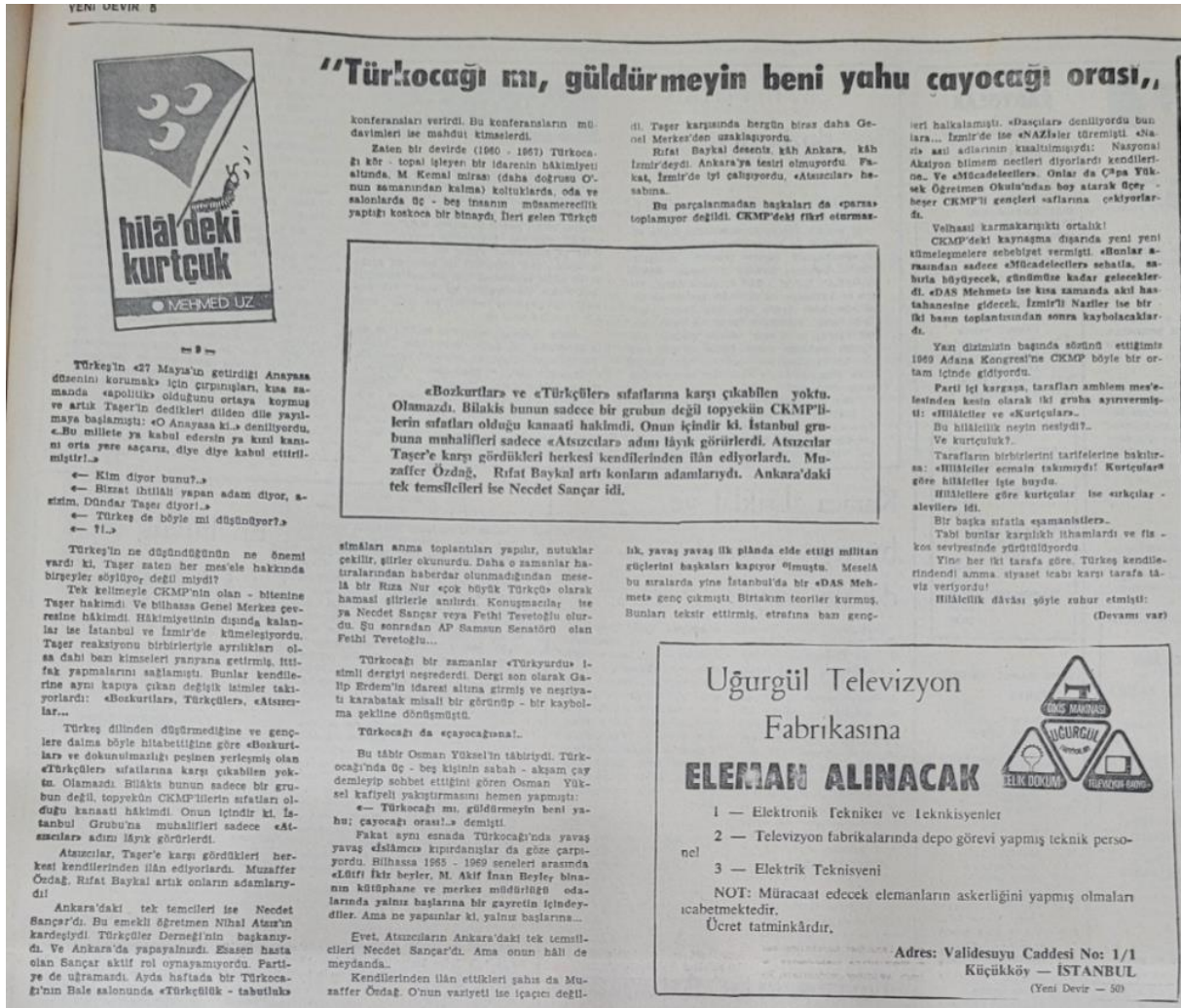
Buradan iki noktaya vurgu yapılabilir;

Birincisi Millî Selamet Partisi'ne yapılan millilik vurgusu ile milli olan ile milliyetçi olanı birbirinden ayırmaktadır.

İkincisi de “inanç sisteminden esasen yoksun” eleştirisi ile İslam'dan ayrı kurgulanmış bir milliyetçilik fikrine muhalefet edilmekte hatta milli olarak dahi görülmemesi durumu söz konusu olmaktadır.

Sonuç olarak Yenidevir, milliyetçilik fikrini benimsememiş ümmetçi bir bakış açısına sahip bir yayın politikası gütmüştür. Ancak doğrudan Türklük düşüncesini hedef almamış, ümmetçi perspektifi üzerinden bu düşünceye daha sınırlı bir tepki vermiştir. Milliliğe verdiği önem, Türklüğü doğrudan reddetmemesi, Türklüğe İslam ile kurduğu bağ sonucunda değer atfetmesi de gazetenin bu konuda sert ve ayırıcı bir tavır içerisinde olmadığını göstermektedir.

Nihai noktada gazetenin milliyetçiliğe karşı ümmetçiliği ve yerliliği savunduğu söylenebilir.

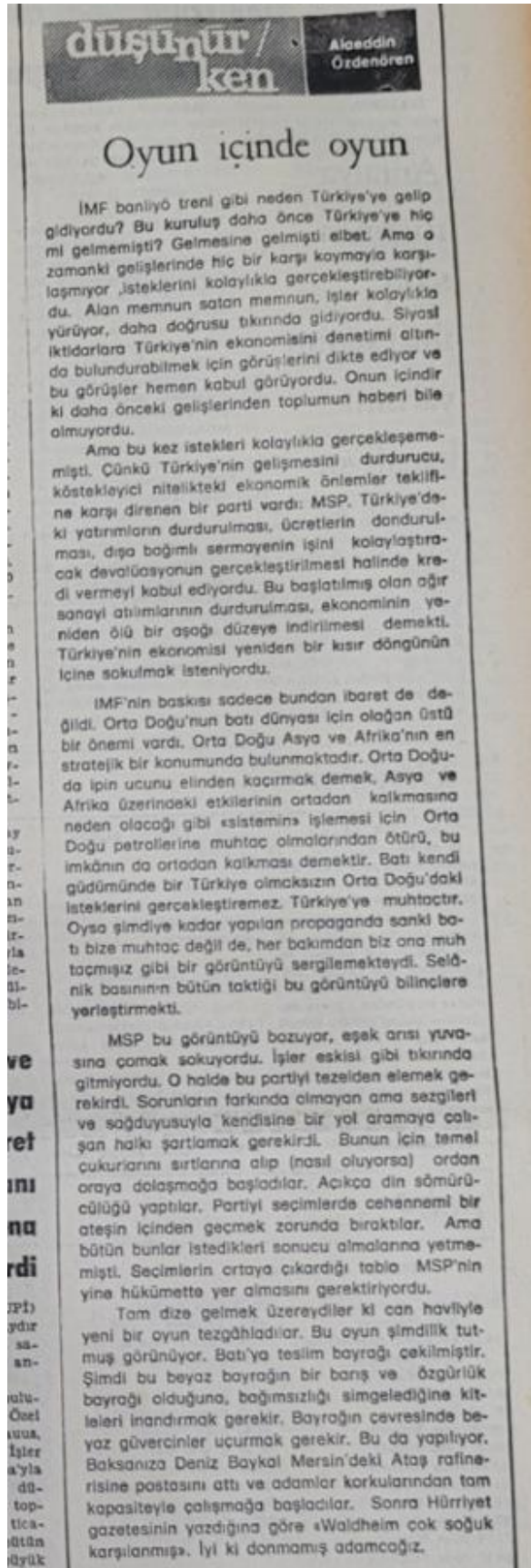
Resim 8. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Nisan 1977 tarihli sayısında yayınlanan Mehmed Uz'a ait yazı dizisi.

4.4.8. Güncel Siyaset

Bu alandaki köşe yazılarında Millî Selamet Partisi'nin ağırlığı hemen göze çarpmaktadır. Gazete köşe yazarları arasında güncel siyasi gelişmelere yer verenler ve yer vermeyenler arasında bir ayırım görülse de, bu, tüm makaleleri kapsayıcı bir kategorilendirme değildir.

Gazetenin siyaset köşe yazılarında MSP ve MSP'nin savunusu öne çıkmaktadır. Bu durum, partiyi desteklemek ve konjonktür gereği partinin karşısında olanlara muhalefet etmek şeklinde kendisini göstermektedir.

Gazete Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi'ni, batıcı partiler olarak işaretlenmiştir. MSP ise batının mücadele ettiği bir partidir ve yerlidir. Batı ile mücadele etmesi sebebiyle de antiemperyalisttir.

Resim 9. Yenidevir Gazetesi'nde 15 Ocak 1978 tarihli sayısında yayınlanan Alaeddin Özdenören'e ait makale.

4.4.9. Dış Politika

Yenidevir yazarlarında görülen dış politika fikri, o dönemde dünyada hüküm süren iki büyük güç olan ABD ya da Rusya'dan bağımsız bir politik vizyondur. Çoğu zaman düşünsel olarak Avrupa ile birlikte "batı" parantezine alınan bu devletlere karşı mesafeli bir yaklaşım ortaya konulmuş, bunun da ötesinde onlara karşı bir muhalefet sergilenmiştir.

Bununla birlikte İslam ve İslam'ın ümmet anlayışı dış politik düzlemde öne çıkmaktadır. Müslümanları tek bir millet olarak gören bir anlayış ile İslam Dünyası ve İslam Birliği temelinde bir bakış açısı gazete satırlarında göze çarpmaktadır. Ancak, bunun teorik bir altyapısı yazılarda yer almamaktadır.

Pratikte ise İran'da yaşanan devrim, Rusya'nın Afganistan'ı işgali gibi konularda yazarlar görüş beyan etmişler ve bu konularla ilgilenmişlerdir.

Gazetede temsil edilen İslamcılık, hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde antiemperyalisttir. Yazarlara göre hem ABD hem Avrupa hem de Rusya, emperyalist ülkelerdir.

Yine Siyonizm ve İsrail'e karşıtlık da kendisine yer bulmaktadır.

Resim 10. Yenidevir Gazetesi'nde 15 Ocak 1980 tarihli sayısında yayınlanan Bilal Davut'a ait makale.

Resim 10a. Yenidevir Gazetesi'nde 15 Ocak 1980 tarihli sayısında yayınlanan Bilal Davut'a ait makalenin devam sayfası.

4.4.10. Ekonomi

Ekonomi alanında Yenidevir yazarlarında doğrudan bir model arayışı ya da tanımlanmış, sınırları belirlenmiş bir ekonomik modele dair anlatılara rastlamak mümkün değildir. Doğrudan ekonomi yazıları da zaten gazetede sıkça yer almamaktadır.

Bununla birlikte batı temelli sayılan Kapitalizm, Komünizm, karma ekonomik model gibi sistemlere muhalefeti de satırlarında kendisini göstermektedir.

Zübeyir Yetik tarafından yazılan ve 30 Nisan 1977 günü Yenidevir'de yayınlanan "Ücret Üzerine" başlıklı makalede batı tipi ekonomik modellerde ücretin emeğin karşılığı olarak tanımladığını belirtmekte, bu perspektifin ihtiyaçların karşılanması temelinden yola çıktığının altı çizmekte ve bu sebeple üretimi temel aldığını vurgulayarak bunun problemlili bir tanım olduğunu ifade etmektedir.

Yine aynı makalede Kapitalizm ve Sosyalizm bencil olarak nitelenmektedir. Bu bencillik paylaşımında kendisini göstermekte ve üretmeyenlerle bir paylaşım söz konusu edilmemektedir. Buradan hareketle “tüyü bitmemiş yetim hakkı” gibi tabirlere değinilmekte ve milli servetteki artıştan herkesin pay alması gerektiği karşı bir tez olarak ortaya konmaktadır.

Yine yazının devamında zekat gibi İslami müesseselere de vurgu yapılmaktadır.

Doğrudan olmamakla birlikte İslami içeriklerde de ekonomiye dair verilere yer verilmiştir. Örneğin faizin İslam tarafından yasaklandığı bilgisi bunlardan biridir.

Gazetenin ekonomi ile ilgili sayılabilecek köşe yazılarında IMF gibi uluslararası sistemin enstrümanları eleştiri konusudur. Örneğin Alaeddin Özdenören’in “Oyun İçinde Oyun” başlıklı makalesi kuruluşa yönelik eleştiriler içermektedir.

MSP’nin Ağır Sanayi Hamlesi’nin desteklenmesi de ekonomi alanında yazılarda görülen bir başka veridir.

Yine CHP iktidarında kalkınmanın durmasının eleştirilmesi, IMF’nin ücretlerin dondurulması talebine karşı çıkılması gibi detaylar da gazete yazarlarının ekonomi alanındaki düşüncelerine dair dikkat çeken öğelerdir.

Ücret, ücretin tarifi, doğuşu, tes-
tisi, ücretlere müdahale konusunda
ortaya atılan görüşlerin sayısı oldukça
fazladır. Bunlardan birkaçını bu
rada zikretmek bile sütunumuz baki-
mindan hiç de elverişli olmayacaktır.
Yalnız, Batı ekonomisinde Batı-
ya ait ekonomik görüşlerde, yani hem
kapitalist, hem sosyalist, hem de kar-
ma ekonomilere ait görüşlerde hakim
olan temel bir noktaya da temas et-
meden konuya girmek yanlış olacağı
için, yazımıza o şekilde başlayacağız.

ÜCRET NEDİR

İster sosyalist, ister kapitalist, is-
ter karma ekonomi yanlısı olsun Ba-
tının ekonomik görüşlerini kabul et-
miş herkesin «ücret nedir?» şeklinde-
ki bir soruya vereceği cevap yekdi-
rinden pek değişiklik olmayacaktır:

«Ücret, emeğin karşılığıdır.»

Bu tarif, Batı'da ekonominin te-
melinin üretime dayandırılmasından
doğan bir tarif olmaktadır. Üretimin
ekonomi için başlıca mesale olması,
daha doğrusu ekonominin «ihtiyaçla-
rı tatmin» çirgisinden hareket etmek-
le birlikte, «tatmin vasıtalarını» te-
min için «üretim» noktasında çıkıp
kalması, Batılı ekonomistleri «eko-
nomiyle ilgili problemlere «üretim» aç-
ısından bakmak zorunda bırakmıştır.
Varlığını daha fazla «tüketim»le sür-
dürebilen Kapitalist ekonomik düren-
de bile, temelde, bu böyledir...

Bunun içindir ki ilk planda üre-
tim unsurları ele alınarak yola çı-
lır. Bu unsurlardan tabiatın, serma-
yenin, teşebbüsün ve emeğin karşılı-
ları olarak sırasıyla, kira, faiz, kâr
ve ücretten bahs olunur.

BENCİLLİK

Böyle bir varum muhakkak, gay-
rı insani diyebileceğimiz bir bencillik
ten başka bir şey değildir. Kapitaliz-
min temel felsefesi olan «birakınız
yapsınlar...» şeklindeki ifade bencillik-
lere prim verici bir görüş olduğu gi-
bi, sosyalizm de, bütünüyle «çekemez-
lik-hasetlik» psikolojisinin eseri ol-
makla negatif bir bencilliktir» ibaret-
tir.

Evet, bencilliğin pozitif ve nega-
tifi mahiyetindeki bu iki görüşle bir-
likte bu görüşlerin muhtelif dozlarda-
ki karışımından meydana gelen kar-
ma ekonomide, herkes aldığı kadarını
vermek, daha doğrusu almaksızın ver-
memek, herşeyi karşılıklı menfaate
oturtmak gibi bir bencillik içinde bu-
lunur. Ve bu sebeple ücret ödemede
bir karşılık araştırılırken, «emek» ü-
zerinde karar kılınmış olur.

PAYLAŞIM

Bu bencillik Batı'daki ekonomik
sistemlere öylesine oturmuştur ki,
«paylaşım» üzerindeki tartışmalar sı-
rasında hile bu bağdan kurtulmak
mümkün olmaz. Dönülür dolayılır ve
paylaşım, sonunda yine, «üretim fak-

Ücret üzerine

ZÜBEYİR YETİK

törleri» arasında yapılır. Paylaşım ko-
nusundaki tartışmalar, sadece faktör-
lerden herbirinin ne nisbette pay al-
ması gerektiği noktasında sürüp gi-
der...

Çünkü, bencillik hiç kimseye fe-
dakârlık yapmak imkânını tanımaz.
Üretimin dışında kalanlar, bu bencil-
liğin dürtmesi sonucu, paylaşım ka-
tılamaz, paylaşım sırasında görünü-
de bulundurulmaz.

KISIR DÖNGÜ

Üretin bir üretim faktörü ol-
ması itibarıyla yapılan üretimden al-
ınan pay olarak telâkki edilmesi, in-
sanları, kısır bir döngü içinde sürekli
tartışma ve kavga içinde bırakır. Ka-
pitalizmden sosyalizme, sosyalizmden
kapitalizme gel-gitler başlar. Hicbi-
rinde çıkar yol bulunamayınca bu
kerre, «karma»ları yapılır bunların.
Ama bütün bu didişmenin asıl mü-
sebbibi olan «ücret» hakkındaki te-
lâkki üzerinde hiç durulmaz. Yani,
asıl çibana nester atılmaz ve dolay-
ısıyla bir kısır döngüdür sürüp gider.

Yarayı haricen hantlayıcı nitelik-
teki bir takım ek sosyal tedbirler de,
haliyle, hastalığı gidermeğe yetmediği
için kavay ızadıkça uzar.

MİLLİ SERVETTEKİ HAK

Kamuya ait malvarlıklarından söz
edildiği zaman halkımızın kullandığı
«bunun içinde tüyü oltmemiş yetimin
hakkı vardır» cümlesi hatırlansa, as-
lında problem çözülmüş olacaktır
kendiliğinden.

Evet, üretim faktörlerinin değil,
sadece bunların değil ama, ülkede ya-
şayan her insanın paylaşım sırasında
hesaba katılması, Üstelik yalnız üre-
timden değil ama millî servetten
pay almağa hakkı bulunduğu şeklinde
hesaba katılmasıyla, ki, bu kısır
döngü kırılabilir. O zaman tabiat da,
sermave de teşebbüs de, emek de,

üretime iştirak ettikleri için değil, «
ma, millî servet üzerinde hak sahi-
oldukları için paylaşım iştirak etmiş
olur». Üstelik üretime katılmak im-
kânını bulamayan unsurlar, bilhassa
insan unsuru da mahrum bırakılma-
yınca, bunahmlar giderilmiş olur.

ÖYLEYSE ÜCRET

Öyleyse ücret, üretime iştirak e-
den emeğin bedeli olarak değil, ama
belli bir kesimin millî servetteki ar-
tıştan pay alması için bir vesile adde-
dilmelidir. Böyle bir düşünce, bizi,
ferdi ücretten, allevi ücrete götürü-
cektir. Ücretlerin tesbitinde geçim in-
diriminde olduğu gibi, «emek» sahibi-
nin allevi durumunun da dikkate al-
ınması «çocuk parası» gibi «eş pa-
rası» verilmesi gibi bir uygulama so-
nucu bu konunun hakkaniyetle halle-
dilmesi mümkündür...

Uygulamanın bugünkü gibi fantas-
tik bir «çocuk zammı» veya «aile in-
dirimi» şeklinde olmaması gerektiği-
ni de ayrıca ilâveye, bilmem, kırım
var mı?

NASIL OLABİLİR?

Bu uygulamanın nasıl yapılabil-
ceği sorusunun cevabı, nihayet, teknik
bir konudur. Ve önemsizdir.

Burada önemli olan telâkkidir.
Telâkkinin değişmesi ile, elbette, uy-
gulama da değişmiş olacaktır. Önem-
li olan ücret takdirinde yalnız üre-
me iştirak eden ferdi değil, onun
bakmakla mükeleff bulunduğu kimse-
lerin de ihtiyaçlarının gözönüne al-
ınması konusudur.

Ücret takdirinde bu noktaya ge-
lebilmek, belirttiğimiz üzere bir te-
lâkki değişikliğiyle mümkün olacak-
tır.

Ücretin, emeğin bedeli olmaktan
çok, millî gelirdeki artışı ölkemiz in-
sanına aktarma vesilelerinden biri ol-
duğu şeklindeki bir telâkki ile...

EMEĞİN HAKKI

Böyle bir telâkki hiç bir zaman,
emeğin hakkının heba edilmesi veya
emeğin hakkına saygının ortadan kalk-
ması mânâsına gelmez. Ortada, vesile
olarak bile olsa, yine bir emek sar-
fı vardır. Ne var ki, insanların tümü
birden, çoluk çocuğuyla, kadın, kız
ile ekmeğin peşinden koşmak zorunda
kalmayacak, gelirler arasında her gün
biraz daha büyüyen fark ortadan kalk-
mış, daha doğrusu normal bir hadde
inmiş olacaktır. Hiç değilse, ihtiyaç
sahiplerinin ihtiyaçları, gerçek mânâ-
da, karşılanmış olacaktır.

Ekmeğin peşinde koşmaktan dolayı
başkaca görevleri ihmal etmek zorun-
da kalmaktan dolayı vukubulan sosyal
bir takım sarımsı ve buhranlı da,
her fert, anne, baba, evlât, kadın, er-
kek olarak her fert verli yerinde otur-
mak imkânı bulacağı için, bertaraf e-
dilmiş olacaktır...

(Devamı 2. sayfa)

Resim 11. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Nisan 1977 tarihli sayısında yayınlanan Zübeyir Yetik'e ait makale.

Resim 11a. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Nisan 1977 tarihli sayısında yayınlanan Zübeyir Yetik'e ait makalenin devam sayfası.

4.4.11. Kültür - Sanat

Gazete içeriklerinde kültür, sanat ve edebiyatın önemli bir yer tutmasının yanı sıra yazarlar da bu konularda çeşitli görüşler ortaya koymuştur. Gazete yazarlarının bakış açısı değerlendirildiğinde edebiyatımız genel itibarıyla batı etkisi altındadır. Bununla birlikte batıcılar da kendi edebiyatımıza karşı bir tavır içerisinde.

Kültür ise mücadele alanı olarak değerlendirilmekte, silahlı savaşın bittiği noktada bir kültür mücadelesinin başlaması gerektiği, Kurtuluş Savaşı örneği üzerinden anlatılmaktadır. Türkiye'de bu alanda yapılan mücadelede eksiklik bulunmakta ve milletin "öz değerlerinin sürgünde" olduğu ifade edilmektedir.

Sürgündeki sanat ve edebiyatımız

Ali Kemal Temizer

Ulusal kurtuluş savaşımızın belli bir tarih kesitinde bittiğini sananlar yanılıyorlar muhakkak. Savaşı, elde silah «Hatt-ı Müdafaa» veya «Sath-ı Müdafaa» darkalıbına sokmanın safdillik olduğunu bağıra bağıra anlatmaya gerek yok. Yarım yüzyıl oldu zafer şarkıları söyliyerek galip olduğumuzu ilan edeli. Şimdi elimizde avucumuzda ve yüreğimizde kalanlara bakıp sorabiliriz. Biz miydik muzaffer olan ve mağlûp olanlar onlar mıydı?

Bir ümmetin kurtuluşunun bu topraklara ait kaderi içindir bu yargımız.

İstiklâl savaşının bitimiyle, başka bir savaşın, hem de o tarihe kadar bir asırdan beri süren bir savaşın yerli ellerde ve kahramanlarla tekrar başlayışının tarihleri sırsırtadır.

«Kültür Savaşı» yeni bir isim değil belki fakat en çok uyanı. «Silahların gölgesinde» ile «Kitapların gölgesinde» tabirleri arasında fazla bir fark yoksa da, yabancı silahların altından muzaffer çıkmış bir millet bugün yabancı kitapların altında uysal bir koyun saflığına sokulmuştur. Tüm özdeğerlerimiz sürgündedir şimdi.

(Devamı 7. Sayfada)

Resim 12. Yenidevir Gazetesi'nde 30 Nisan 1977 tarihli sayısında yayınlanan Ali Kemal Temizer'e ait makale.

(Haydarov: B. Sayfoda)

"Oxidlan ilçiyə düşdü" adlı bu Yaxsa Kemal'e atf. Sənətim - Edebiyatım, dünyaya kılınmış həmişəlik alıp yurduna getirən gücə deyildir axtarışım. Belki de virdən asılan dan ağızlağıdır şübhəli Yaxsa Kemal. Təfərrif.

Buğdaydan hazırlanan K. Kuznetsov'un yazdığı, Yahya Kemal'in şiirleri üzerine kurulu bu halkın gözde kitabı, "Gökten Gelen Aygır"ın yazarı olan Yahya Kemal'in başkalarına göre, Aceleyle yazıldığı, yarıya yazıldığıdır. Önce yazarın kendisiyle de ilimle de ilimle bir bilimleyle bu kitabın yazarıdır. Bu kitabın yazarı, bu kitabın yazarıdır. Bu kitabın yazarı, bu kitabın yazarıdır.

«Nip alışverişini kan güle-
rinde
dilek muamelesine
layık
hazırak

[illegible]

Bakalari Hörselinde çocukla
ru sildin seyanaru doğura
cattir, meşakkak

72

4.4.12. Kadın - Aile

Gazete köşe yazılarında doğrudan kadına ve aileye dair değerlendirmelere rastlanmamaktadır. Bunun gerekçesinin dönemin günümüze göre daha geleneksel sayılabilecek toplumunda, mevcut rollerin Yenidevir yazarları tarafından uygun görülüyor olması olabilir. Yine bu konuların düşünce dünyası çerçevesinde işlenmeye layık görülmediği de değerlendirilebilir. Bununla birlikte, örneğin erkeğin ailenin geçimini sağlamakla yükümlü olduğuna kısa bir şekilde değinilmektedir.

Kadın konusunda gazetenin bakış açısına dair önemli bir içerik 15 Ocak 1980 tarihli gazetede yer almaktadır. Tunus'a dair bir yazı dizisinde ülkede yaşanan gelişmelere hakkında detaylar yer almakta ve o yılın kadın yılı olduğu belirtilmektedir. Makalenin girişinde bir kadının İslam'ın tesettür ölçülerine riayet eder şekilde konferans veriyor olması olumlanmaktadır.

Ayrıca konferansı veren kişinin gerçek kadın özgürlüğünün İslam'ın hükümlerini reforma tabi tutarak değil onun hükümlerini tam olarak uygulayarak sağlanacağı fikri de aktarılmaktadır. Yazının devamında konuşmacıya muhalif görüşler aktarılıyor olsa da gazetenin gerek kullandığı başlık gerekse gazetede öne çıkartılan kısım gazetenin bakış açısını yansıtmaktadır.

Resim 13. Yenidevir Gazetesi'nde 15 Ocak 1980 tarihli sayısında yayınlanan bir çeviri yazı dizisi.

İSLAM

Baştarafı 1. Sayfada

Kadın özgürlüğü, Kur'an hükümlerini kendine göre değiştirmek, İslam kanunlarını reforma tabi tutmakla sağlanamaz; gerçek kadın hürriyeti Kur'anın hükümlerini ve İslamın kanunlarını tam ve kusursuz bir şekilde tatbik etmekte geçerlidir, diyor.

Östelik de bütün bu kanaatlerini, çok evliliğe, talak meselesine, v.s... son vermiş, tek Arap devlet başkanı olan Burgiba'nın önünde dile getiriyordu.

Bir an, bir hadisenin patlak vereceğinden korkuldu. Olay çıkarmak için böyle yapıldığı sanıldı. Hele bir kadın çıkartıyorsa bu hadiseyi, daha masumane bir çıkış olmaz mıydı? Derken kimileri kahkahalarına zor tutarak manidar ifadelerle birbirlerine bakmaya başladılar. Protokol için ayrılmış yerde oturmakta bulunan layık kafalı hükümet memurları ise, hürriyetini köhne düşüncelerde bulduğunu iddia eden bu kadını, iyiden iyiyeye dengesiz biri olarak düşünüyordular.

BAŞINI ÖRTEN HER MÜSLÜMAN KIZ ÖĞRENCİ FAŞİST MİDİR SİZCE?

Rusya sokagındaki Kız lisesinde Şalbi Hanım'ın dersini dinleyen öğrencileri, kendisini hükümetin bakanlarından çok önce tanımış buluyorlardı. Niçin böyle giyindiğini sormaya bir türlü cesaret edemiyorlardı. Fakat bu fev-lince ve kültürlü hanımı yakından tanıyınca, nihayet sorularını sordular: Nerelisiniz? İranlı mı? Lübnanlı mı? Hristiyan rahibesi misiniz?

Hayır diye cevap verdi. Ben Tunuslu müslüman bir kadıyım. Ben böyle giyiniyorum, çünkü Kur'an sadece yüzün ve ellerin açıkta bırakılmasını emrediyor.

Bugün ise, binlerce ve binlerce İslami ve üniversiteli kız, aynen Şalbi Hanım gibi giyiniyorlar.

Genç marksist yönetici Fethiye göre, hiç kuşkusuz, bunlar faşistlerin ta kendileri.

"Burjuvazinin yeni bir çehresi, diye nitelendiriyor ve tahlil ediyor, hem de bugünkünden çok daha katı bir görünümü. Biz onlarla savaş halindeyiz. Fen fakültesinde, ilahiyat fakültesinde belli hakimiyet onların elinde, ama biz yine de mücadelemizi sürdürüyoruz. Edebiyatta, hukukta ise bir avuç kadarlar."

İktidardaki Desturi Partisi'nin siyasetini yürütmekte görevli bakan da, bu solcu öğrencinden farklı bir dil kullanmıyor:

"Bu hareket, Muru ile birlikte, din perdesi altında devlete karşı savaş açmış bulunan bir sağ hareketidir. Bu savaşa girilecek ve kazanacağız."

Genç bir bayan avukat da, kendisi tanınmış İslamcı liderlerden birinin yakın dostu olmasına

rağmen, bunlarla savaşmaya hazır. "Faşist bunlar bir başka kelimeyle ifade edilemez. Karşlarına çılop teplemek gerekecek."

Ben böylece peşin hükümlerden sakınırım. Bu yüzden Fatma'ya soruyorum:

"Faşizm ne demek? Dinlerine bağlı olanlar size ne yaptılar ki kendilerine faşist muamelesi yapıyorsunuz? Başını örten her müslüman kız öğrenci faşist midir sizce?"

Fatma meramını dile getiriyor.

"Geçenlerde Muru'nun en samimi dostlarından birine dedim ki: ben erkeğin kadın üzerindeki himayesini kabul etmiyorum. Bana şöyle cevap verdi: Kur'an size erkeğin koruması altında bulunmanızı emrediyor. Ben de kendisine ne olursa olsun erkeğin hakimiyetini istemediğimi ve Kur'an'ın ne dediğinin hiç umurumda olmadığını söyledim. Bu sözüm üzerine basbayağı ciddi ciddi şu karşılığı verdi: 'Senin gibi kızların kafasını karmak gerek. Hele siz bu çığır Kur'anının daha geçenlere kadar marksist olduğunu ve yakın zamanlara dek aynı kudurganlıkla komünist partisinin manifestosunu müdafaa ettiğini biliyorsanız artık gelin de şaşırmayın.'"

"BEN ÖRTÜNMEK SURETİYLE ERKEĞE EŞİT OLDUĞUMA İNANIYORUM"

Bu tür tavır ve tehditlere tamamen yabancı bir çok Tunuslu genç kız ise klüplerde, Feministlerin kullandıkları terimlerden pek farklı olmayan kelimelerle, kendi çağdaş kadın anlayışlarına ve durumlarına tartışıyorlar. Kur'anın kanunları bu Tunuslu genç kızlara, Parisli hanımlara yapabileceği tesirden daha az tesir edeceğim gibi görünüyor. Halbuki Abdülfettah Muru'nun ülkeye getirmek istediği kanun, bu kanun.

Her ne kadar az sayıdalarsa da (Tunus'ta birçok gün kalıp bunlardan bir tanesine bile rastlanılmadan gezilebilir-), bu karmel mezhebi rahibeleri gibiörtünmüş genç kızlar, eskiden beri tanıya geldiğim Tunuslu kızlardan çok farklı imajlar gibi geliyordu bana. Kendilerine yaklaşıp konuşmak konusunda tereddüt ediyordum. Aralarından biriyle konuşmak istesem ve yanına yaklaşısam, acaba bu kızlar kendilerine saygısızlık ettiğimi mi düşünürlerdi?

Üniversite kampüsünde Zübeyde, benimle konuşmayı sevimli bir gülümseyişle kabul etmişti. Kıyafetinden ve düşüncelerinden bahsedebilir miydik? Elbette. Zübeyde bunların tartışılmasında hiçbir sakınca görmüyordu. Tam aksine, Zübeyde bütün düşüncelerini açıklamayı ve kendi durumunu aydınlatmayı fazlasıyla istiyor, çünkü dışarıdan bakılınca kendisi gibi hanım kızların kötü değerlendirildikleri haklarında yanlış hükümler verilebildiği kanaatinde.

Resim 13a. Yenidevir Gazetesi'nde 15 Ocak 1980 tarihli sayısında yayınlanan bir çeviri yazı dizisinin devam sayfası.

4.4.13. Genel Değerlendirme

Yenidevir Gazetesi köşe yazarları üzerinden gerçekleştirilen değerlendirmede İslam'ın bir kurucu unsur ve anahtar rol olarak karşımızda durduğu ve her meselede çözüm yollarına İslam üzerinden gidilmeye çalışıldığı tablosu karşımıza çıkmaktadır.

İslam, kişinin hem bu dünyada hem de ahirette mutluluğunu sağlayacak bir dindir. Bununla birlikte sadece bireysel bir inanç silsilesi değildir. İslamiyet kişilere toplumsal, siyasi, ekonomik birtakım ödevler de yüklemektedir. Yine kültür ve medeniyet noktasında da İslam aynı rolü üstlenmeyi sürdürmektedir. Bu da İslamcı bakış açısının doğal bir sonucudur.

Yenidevir Gazetesi yazarları, İslam'a dayanarak düşünce sahasında batı ile bir mücadele içerisine girmiş ve bunu daha çok medeniyet temelinde gerçekleştirmiştir. Her ne kadar batı düşüncesi/medeniyeti ile İslam'ın kıyaslanamayacağı söylene de, muhtemeldir ki günlük ihtiyaçlar neticesinde, Kapitalizm, Komünizm gibi dönemin akımları karşısında bir kıyas faaliyeti içerisine girilmiştir.

Bütün Müslümanların gündemi ile ilgilenen, İslam Birliği talep eden bir bakış açısını yansıtan yazılarda doğal olarak milliyetçi olgulara rastlanmamakta, bununla birlikte "Türklük" de doğrudan hedef alınmamaktadır. Buna karşın "Türk-İslam Sentezi" gibi düşünceler de gazete kendisine yer bulamamaktadır.

Ekonomi üzerine çokça içerik bulunmasa da, yayınlanan içeriklerde batı ile olan mücadele kendisini göstermektedir. Kapitalizm, Komünizm, karma ekonomik model olumsuz olarak işaretlenmekte ve eleştirilmektedir.

Güncel siyaset noktasında ise Millî Selamet Partisi'nin açık ağırlığı görülmektedir. Her ne kadar doğrudan siyaset yazısına rastlanmayan yazarlar olsa da, genele bakıldığında MSP temelinde bir siyaset okuması göze çarpmaktadır.

Son tahlilde, gazete köşe yazılarında İslam, batı, medeniyet gibi konuların işlendiği makaleler kimi zaman geçmişten günümüze bir perspektif, kimi zaman da düşünsel bazı değerlendirmeler içermektedir. Güncel konular söz konusu olduğunda ise, daha çok günün ihtiyaçlarına karşı bir refleks gözlemlenmekte ancak yine aynı değerlere sıkça atıfta bulunmaktadır.

Gazete yazıları genel olarak incelendiğinde iki husus göze çarpmaktadır. Birincisi dindar bir birey ve toplum hedeflenmekte ve o bireylerin İslam adına harekete geçmeleri talep edilmektedir. İkincisi ise dindar toplumun olaylara nasıl bakacağı ile ilgili bir perspektif çizilmektedir. Burada detaylı ile bir dünya görüşü anlatılmamakta bununla birlikte İslam, her konuda çözümün adresi olarak gösterilmektedir. Ancak, İslam üzerinde bir okuma ile belirli sorulara belirli cevaplar verilmemektedir.

Özü itibarıyla çözümü İslam'da aramak, batının düşman/karşıt olduğunu bilmek, insana dayalı ideolojilerin sorunları çözmeyeceğini görmek şeklinde özetlenebilecek önermelere okuyucu ikna edilmeye çalışılmaktadır.

Yine bu durumun bir devamı olarak, kapsamlı değerlendirmelerin yer aldığı, karşılaşılan sorunlara temeli olan cevapların verildiği, pratik çözümleri de ortaya koyan bir ideolojik kavram ve kapsamın yerli yerine oturtulduğu metinlere gazetede rastlanmamaktadır. Bu durumun günlük bir gazeteden, gazeteye günlük yazılar yazan yazarlardan beklenip beklenmeyeceği ise farklı bir tartışmanın konusu olabilir.

SONUÇ

19. yüzyılın ortalarında Müslümanları içerisinde düştükleri durumdan kurtarmak ve İslam'ı yeniden hayata hakim kılmak amacıyla İslam Alemi'nde ve Osmanlı Devleti'nde Müslüman aydınların giriştikleri fikri mesai sonrası ortaya çıkan İslamcılık akımı, zaman içerisinde, şartlar çerçevesinde evrilmesine ya da farklı düşünürlerin farklı düşünceleriyle çeşitlenmesine rağmen bir çok konuda ana bir hat üzerine ilerlemeyi başarmış ve günümüze dek önemini koruyarak varlığını sürdürmüştür.

Her ne kadar sistemik bir düşüncenin ürünü olmamış olsa da, nihai noktada İslamiyet'i temel alması, onun bu ana hattını koruyabilmesini sağlamıştır.

İslamcılık düşüncesinin ortaya çıkışından günümüze kadar geçen süre zarfında İslamcı düşünürlerin gündeminde, dönemsel olarak farklılaşmalar olmakla birlikte, genel olarak İslam, dinde reform, geri kalmışlığın temelleri, medeniyet, batı ve batı ile olan ilişkiler, din-devlet ilişkileri, İslam Birliği ve milliyetçilik olmuştur.

Gerek İslamcılık fikriyatının ilk yıllarında gerek çok partili siyasal hayat sonrası en önemli İslamcı hareketlerden biri olan Millî Görüş'ün siyasal söylemi içerisinde gerekse de Yenidevir Gazetesi'nde (özellikle köşe yazıları üzerinden değerlendirildiğinde), bir takım farklı yaklaşımlara rastlanmış olsa da, İslamcı düşünce temel olarak birbiriyle uyumlu bir çizgi göstermektedir.

İslamcılık, Osmanlı Devleti'nde özellikle Sultan 2. Abdülhamid ile birlikte bir çeşit iktidar ideolojisi olmakla birlikte, Cumhuriyet ile birlikte muhalefete düşmüş ve özellikle siyasal çerçevede muhalif ve iktidar alternatifi olmaya/iktidara gelmeye çalışan bir çizgiye evrilmiştir. Bu da düşünsel olarak farklı durumları, farklı ihtiyaçları, farklı imkan ve gereksinimleri beraberinde getirmiştir. Hatta siyasi bir partinin imkan ve şartları ile bir düşünce gazetesinin imkan ve şartlarının farklılığı da, bir şekilde hareketin yayın organı olmasına rağmen Millî Görüş ile Yenidevir'i dahi kısmen farklılaştırabilmiştir.

İncelemeler esnasında bir diğer dikkat çekici husus, bir olayın ya da düşüncenin pek çok konuda delil olarak gösterilebilir oluşudur. Bu da İslamcılık düşüncesinin nihai temelinin İslamiyet ve İslamiyet'in esasları olduğunu gösteren bir unsur olarak değerlendirilebilir.

1. İslamiyet

İslamcılık düşüncesinin ortaya çıktığı dönemde İslamiyet'in herhangi bir olumsuzluğun, geri kalmışlığın, mağlubiyetin sebebi olamayacağı ifadelerine sıkça rastlanmaktadır. İçerisinde bulunan

olumsuz durumun sebebinin İslam'ın yanlış anlaşılması ve yaşanması olduğunu savunularak esasen çözümün de İslam'da olduğunu söylenmektedir.

Millî Görüş, siyasi bir hareket olarak doğrudan İslamiyet ile ilgili bu türden bir tartışmanın içerisinde olmasa da, hareketin lideri Necmettin Erbakan, İslamsız saadet olamayacağını ve gayelerinin bütün beşeriyetin saadeti olduğunu söylemektedir. Yine ahlak ve maneviyat vurgusu, manevi kalkınma söylemleri, İslam Medeniyeti'ni saadet reçetesi olarak savunması, İslam Birliği ideali de hareketin İslamiyet'i hem bireysel hem de bir ideolojik zeminde değerlendirdiğini ve savunduğunu göstermektedir.

Yenidevir Gazetesi'nin İslam tasavvuru ise bireyden topluma, devletten tüm dünyaya açılan, her şeye ve herkese yön veren/vermesi gereken bir perspektif olarak karşımıza çıkmakta, bir medeniyet olarak tanımlanmaktadır.

Bu üç yaklaşım birlikte değerlendirildiğinde, İslamcılık düşüncesinin, İslam'ı temel alan yönü karşımıza çıkmaktadır.

İslam, İslamcılığın ilk dönemi değerlendirildiğinde mağlubiyetin sebebi görüldüğü ve bir çıkış yolu arandığı noktada savunulmuş, Türkiye'deki konjonktür gereği dini konuların rahat konuşulmadığı dönemlerde daha yumuşak bir söylemle de olsa Millî Görüş tarafından ifade edilmeye çalışılmış, gazetede muhalif bir düşünce zemininde ise bir kurucu unsur olarak tanımlanmıştır.

2. Dinde Reform

Dinde reform, içtihat kapısının açıklığı/kapalılığı tartışmaları ilk dönem İslamcılığı için önemli tartışmalardan bir tanesi olmuştur. Bu husus değerlendirilirken dini yaşayış biçimi “kusurlu” bulunan unsurlardan olmuş, tasavvuf kültürünün “ıslahı” da gündeme gelen konular arasında yer almıştır. Bununla birlikte bu reform arayışı, bireysel manadaki talebiyle, bir nevi muhafazakarlık eleştirisi olarak da okunabilir.

Millî Görüş Hareketi siyasi konjonktür gereği böyle bir tartışmanın içerisinde olmamıştır. Bununla birlikte hareket, bir yönüyle bir tekke hareketi olarak doğmuştur. Hareketin lideri Necmettin Erbakan da bir tarikat şeyhi olan Mehmed Zahid Kotku'nun öğrencisidir. Yani Millî Görüş'ün tasavvufa karşı bir eleştirisi olması doğası gereği beklenmemekte, gelenekle eşleştirebilecek tekkeden doğması sebebiyle ilk dönemlerdeki atıfla bir reform talebi olduğu varsayılmamaktadır.

Yenidevir Gazetesi'nde de dini anlayış, daha çok geleneksel İslam'a yakındır. Gazetede herhangi bir reform talebi dillendirilmemekte ve tasavvuf da olumlu bir bakış açısıyla ele alınmaktadır. Bireysel olarak kişilerin dindarlığına yönelik makaleler ve muhafazakarlık olarak adlandırılabilir eğilime yönelik eleştiriler de gazetede yer almaktadır.

Dinde reform konusunda yaklaşımlar birlikte incelendiğinde Millî Görüş ile Yenidevir arasında bir uyum olduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte ilk dönem düşünürleri ile Yenidevir arasında bir karşılaştırma yapıldığında reform tartışması şöyle dursun gazetenin geleneksel İslam anlayışına olan yakınlığı ve tasavvufa olan yakınlığı açık şekilde görülmektedir.

3. İslam Birliği

İslamcı düşüncenin turnusol kağıdı olarak nitelendirilen İslam Birliği fikriyatı farklı şekillerde de olsa incelenen her 3 kaynakta da mevcuttur.

İslamcılığın ilk dönemlerinde Osmanlı Devleti'ni bir arada tutmak ve dağılmayı önlemek temelinde savunulan bu düşünce, Millî Görüş ekseninde dünya Müslümanlarını kurtaracak ve dünyaya huzur ve adalet getirecek bir düzen olarak savunulmuş ve projelendirilmiştir. Yenidevir Gazetesi'nde ise doğrudan bayraklaştırılan bir ifade olmamakla birlikte, bu birliği destekleyecek birçok unsura rastlanmaktadır.

Burada iki hususa özellikle dikkat çekilmelidir. Birincisi, Millî Görüş İslam Birliği idealini görece projelendirmiş ve iktidarda olduğu yıllarda imkanlar dahilinde bu çerçevede adımlar atmıştır. İkincisi ise bu projelendirme esnasında, (belki de sadece siyasal iletişim temelinde bir isimlendirmeye gidilmiş olabilir) “İslam NATO'su” , “İslam Birleşmiş Milletleri” gibi “başkalarına” ait isimlerle tanımlamalarda bulunmuştur.

Bu konuda bir başka değinilmesi gereken husus, Osmanlı Dönemi İslamcılarının çok uluslu ve birçok Müslüman milleti içerisinde barındıran bir ortam içerisinde, devleti kurtarmak amacıyla İttihad-ı İslam çağrıları yapmış olmalarına rağmen Millî Görüş ve Yenidevir, bir ulus devlet içerisinde bu fikri dillendirmiş ve ümmet eksanlı bir bakış açısı içerisinde olmuştur.

4. Din-Devlet İlişkisi

Din-devlet ilişkisi temelinde İslamcılığın fikriyatının ilk dönemlerinde iktidarda olan bir fikri akım olduğu söylenebilir. Bununla birlikte birçok yazara göre doğrudan bir devlet sistemi önermemekte ancak sistemin İslam'a uygun olması gerektiğini ifade etmektedir.

Millî Görüş ise sistemin içinde kalarak sisteme muhalefet eden bir yapı sergilemiştir. Dönemin şartları İslami söylem ve taleplere uygun olmamış, bu da hareketin söylemlerini etkilemiştir. Millî Görüş, dini söylem ve taleplerini, törpülenmiş ve imkanlar dahilinde ifade edilebilmiştir. Eleştiriler sistem içerisinde, sistemin çıktılarına dairdir.

Yenidevir'in de tıpkı Millî Görüş gibi sistem içerisinde kalmış ve buradan devlete/sisteme dair eleştiriler yöneltmiştir. Şüphesiz bu duruma dönemin siyasal iklimi de etki etmiştir. İslam devleti fikri

açıkça olmasa da daha üstü örtülü bir şekilde kendini hissettirmiştir Nihai olarak bir gazete olmasının da verdiği imkanla Millî Görüş'e kıyasla daha İslami bir çizgi tutturduğu gözlemlenmektedir.

5. Batı

Batı, İslamcılık düşüncesi çerçevesinde bir karşıt olarak kodlansa da, konu biraz daha derinlemesine incelendiğinde bir takım nüanslar karşımıza çıkmaktadır.

İslamcılar tarihi süreç içerisinde batıya farklı bakış açıları içerisinde yaklaşmış, son tahlilde batı, muhalefet edilen ancak ilim ve tekniği örnek alınması gereken olarak tanımlamıştır.

Millî Görüş Hareketi'nde de batı, olumsuz olarak değerlendirilir. Ancak, Millî Görüş için ana rakip batı değil Siyonizm'dir. Batı da bilerek ya da bilmeyerek bu yapıya hizmet etmektedir.

Yenidevir Gazetesi'nde ise batıya karşı bakış açısı çok daha nettir. Batı, hem medeniyet alanında, hem de bu medeniyetin çıktıları alanında tavizsiz bir karşıt olarak betimlenmektedir. Ancak, burada bir noktaya dikkat çekmek gerekir. Düşünsel planla gerçekleştirilen bu eleştirilerin somut olaylar ya da somut bir sistemselleştirme çıktıları olmamış batı karşısında bir düzen ortaya konulamamıştır.

6. Milliyetçilik

Milliyetçilik fikri İslamcılar için her devirde kabul edilebilir olmaktan uzak bir akım olagelmıştır. İslam'daki Müslümanların kardeşliği inancı ve bunun bir uzantısı olan İslam Birliği fikri milliyetçilik düşüncesinin karşısında olmalarının önemli bir sebebi olarak değerlendirilebilir.

İslamcılık düşüncesinin ilk dönemlerinde İslamcılar milliyetçiliğin bir akım olarak ortaya çıkması sonrasında önceleri bir muhalefet ortaya koymamış sonrasında ise milliyetçiliği ciddi eleştirilere tabi tutmuşlardır.

Millî Görüş de milliyetçi bir fikriyat değildir. Hareketin en başat söylemlerinden birisi de İslam Birliği'dir. Hareketin adındaki “millî” ifadesi de dini olana bir atıftır.

Yenidevir Gazetesi'nde de milliyetçilik kabul gören bir fikriyat olmamıştır. Doğrudan Türklük ile ilgili bir karşıtlık kurulmasa da, milliyetçilik çok ağır ifadelerle eleştirilmiştir.

7. Son Söz

Tüm bu verilerin ışığında bakıldığında Yenidevir köşe yazarları çerçevesinde çizilen İslamcılık portresi, bireyden topluma; siyasetten medeniyete kadar her alanda İslam'ı temel alan bir bakış açısına sahip, batıya ve onun ürünleri olan Kapitalizm, Komünizm gibi sistemlere karşıt,

milliyetçilik fikriyatını reddeden, İslam Birliği'ni destekleyen, kültür sanata önem veren, sistemin içinden muhalif bir çizgiyi temsil eden ana hatlarını işaret etmektedir.

Bununla birlikte gazete İslam'ı bir kurucu değer olarak her noktada vurgulamış, ancak İslam'dan yola çıkarak bir sistem oluşturulmamıştır. Gazete okuyucularına İslamcı bir perspektif sunmuş ne yapılması gerektiğinden çok, ne ile yapılması sorusuna cevap vererek yayın hayatına devam etmiştir.

KAYNAKÇA

- Ahsan, M. M., (1993), “Cemaat-i İslami”, TDV Diyanet Vakfı Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/cemaat-i-islami>, (Erişim tarihi: 26 Mayıs 2025)
- Akbaş, K. M. (2015), Millî Görüş Hareketi’nin Gazetesi Millî Gazete Bağlamında Türkiye’de İslamcı Basın, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Aksay, H. (2021), *Hak Yol İslam Yazacağı*, İstanbul: Turkuvaz Kitap
- Aksay, H. (2021, 20 Haziran), “Parasızlıktan Küçük Harflerle Gazete Çıkardık” *Yeni Şafak*, <https://www.yenisafak.com/hayat/parasizliktan-kucuk-harflerle-gazete-cikardik-3649029> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)
- Aktaş, C., (2007), *Bir Hayat Tarzı Eleştirisi: İslamcılık*, İstanbul: Kapı Yayınları
- Aktay, Y., (Ed.) (2004), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 6 İslamcılık*, İstanbul: İletişim Yayınları
- Aydın, M. A. (2001), “İslamcılık”, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/islamcilik#4-hukukta> (Erişim tarihi: 17 Eylül 2024)
- Berkes, N.(2002), *Türkiye’de Çağdaşlaşma* (2. Baskı), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Bora, T., (2017), *Cereyanlar: Türkiye’de Siyasi İdeolojiler* (4. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları
- Büyükkara, M. A. (2023, 9 Kasım), “İslamcılık Üzerine Doğru Sanılan Tekrarlar”, <https://insicam.net/2023/11/09/islamcilik-uzerine-dogru-sanilan-tekrarlar/> adresinden alındı.
- Büyükkara, M. A. (2024, 30 Ağustos), “İslamcılığın Modern Dönemde Ortaya Çıkması Onu Modernist Yapmaz” *Haksöz Haber*, <https://www.haksozhaber.net/islamciligin-modern-donemde-ortaya-cikmasi-onu-modernist-yapmaz-180318h.htm> (Erişim tarihi: 23 Eylül 2024)
- Creswell, J. W. (2017), *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntemlere Yaklaşım* (3. Baskı) (Çev: Y. Dede), Ankara: Eğiten Kitap
- Çakır, R. Aktay, Y. (Ed.), (2004), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 6 İslamcılık*, İstanbul: İletişim Yayınları
- Çarık, Ş. (2022), 2000 Sonrası Muhafazakar Medyanın Yapısal Dönüşümü, Yeni Şafak ve Millî Gazete Örnekleri, Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Debus, E. (2010), *Türkiye Cumhuriyeti’nde Millî Gazete’de Yayınlanan Fetvalar* (Çev: A. Dirim), İstanbul: Libra Kitapçılık

- Demir, O. Ö., Böke, K.(Ed.) (2017), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (5. Baskı), İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım
- Demirci, S., Köseli. M., Böke, K. (Ed.) (2017), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (5. Baskı), İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım
- Duran, B., Aktay, Y. (Ed.) (2004), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 6 İslamcılık*, İstanbul: İletişim Yayınları
- Durlu, M., (2023), e-posta aracılığıyla görüşme, (11.08.2023)
- Erbakan, N. (2006), *Gayemiz Bütün Beşeriyetin Saadetidir*, Ankara: ESAM
- Erbakan, N. (2016), *Yeni bir dünya ve Adil Düzen* (2. Baskı), Ankara: MG V Yayınları
- Erbakan, N. (2016), *Davam* (7. Baskı), Ankara: MG V Yayınları
- Ganim, İ. B. (2000), “İhvan-ı Müslimin”, TDV Diyanet Vakfı Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ihvan-i-muslimin#1>, (Erişim tarihi: 26 Mayıs 2025)
- Görgün, H. (2000), “İhvan-ı Müslimin”, TDV Diyanet Vakfı Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ihvan-i-muslimin#2>, (Erişim tarihi: 26 Mayıs 2025)
- Gümüüşçü, Ş., Bora, T. (Der.), (2023), *Cumhuriyet’in 100. Yılı: Siyasi Düşüncelerin Bir Muhasebesi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- Gündoğan, M. (2019), *Erbakan*, İstanbul: Destek Yayınları
- Kaplan, Y., (2024, 26 Ocak), “Türkiye’nin Birikimi Yeni Şafak 30 yaşında!” *Yeni Şafak*, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/yusuf-kaplan/turkiyenin-birikimi-yeni-safak-30-yasinda-4597768> (Erişim tarihi: 02 Mart 2025)
- Kara, İ. (1986), *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi Metinler/Kişiler 1*, İstanbul: Risale Yayınları
- Kara, İ. (1994), *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi Metinler/Kişiler 3*, İstanbul: Pınar Yayınları
- Kara, İ., Aktay, Y. (Ed.) (2004), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 6 İslamcılık*, İstanbul: İletişim Yayınları
- Kot, A. (2024, 10 Ekim), “Şafak Böyle Söktü” *Yeni Şafak*, <https://www.yenisafak.com/hayat/safak-boyle-soktu-4649583> (Erişim tarihi: 2 Mart 2025)
- Kurdaş, M. (2023, 12 Ocak), “Heyecanı taşıdık yürekten yüreğe, seneden seneye...” *Millî Gazete*, <https://www.milligazete.com.tr/makale/13678820/mustafa-kurdas/heyecani-tasidik-yurekten-yurege-seneden-seneye> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

Kurdaş, M. (2024, 12 Ocak), “Gün Gelecek, Dünyanın İsrail Belasından Kurtulduğu Günün de Manşetini Atacağız...” *Millî Gazete*, <https://www.milligazete.com.tr/makale/18822993/mustafa-kurdas/gun-gelecek-dunyanin-israil-belasindan-kurtuldugu-gunun-de-mansetini-atacagiz> (Erişim tarihi: 24 Şubat 2025)

Kutluher, İ. (2001), “İslamcılık”, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/islamcilik#3-dusuncede> (Erişim tarihi: 17 Eylül 2024)

Macit, A. (2018), *Çağa İz Bırakan Önderler Necmettin Erbakan*, İstanbul: İlke Yayıncılık

Maviş, N. (2020), “Erbakan, Necmettin”, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/erbakan-necmettin>, (Erişim tarihi: 02 Ocak 2025)

Mert, N. Aktay, Y. (Ed.) (2004), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 6 İslamcılık*, İstanbul: İletişim Yayınları

Poyraz, F., (2006), *Türk Siyasal Yaşamında Millî Görüş Hareketi*, Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Şentürk, H. (2011), *İslamcılık: Türkiye İslami Oluşumlar ve Siyaset*, İstanbul: Çıra Yayınları

Tunaya, T. Z. (1962), *İslamcılık Cereyanı*, İstanbul: Baha Matbaası

Özcan, A. (2001), “İslamcılık”, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/islamcilik#2-ikinci-mesrutiyet>, (Erişim tarihi: 17 Eylül 2024)

Yenidevir, (1984, 26 Mart), *Yenidevir 8 Yaşında*, *Yenidevir Gazetesi*:1

Yenidevir, (1978, 30 Ocak), *Sanayi Bakanlığı Bütçesi 15,5 Milyardan 3 Milyar TL’ye indirildi*, *Yenidevir Gazetesi*:1

Yenidevir, (1977, 15 Nisan), *Suç Oranının Artmasına Batılı Hayat Tarzının Yol Açtığı Belirtili*, *Yenidevir Gazetesi*: 6

Yıldırım A., Şimşek H. (2000), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık